DİNİ HAYATIN İLKEL BİÇİMLERİ

Emile Durkheim

DİNİ HAYATIN İLKEL BİÇİMLERİ

Emile Durkheim

Emile Durkheim (1858-1917), Almanya-Fransa sınırındaki Lorraine bölgesinden gelir.

Babası bir Musevi hahamıydı, ancak Durkheim dini konularda agnostik (bilinemezci) bir görüşü benimsemiştir. Paris'te felsefe ve siyasal teori çalışmış. Bordeaux

Üniversitesinde pedagoji ve sosyal bilim de rsleri vermiş ve daha sonradan Sorbonne'da önce pedagoji ve sonra sosyoloji profesörü olmuştur. Yeni toplum bilimi olan sosyolojiyi yaymayı kendine görev edinmiştir. Siyasal davaları savunmuştur, mesela ünlü adli hatayı ve I.Dünya Savaşı boyunca Almanların savaşçı siyasetine karşı verilen

mücadeleyi işleyen Alfred Dreyfus (1859-1935) gibi. En önemli eserleri arasında, Toplumda İş Bölümü (1893), Sosyolojik Yöntemin Kuralları (1895), İntihar (1897) ve Dini Hayatın İlkel Biçimleri (1912) yer alır.

Çevirenin Önsözü

Fuat Aydın İstanbul - 2005

... dinin ve tanrı düşüncesinin kökenini toplum kaynaklı olduğunu ileri sürmüş; bunu da

"totem" olgusundan hareketle geliştirdiği ve totemcilik adını verdiği din bağlamında ortaya koymaya çalışmıştır.

Durkheim ve ileri sürdüğü totemizm anlayışının, hem kendi döneminde hem de daha sonra kendisini ruhçuluk ve tabiatçılık anlayışına yönelttiklerine benzer eleştirilere maruz kaldığını ve bugün söz konusu teorilerin -hala bir takım savunanları bulunsa da-kubbede kalan birer hoş sada olduğunun ilave edilmesi gerekmektedir. Bugün ne

bizatihi dini bir konu olarak ele alan Dinler tarihi, ne de onu toplumsal bir olgu ve beşeri bir fenomen olarak inceleme konusu yapan sosyoloji, antropoloji ve etnoloji, köken meselesini bir çalışma konusu olarak dikkate almamaktadır. Bütün bunlarda, din yaşayan bir olgu olarak ele alınmakta ve o şekilde inceleme konusu yapılmaktadır.

GİRİŞ

Araştırma Konumuz : Din Sosyolojisi ve Bilgi Teorisi

Bir dini sistem, şu iki koşulu yerine getirdiğinde onun gözlemlenebilir en ilkel din olduğu söylenebilir: Birincisi, bu dini sistemin organizasyonlarının basitliği başka hiçbir toplumda bulunmayan bir şekilde olması; ikincisi, bu dini sistemin kendisinden önceki başka bir dinden her hangi bir unsur alınmaksızın açıklanabilir olması gerekir.

... çok arkaik bir din hakkındaki bu inceleme, yalnızca söz konusu dinin gariplikleriní ve tuhaflıklarını bir kez daha anlatmanın zevkine yönelik olmayacaktır. Eğer onu araştırma konumuz olarak seçmişsek, bunun sebebi onun insanın dini doğasının anlaşılmasına, yani insanlığın temel ve daimi bir yönünü bize göstermek için başka herhangi bir şeyden daha uygun görünmüş olmasıdır.

1

En şaşırtıcı ya da en kaba ayinler ve en garip mitler, ister sosyal isterse bireysel olsun bir kısım beşeri ihtiyaçlara ve hayatın bazı yönlerini ifade ederler. İnananların bu ayinler ve mitleri meşrulaştırmak maksadıyla ileri sürdükleri gerekçe, yanlış olabilir ve çoğunlukla da öyledir; ancak, hakiki sebepler var olmaya devam ederler ve bu hakiki sebepleri ortaya çıkarmak da bilimin işidir.

O zaman esas olarak, yanlış olan hiçbir din yoktur. Bütün dinler, kendilerine göre doğrudurlar. ... En basit protoplazma gruplarından insana kadar yaşayan bütün

varlıklar eşit derecede yaşayan varlıklar olduğu gibi, bütün dinler de eşit derecede dindirler.

Her şeyden önce modern dinleri, tedricen şekillendikleri tarzı tarihsel olarak izlemedikçe onları anlayamayız. Gerçekten de tarihsel analiz, onlara uygulanabilecek yegane açıklama vasıtasıdır. Yalnızca tarih, bir müesseseyi parçalarına ayırabilmemiz hususunda bize yardım eder. Çünkü o, söz konu su unsurların peşi peşine zaman içinde doğdukları şekliyle bize gösterir. İkinci olarak, tarih, kurumun her bir unsurunu bu kurumun içinde doğduğu şartların bütünü içine yerleştirerek, onu meydana getiren sebepleri tespit etme hususunda sahip olduğumuz yegane vasıtayı elimize koyar.

En uzman bilim adamları bile, kendilerini sırf bilgi edinmeye dair bir görevle sınırlamayı kastetmiyorlarsa bir hipotez seçe rler ve, eğer analiz edecekleri olguları açıklamaya çalışmayı istiyorlarsa ilhamlarını söz konusu hipotezden alırlar.

Eğer mevcut bir dinin nelerden oluştuğunu bilmek faydalıysa; genel olarak dinin ne olduğunu bilmek çok daha önemlidir. ... Bütün dinler karşılaştırılabilir aynı cins içindeki varlık türleridir, o zaman hepsi için ortak olan bazı unsurlar vardır. ... Bütün inanç sistemlerinin ve kültürlerin teme linde, zorunlu olarak belli sayıda temel semboller ve ayin uygulama tarzlarının olması gerekir. Birinin ya da ötekinin alabileceği şekil farklılıklarına rağmen bunlar, her nerede o lursa olsunlar aynı anlama sahiptirler ve aynı işlevi yerine getirirler.

Kesinlikle bu, tarih boyunca ortaya çıkan karmaşık dinleri gözlemlemekle yapılamaz.

Daha düşük düzeydeki toplumlarda, durum bütünüyle farklıdır. ... Grup, çok gelişmiş

toplumlarda yalnızca nadiren bulacağımız entelektüel ve ahlaki tek biçimliliği düzenli olarak üretir. ... Sonsuz bir şekilde tekrar edilen tek bir konudan olu şan mitlerden ya da katılımcıların artık bir şey yapamayacakları hale gelmelerine kadar tekrar edilen bir çok küçük hareketten oluşan ayinlerden daha temel ne ol abilir ki? ... Esas olmayan, ikincil ve lüks gelişmeler, henüz birincil olanı gizlemeye başlamamıştır.

Ancak bu, her türlü lüksün ilkel ibadetlerde bulunmadığını söylemekle aynı şey değildir.

Aksine, her dinde kesin olarak belli bir faydayı hedeflemeyen inançlar ve uygulamaların bulunduğunu göreceğiz. Bu lüks, dini hayat için vazgeçilmez bir şeydir; onun kalbinde yer alır. Ancak, diğer dinlere nazaran daha aşağı dinlerde çok daha gelişmemiş bir halde bulunur. Bu da bize, onun burada bulunma sebebi ni daha iyi bir şekilde

belirlememize yardım eder.

2

Kendilerini en çok tanıdığımız dini şekillerin incelenmesi, uzun bir müddet bizi, tanrı fikrinin dini olan her şeyin ayırt edici özelliği olduğuna inanmaya götürdü. Aşağıda inceleyeceğim din, büyük kısmı itibariyle her türlü tanrı düşüncesine yabancıdır. Onda, ayinlerin kendisine yöneltildiği güçler, modern dinlerimizde işgal ettikleri önde gelen yerden büyük ölçüde farklıdırlar ve bunun içindir ki ancak onlar, modem dinleri daha iyi bir şekilde anlamamıza yardım edeceklerdir.

İlkel dinler yalnızca dinin kurucu unsurlarını ortaya çıkarmamıza izin vermekle kalmazlar; onların en büyük faydaları da, dinin açıklanmasına yardım etmeleridir.

Şüphesiz, kökenle, mutlak bir ilk başlangıç kastediliyorsa, mesele hakkında bilimsel hiçbir şey yoktur ve kesinlikle bir kenara bırakılması gerekmektedir. Din şu anda başlamıştır denilebilecek olan kesin bir an yoktur.

Hem bir kozmoloji hem de tanrı hakkında spekülasyon içermeyen hiçbir din yoktur.

Eğer felsefe ve bilim dinden do ğmuşlarsa, bu, dinin kendisinin hem bilim hem de felsefenin görevini ifa edecek şekilde başlamış olmasından kaynaklamaktadır.

Dini tasavvurlar, kolektif gerçeklikleri ifade eden müşterek tasavvurlardır; ayinler, yalnızca, bir araya gelmiş gruplar arasında doğan hareket tarzlarıdır. Bu grupların hedefi, bu grupları meydana getirmek, onları devam ettirmek ya da yeniden

yaratmaktır.

Günlere, haftalara, aylara, yıllara vs. ayırma; ayinler, bayramlar ve halka açık törenlerin düzenli aralıklarla yinelenmesine tekabül eder. Bir takvim, ortak faaliyetin ritmini olduğu gibi, bu müşterek faaliyetin düzenliliğini de ifade eder.

Aynı şey, uzay için de geçerlidir. ... Bizatihi uzayın ne sağı, ne solu, ne yukarısı ne de aşağısı, ne kuzeyi ne de güneyi vs. yoktur. Bütün bölünmel er, açıkça farklı duygusal renklerin bölgelere atfedilmesi olgusundan ileri gelmektedir. Ve aynı medeniyete mensup insanların hepsi, uzayı aynı tarzda düşündükleri için, bu duygusal renklerin ve onlardan kapaklanan ayırımların ortak olarak kabul edilmiş olması açıkça zorunludur.

Bu ortak oluş da, hemen hemen zorunlu bir şekilde, onların sosyal kökenli olduklarını ima eder.

Ayrıca, bazı örneklerde bu sosyal karakter çok açık bir şekilde görülür. Bunlar, Avustralya ve Kuzey Amerika'daki toplumlardır. Buralarda, uzay kampın kendisi

yuvarlak olduğu için büyük bir daire şeklinde tasavvur edilir ve uzay dairesini, tamamıyla kabile dairesi gibi, ona kıyas ederek taksim ederler.

Biz genel olarak manayı markalara (***label***) ilişkilendirsek de, ***a prioristler***

(kategorilerin her şeyden önce var olduklarını kabul edenler), olgulara daha çok ehemmiyet verirler.

Eğer akıl, bireysel tecrübenin bir şeklinden başka bir şey değilse, o zaman akıl, yok demektir. Diğer yandan eğer sahip olduğu, ancak açıklanamayan potansiyelleri kabul edilecek olursa, o zaman da akıl tabiatın ve bilimin dışında bırakılmış olur.

3

Eşya arasında var olan en gelen ilişkileri ifade ederler; bütün fikirlerimizden daha geniş

bir alana sahip olan kategoriler, entelektüel hayatımızın bütün parçalarını idare ederler.

Eğer her an insanlar bu temel fikirler hakkında anlaşamamış ve zaman, uzay, sebep, sayı vs. hakkında türdeş bir anlayışa sahip olmasalardı, zihinler arasında tam bir uzlaşı olmazdı ve bütün ortak hayat imkansız hale gelirdi.

Bundan dolayı toplum, kendisini inkar etmeksizin bu kategorileri bireyin özgür tercihine bırakamaz. Yaşamak için toplum, ikisi de olmaksızın varlığını devam ettiremeyeceği asgari düzeyde ahlaki ve mantıksal bir uzlaşıyı gerektirir. ... En derunumuzda, bu temel düşüncelerden kurtulmaya çalıştığımızda bile, tam olarak özgür olmadığımızı

hissederiz; içimizden ve dışımızdan bir şey bize karşı koyar. Dışımızda, bizim hakkımızda hüküm veren bir kanaat vardır; ayrıca, toplum içimizde de temsil

edildiğinden, bu devrimci itkilere içeriden de kar şı koyar.

Birinci Kitap

TEMEL SORULAR

Birinci Bölüm

Dini Fenomenlerin ve Dinin Tanımı

Var olmanın zorunlulukları, ister inanan isterse inanan olmayalım, içlerinde

yaşadığımız, haklarında sürekli olarak hükümlerde bulunduğumuz ve davranışlarımızın dikkate almak zorunda olduğu şeyleri bir şekilde tasavvur etmemizi bizden ister.

Dini olan her şeyin, ayırt edici özelliği olarak kabul edilenlerden biri, "tabiatüstü"

düşüncesidir. Bununla, anlama kapasitemizi aşan eşya düzeni kastedilir; tabiatüstü gizemin, bilinemezin, ya da anlaşılamaz olanın dünyasıdır. O zaman din, bilimin ve genel olarak açık düşüncenin sınırları dışında kalan her şey hakkında bir tür

spekülasyondan ibaret bir şey demektir. Spencer'e göre, “dogmaları bakımından

birbirleriyle taban tabana zıt olan dinler, içerdiği ve kuşattığı her şeyi ile birlikte dünyanın, bir açıklama ihtiyacı duyan bir sır olduğu hususunda zımnen anlaşırlar; o, dinleri esas olarak, zihni aşan her yerde hazır ve nazır olan bir şeyin varlığına inanmaktan ibaret olduğunu kabul eder". ... Max Müler de, "bütün dinleri, tasavvur edilemez olanı tasavvur etmeye ve ifade edilemez olanı ifade etmeye yönelik bir çaba, sonsuza doğru bir arzu olarak görür".

İnsanların, modern aklımız için bu kadar problematik olan fikirleri kabul etmeleri, bize onların yerine daha makul olan larını bulamamalarından kaynaklanıyor gibi

görünmektedir. Ancak gerçekte, bizi bu kadar şaşırtan açıklamalar, ilkel insan için bu dünyadaki en basit şeymiş gibi görünmektedir. O, bunları aklın ümitsizlik içinde kalarak kabul ettiği bir tür ***ultima ratio*** (son çare olarak) değil fakat, etrafında gözlemlediği şeyi tasavvur etmenin ve anlamanın en kısa yolu olarak görür. Onun için, ses ile ya da mimikle cisimlere hükmetmekte, yıldızların hareketini durdurmak veya hızlandırmakta, yağmuru yağdırmak ya da onu durdurmak vs de garip olan hiçbir şey yoktur. Toprağın ya da kendisini besleyen hayvan türlerinin bereketini garantilemek maksadıyla

kullandığı ayinleri onun gözünde artık akıl dışı bir şey değildir. ... onlara inanan kimse için, bugünün fizikçileri için ağırlık ya da elektrik ne ise onlar için de söz konusu güç aynı şeydir.

4

Ayrıca, bizim kendisini anladığımız şekliyle tabiatüstü düşüncesi, son dönemlerde ortaya çıkan bir düşüncedir. ... Belli olguları tabiatüstü diye isimlendirebilmek için, bir kimsenin daha evvelce, tabii şeyler düzeni diye bir şeyin, bir başka ifade ile, evrendeki fenomenlerin, yasalar diye isimlendirilen zorunlu ilişkilere uygun bir şekilde içsel olarak birbirleriyle ilişkili olduklarının farkında olması gerekir. Bu esas prensip bir kez kabul edilmiş hale geldiğinde, söz konusu yasalardan ayrılanlar, zorunlu olarak tabiatın ötesinde ve böylece de aklın ötesinde şeyler olarak kabul edilir: Bu anlamda tabii olan, aynı zamanda rasyoneldir. ... Eşyanın düzenindeki neyin değişmez ve bozulmaz olduğu bilinmedikçe ve bu düzen ol umsal iradelerin bir çalışması olarak görüldüğü müddetçe, bu iradenin ya da başka şeylerin eşyanın düzenini keyfi bir şekilde

değiştirebileceklerinin doğal olduğu düşünülür. Bu sebepten dolayı, eski insanların kendi tanrılarına atfettikleri mucizevi müdahaleler, onların nazarında kelimenin bugün ifade ettiği anlamda bir mucize değildir.

Toplumsal şeyler hususunda hala, ilkellerin zihin yapısına sahibiz. ... bu tür açıklamalarla kolayca ikna olabilmeleri, tecrübe tarafından tekrar tekrar yalanlanan bu yanılsamalara bağlanabilmeleri, bu sosyal olayların bu dünyadaki en açık şey olarak görünmesinin bir sonucudur. ... Basitliklerinden dolayı bizi şaşırtan bir çok dini inancın temelinde aynı

zihni duruma rast gelinir. Din değil de bilim, insanlara eşyanın girift ve anlaşılmalarının zor olduğunu öğretir.

Ancak buna cevap olmak üzere Jevons şöyle der: İnsan zihninin, fenomenler arasında belli bir düzenin sürekli olarak bulunduğunu ya da bu düzenin ihlal edildiğini fark etmesi için tam anlamıyla bilimsel bir eğitim almaya ihtiyacı yoktur. ... Bunlar, olayların normal cereyanın dışında vukuu bulan şeyler olduğu için, halk onlara harikulade, istisnai -bir diğer ifade ile, tabiat dışı- sebepler atfeder. Jevons, tabiatüstü fikrinin, tarihin başlangıcında bu biçimde doğduğunu; dinin bu şekil altında ve o andan itibaren kendine has olan nesnesini edindi ğini iddia eder.

Ayrıca, insanlar tecrübenin verdiği yenilikler ve tesadüfen ortaya çıkan şeyler nasıl tasavvur ederse etsinler, bu tasavvur hiçbir zaman dini karakterize etmek için kullanılamazlar. Dini düşünceler her şeyden önce, istisnai ve normal olmayanı değil fakat, sürekli ve düzenli olarak cereyan eden şeyleri ifade etmek ve açıklamayı hedeflerler. ... dini beklenilmeyen şeyle eşitleyen bir düşünce, çok yanlış bir düşüncedir. ... başlangıçta kutsal varlıkların, bozguncuların olumsuz rolüyle sınırlandığı varsayımı, bütünüyle keyfi bir iddiadır. En basit dinlerden başlayarak göreceğimiz gibi, kutsal varlıkların en temel görevi, olumlu eylemle hayatın normal seyrini devam etmesini sağlamak olmuştur.

... gizem düşüncesi, tanımlanması gereken olguların bir çoğunu tanımdan çıkarmaksızın dini fenomenlerin karakteristik belirleyicisi yapılamaz.

M. Reville'ye göre, "Din, insan zihnini, dünyanın ve kendisinin hakimi kabul ettiği, bağlı bulunduğunu hissetmekten zevk aldığı gizemli bir ruha bağlayan bir his sayesinde insan hayatının belirlenmesidir".

5

Her şeyden önce, tanrı ve ruh düşüncesinin olmadığı ya da yalnızca ikincil, önemsiz bir rol oynadığı büyük dinler vardır. Budizm işte böyle bir dindir. Burnouf şöyle

demektedir: Budizm, tanrısız bir ahlak, tabiatın bir ateizmi kabul etmesi itibariyle, Brahmanizm'in karşısında yer alır. M. Barth ise, "insanın tabi

olduğu hiçbir tanrısı yoktur; onun doktrini mutlak anlamda ateisttir" der. M. Oldenberg de , onu "tanrısız bir din" diye isimlendirir. Budizm'in bütün esası, inananların Dört Seçkin Hakikat olarak adlandırdıkları dört önermede bir araya getirilmiştir. Bunların birincisi, acının varlığını eşyanın sürekli değişimine bağlar; ikincisi, acının sebebini arzu da bulur; üçüncüsü, arzunun bastırılmasını acının sona erdirilmesinin tek yolu olarak görür; dördüncüsü, acının sona erdirilmesi için geçi lmesi gereken üç safhayı - doğruluk, tefekkür ve murakabe, hikmet ve doktrin hakkında tam bilgi- sıralar. Bu yolun sonuna -Nirvan'a ile kurtuluşa- bu dört safha geçildikten sonra ulaşılır.

Budist, içinde yaşadığı ve acı çektiği bu oluş aleminin nereden geldiği ile ilgilenmez; onu bir olgu olarak kabul eder ve bütün mücadelesi, ondan kurtulmaya yöneliktir. Öte yandan söz konusu kurtuluş çalışmasında, kendisinden başka güveneceği hiçbir şey yoktur; onun "mücadelesinde, ken disine yardım etsin diye çağıracağı hiç kimse olmadığı gibi, teşekkür edeceği bir tanrısı da yoktur".

En azından bir kısım mezheplerinde, Buda'nın bir tür tanrı olarak kabul edilmeye başlandığı doğrudur. Ona hasredilen mabetleri vardır ve bir ibadetin nesnesi haline gelmiştir. Ancak bu ibadet çok basittir ve esas olarak birkaç çiçek sunmak, Buda' dan arta kalan şeylere ve kutsal imgelere saygı göstermekten ibarettir. Bu, hatıralara ibadet etmenin bir şekli demektir. Ancak, Buda'nın ilahlaştırılması, Kuzey Budizm'i diye isimlendirilen Budizm'e has bir uygulamadır.

Hıristiyanlık, bundan çok farklıdır. İsa Mesih'in her zaman varlığı ve ona ait kültün sürekli olarak yerine getirilmesi düşüncesi olmaksızın, Hıristiyanlık tasavvur edilemez; çünkü, Hıristiyan müminler cemaati, her an canlı ve her gün kendini yeniden kurban eden Mesih sayesindedir ki ancak, manevi hayatlarının en yüce kaynağıyla iletişimlerini sürdürebilirler.

Budistler gibi, Cayinistler de ateisttirler. Bir yaratıcı fikrini reddederler; onlar için, bu dünya ebedidir ve açıkça ezeli ve ebedi olan, mükemmel bir varlığını bulunmasını dışlar.

Görüldüğü üzere kefaretlerin, kurbanların ve duaların hakim bir unsur olmaktan uzak olduğu büyük dinler vardır. Bu yüzden de, söz konusu

fenomenl eri dinin ayırıcı özellikleri olarak kabul edilemezler.

Ancak, tanrılar veya manevi varlıklardan bütünüyle bağımsız ve deistik dinlerde bile var olan bir çok ayin vardır. Bunların ilki, çok sayıda olan yasaklardır. Mesela, Kutsal Kitap, kadının her ay belli bir süre tek başına yaşamasını emreder; benzer bir yalnızlığı loğusalık zamanında kadından ister ve eşeği bir atla birlikte arabaya koşmayı ya da kendirle kenevirin karışık olduğu bir elbiseyi giymeyi yasaklar.

6

"kurban, o kadar temel bir prensiptir ki, yalnızca insanların değil hatta tanrıların kökeni bile ona atfedilir". Böyle bir düşünce, çok garip görünebilir. Ancak bu, kurbanın her şeye gücünün yettiği fikrinin nihai bir sonucu olarak açıklanabilir".

İnsanları, bir tanrı ile birleştirmekten başka hedefleri olan ibadet bağları da vardır.

Bundan dolayı, din tanrı ya da ruh fikrinden daha geniştir ve bu yüzden de, yalnızca bu terimlere uygun olarak tanımlanamaz.

Din, parçalardan oluşmuş bir bütün -mitlerden, dogmalardan, ayinlerden ve

törenlerden ibaret, az çok girin bir sistem- olmasına rağmen, bir tür bölünmesi mümkün olmayan varlık teşekkül ediyormuş gibi faaliyet gösterir. Bir bütün yalnızca içerdiği parçalarla olan ilişkisiyle tanımlanabileceğinden, en iyi metot önce her hangi bir dinin kendisinden kaynaklandığı iptidai fenomenleri ve sonra bu fenome nlerin

birleşmesinden oluşan sistemi nitelendirmeye çalışmaktır.

Dini fenomenler iki temel kategoriye ayrılırlar: İnançlar ve ayinler. Birinci grup, düşünceyle ilgilidirler ve bir takım zihni tasavvurlardan oluşurlar; ikinciler, hususi eylem biçimleridir. Bu iki feno men grubu arasında, düşünceyi eylemden ayıran şey yer almaktadır.

İster basit isterse girift olsun bütün bilinen dinler, ortak bir özellik gösterirler: Bu dinler insanların iki sınıf -birbirine zıt iki cins- halinde tasavvur ettikleri gerçek ya da hayali şeylerin bir tasnifini ön gerçek olarak kabul ederler. ... Kutsal (**sacred**) ve din dışı (**protane**) terimleri birbirine zıt bu iki cinsi oldukça iyi bir şekilde ifade ederler. Dünya bu şekilde iki alana, biri kutsal olan her şeyi diğeri din dışı olan her şeyi içeren iki alana bölünür. İşte dini düşüncenin, ayırt edici özelliği budur. ... Kutsal şeyler, tanrılar ya da ruhlar diye isimlendirilen kişisel varlıklardan ibaret değildir. Bir kaya, bir ağaç, bir su kaynağı, küçük bir taş, bir ağaç parçası, bir ev hasılı her hangi bir şey kutsal olabilir.

Bir ayin, kutsallığa sahip olabilir; gerçekte ise, belli bir dereceye kadarda olsa kutsallık içermeyen hiçbir ayin yoktur. Ancak, takdis edilmiş şahsiyetler tarafından söylenebilen sözler, ifadeler ve formüller; ayrıca herkes tarafından yapılamayacak olan mimikler ve hareketler de vardır.

Beşeri düşünce tarihinde, birbirlerinden bu kadar kökten bir şekilde farklı ya da radikal bir şekilde birbirlerine zıt iki kategorinin başka bir örneği yoktur. İyi ve kötü arasındaki geleneksel karşıtlık, bunun yanında hiçtir: İyi ve kötü, aynı cinsin yani ahlakın birbirine zıt iki türüdür. Bu, sağlık ve hastalığın aynı olgu düzenin yani hayatın, iki farklı yönü olmasından başka bir şey olmaması gibi bir şeydir; aksine kutsal ve din dışı, her zaman ve her yerde insan zihni tarafından ortak hiçbir şeyleri olmayan ayrı iki tür, iki dünya olarak tasavvur edilir.

Erginlenme töreni, delikanlıyı dini hayata dahil etmek için icra edilen bir dizi ayinden oluşmaktadır. İlk önce, çocukluğunu geçirdiği din dışı olan dünyayı terk eder ve kutsal şeyler dairesi içine girer. ... Bu anda, delikanlıya öleceği ve evvelce bulunduğu muayyen şahsiyetinin varlığının artık yok olduğu, birincinin yerini, birdenbire bir başkasının aldığı söylenir. Yenilenmiş olarak bir kez daha doğar. Ölüme ve yeniden doğuma yol açacak uygun törenle r icra edilirler. Ancak bu törenlerin, sırf sembolik 7

anlamda ölüme ve dirilişe sebep olduklarını değil, bunu gerçekten yapıyor olduğu kabul edilir.

Tam olarak birine ait olmanın şartı, diğerini bütünüyle reddetmek olduğundan, insanın saf dini bir hayat yaşayabilmesi için din dışı hayattan

bütünüyle çekilmesi tavsiye edilir.

Bundan, manastır hayatı doğar.

Kutsal şeyler, yasaklarla korunan ve tecrit edilen şeylerdir; din dışı olanlar ise, yasakların uygulandığı ve kutsal olandan uzak tutulması gereken şeylerdir. Dini inançlar, kutsalın doğasını, diğer kutsal şeylerle ya da din dışı şeylerle olan ilişkisini dile getiren tasavvurlardır. Son olarak, ayinler bir kimsenin kutsal olan şeylere karşı nasıl davranması gerektiğini emreden davranış kurallarıdır.

Belirli sayıda kutsal şeyler, birbiriyle denk ve hiyerarşik ilişkilere sahip olup, sonuç itibariyle belli bir düzeyde uyum arz eden ve benzer herhangi bir sisteme ait olmayan bir sistem meydana getirdikleri durumda, bu inançlar onlara karşılık gelen ayinler toplamı dini meydana getirir. ... Ancak bir kural olarak din, yalnızca tek bir ibadetten değil fakat, muayyen bir bağımsızlığa sahip bir ibadet sisteminden oluşur.

... bu ibadetlerden biri, ait olduğu bütün ortadan kalkmış olmasına rağmen ayakta kalmayı başarmışsa, varlığını ancak parçalar halinde sürdürebilir. Folklorda yaşayan bir çok zirai ibadetlerin başına gelen şey, işte böyle bir şeydir. Belli durumlarda, bu şekil içinde varlığını devam ettiren şey, bir ibadet değil fakat, saf bir tören ya da hususi bir ayindir. Mesela, bazı evlilik ve cenaze ayinleri, bu türden törenlerdir.

Bu durumda, insanı ayrışık ve karşılaştırılamaz iki dünyanın varlığını kabul etmeye götüren şeyin ne olduğunun sorulması gerekir. Çünkü, duyu tecrübelerimizde bu tür kökten bir ikilik fikrini telkin edecek hiçbir şey yoktur.

Büyü de, inançlardan ve ayinlerden oluşur. Din gibi onun da, kendine özgü mitleri ve dogmaları vardır. Ancak bunlar fazla gelişmiş değillerdir. Bunun sebebi ise,

muhtemelen teknik ve faydacı hedefler güttüğü için büyünün, saf spekülasyon

hususunda zaman harcamamasıdır. Büyünün de, törenleri, kurbanları, arınma ayinleri, duaları, şarkıları ve dansları vardır. Büyücünün kendilerine müracaat ettiği bu varlıklar ve iş yaptırdığı güçlerle, dinin hitap ettiği güçler yalnızca aynı doğaya sahip olmayıp, çoğunlukla bunlar aynı güçlerdir. İlkel toplumların büyük bir kısmında ölü ruhları, öz itibariyle kutsal şeyler olarak kabul edilirler ve bu yüzden de, dini ayinlerin nesnesi haline gelmişlerdir. Anca bunlar aynı zamanda, büyüde de önemli bir rol oynarlar. ...

Cinler de, büyüsel etkinliğin vasıtalarından biridir. ... Hıristiyanlıkta bile, şeytan düşmüş bir tanrı değil midir?

... büyünün tam anlamıyla din ve dinin tam anlamıyla büyü olduğunu ve bunu sonucu olarak da, onları birbirinden ayırt etmenin ve biri olmaksızın diğerini tanımlamanın imkansız olduğunu mu söylemek zorundayız ? Bu tezi savunmayı zorlaştıran şey,

büyüye karşı dinde açık bir nefret hissinin bulunmas ı ve büyünün de dille karşı düşmanlık beslemesidir.

8

Kutsal alemi ve onun din dışı dünya ile olan ilişkilerini aynı tarzda düşündükleri ve bu ortak tasavvurları benzer amellerle ifade ettikleri için üyelerini birleştiren bir toplum, kilise/ cemaat olarak isimlendirilir. Tarihte, kilisesi, cemaati olmayan hiçbir din yoktur.

Büyü tamamen farklı bir meseledir. ... bunlar kendilerine inanan insanları, birbirlerine bağlayarak aynı hayatı yaşayan bir grup içinde birleştirmez. ... Büyücünün müşterileri vardır, onun cemaati yoktur.

Büyünün aksine, din cemaat düşüncesinden ayrı düşünülemez. Bu bakımdan, büyü ile din arasında temel bir farklılık vardır. ... büyücü büyü için ne ise, rahip de din için odur.

Böylece aşağıdaki tanıma geliyoruz: Bir din, kutsalla, yani diğerlerinden ayrılmış ve yasaklanmış şeyle ilgili inançlar ve amellerden oluşan tutarlı bir sistemdir. Bu inançlar ve amelle, kendilerine inanan bütün insanları kilise / cemaat diye isimlendirilen tek manevi bir toplum halinde bir araya getirir.

Din fikrinin bir Kilise/Cemaat düşüncesinden ayrı düşünülemeyeceğini gösterdiğimizde, bununla dinin fazlasıyla ortak bir şey olduğunu da ifade etmiş oluruz.

İkinci Bölüm

İlkel Din Hakkındaki Temel Kavramlar

I. Ruhçuluk (Animizm)

Kendisinde yan yana ya da farklı biçimlerde iki dinin var olduğunu bulamayacağımız eski veya yeni hiçbir dini sistemin olmadığı söylenebilir. Bunlar birbirleriyle bağlı ve hatta birbirlerinin içine nüfuz etmiş olsalar da, yine de ayrı olmaya devam ederler. Bu dinlerden biri, ister rüzgarlar, nehirler, yıldızlar, gök vs. gibi büyük kozmik güçler; isterse bitkiler, hayvanlar, kayalar vs. gibi yeryüzünü mesken tutmuş olan her türden nesneler olan, tabiattaki fenomenlere yönelik olsun, bu özelliğinden dolayı ona,

" ***naturism***" (tabiatçılık) ismi verilir. Diğeri ise, ruhlar, periler, şeytanlar ve ilahlar gibi manevi varlıklara yöneliktir. Bunlar, insan gibi canlı ve bilinçli varlıklardır. ... bunlar genellikle insan tarafından görülemeyen varlıklardır. Bu manevi varlıklar dinine

"ruhçuluk" (***animizm***) denir. ... iki teori ileri sürüldü. Bir kısmı, ruhçuluğun dinin asli şekli olduğunu ve tabiatçılığın ise ondan türediği bu yüzdende ikincil olduğunu kabul ettiler. Diğerleri ise, tabiat ibadetinin dini evrimin başlangıç noktası olduğunu ve ruhlara ibadetin ise, yalnızca onun hususi bir türü olduğunu söylediler.

Tylor, en temel özellikleriyle ruhçu teoriyi geliştirdi.

Eğer ruhçu inançlar ve ameller, dini hayatın asli biçimi olarak görülecekse, üç

desiderata nın (şartın) yerine getirilmesi gerekir. Birincisi, bu teoriye göre, dinin temel esaslarından biri ruh fikri olduğu için, daha önceki bir dinden hiçbir unsur almaksızın nasıl meydana geldiğinin gösterilmesi gerekir;

ikincisi, ruhlar nasıl ibadet objesi haline geldikleri ve latif cisimlere dönüştüklerinin gösterilmesi gerekir; üçüncüsü ve sonuncusu, ruhlar ibadeti, her hangi bir dinin tamamı olmadığından, tabiat ibadetinin bu ibadetten nasıl kaynaklandığını da açıklanması gerekir.

9

Ruhçu teoriye göre, ruh fikri, biri uyanıkken diğeri ise uyurken sürdüğü çifte hayat görünümün yanlış bir şekilde anlaşılmasının bir sonucu olarak insana telk in edilmiştir.

Bir vahşi için, ister uyanık isterse rüya görüyor olsun, zihninde sahip olduğu tasavvurların aynı değerde olduğu iddia edilir.

Bu tür tecrübelerin tekrarlanmasından yavaş yavaş, bizde bir eş, bir başka benin var olduğu ve belli şartlar altında, yaşadığı bedeni terk etme ve uz aklarda dolaşabilme kuvvetine sahip olduğu düşüncesi ortaya çıkar.

Ancak ruh, esprit değildir. Kendisinden nadiren ayrıldığı bir bedene bağlıdır; bir ruhtan fazla bir şey olmadığı sürece, her hangi bir ibadet öznesi olmaz . ... Ruhların tesiriyle açıklanmayan hemen hemen hiçbir şey yoktur. Bu yolla, her zaman ellerinin altında bulunan ve kendilerini, bir takım olayları açıklamak gerektiğinde sıkıntıda kalmalarına engel olacak güvenilir bir sebepler deposuna sahiptirler. ... ruhların gücü, kendilerine atfedilen şeylerin bir sonucu olarak artar ve bu artış öyle bir dereceye ulaşır ki, insan yaratıcısı ve örneği kendisi de olsa, bu hayal dünyasında kendisini bir köle olarak bulur.

Kendi eliyle ve kendi benzeyişinde yaptığı bu manevi güçlerin kulu haline gelir. Çünkü eğer, hastalığın ve sağlığını iyi ve kötü her şeyin kontrolü bu ruhların elinde ise, onların hayırseverliklerini elde etmeye ve kızgın olduklarında ise onları teskin etmeye çalışmak akıllıca bir şeydir. Bunun bir sonucu olarak da, takdimeler, kurbanlar, dualar kısaca, yerine getirilmesi gereken bütün uygulamalar ortaya çıkmıştır.

İşte artık, ruh başka bir hale dönüşmüştür. İnsan bedenini canlandıran saf bir hayat prensibi olmaktan çıkmış ve kendisine atfedilen etki sahasına bağlı olarak bir esprit, iyi ya da kötü bir cin hatta bi r tanrı haline gelmiştir.

Ancak ruhun daha üst bir statüye yükselişine ölümün yol açtığı farz edildiği için, insanlığın bildiği ilk ibadet sonunda ölülere, atalar ruhuna yönelik olmuştur. Bu yüzden, ilk ayinler cenaze törenleri; ilk kurbanlar bedeni terk eden ruhların ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olan yiyecek takdimeleri ve ilk sunaklar da, mezarlar olmuştur.

Tylor'un ifade ettiği gibi, ruhçuluğun bu genişlemesi, çocuk gibi canlıyı cansızdan ayıramayan ilkel insanın kendisine has zihni yapısının bir sonucudur. Çocuklar, hakkında bir kanaat oluşturmaya başladıkları ilk varlıklar -kendisi ve ailesi gibi- insanlar oldukları için, bütün varlıkları insan modelinde düşünme eğiliminde olmuşlardır. ... İlkel insanlar da çocuk gibi düşünür. Canlılar da dahil bütün eşyaları kendisininkine benzer bir doğayı atfetmeye meyillidir. ... İnsan ruhları, doğrudan yalnızca beşeri dünya üzerinde etkiye sahiptir. ... Öte yandan eşyanın espriti, özellikle eşyanın içinde ikamet eder ve onlarda meydana gelen olayların etkin sebebi olarak kabul edilirler. Sağlık ya da hastalık, maharet ya da beceriksizli k vs. insan ruhlarıyla açıklanır. Özellikle fiziki dünyanın fenomenleri -suyun ve yıldızların hareketi, bitkilerin çimlenmesi, hayvanların çoğalması vs.- eşya ruhlarıyla açıklanır. Böylece, ufak tefek değişikliklerle tamamlanan atalara ibadetin dayandığı bu ilk insan felsefesi, bir dünya felsefesiydi.

İnsan yaşamak için onların ortaklığına ihtiyaç duyduğundan, eşyayı canlandırdığı ve onları farklı tezahürlerini kontrol ettiği kabul edilen espritlere muhtaç olduğuna inanmaya başladı. Onların yardımlarını takdimeler ve dualar vasıtasıyla elde etmeye çalıştı. Bu yüzden insanın dini, bir tabiat dinine doğru yürüdü.

İlkel insan için mecazı gerçekten ayırmak çok zordur. ... Prensip olarak, tabiatçılığın kurulmasına yol açan, “mecazi isimlerin gerçek anlamda yorumlanmasıydı”.

İnsan, bedeni yeryüzünde uzanmış olarak yatarken, uykuda olduğu halde az çok uzak mesafeleri nasıl gördüğünü anlamak için, kendisini iki varlıktan oluşmuş olarak düşünmeye sevk edildi: Bir tarafta bedeni, öte yanda ise, içinde yaşadığı bedeni terk edebilen ve uzaya sağda solda dolaşabilen ikinci benliği.

Bu durumda, çelişkiler sık sık yaşandığı için, bu çelişkiler, insanları burada aşikar bir hatanın bulunduğu ve kendilerinin tahayyül ettikleri bir yanılsama tarafından

aldatıldıklarını düşünmelerine nasıl sevk etmedi ? İlkel insana atfedilen bu körü körüne inanma özelliği, meseleyi fazla basitleştirmektir.

Sık sık yaşadığı gibi, bir düşünce bir kez teşekkül ettiğinde; başlangıçta hiçbir ilgisinin bulunmadığı ve kendisinin yol açmadığı olguları düzenlemek ya da onları aydınlatmak (bu tür aydınlatmalar, gerçek olmaktan daha çok görünürdedir) maksadıyla kullanılır.

... Dini düşünce tarihi, bu tür geriye dönük meşrulaştırmanın sayısız örneğini verir.

Bunlar bize, ne söz konusu dü şüncelerin şekillenme tarzı ne de onu meydana getiren unsurlar hakkında hiçbir şey öğretemezler.

Dine, dayanacağı temel bir fikir sunmaktan uzak olan bu rüyalar, daha önceden

teşekkül etmiş bir dini sistemin varlığına bağlıdırlar; çünkü onlar, bu sistemin bi r sonucudurlar.

Bazı seçkin şahısların, elden ayaktan düşecek hale gelmeden önce, yasal olarak öldürüldüklerine dair örnekler bile vardır. ... ikamet ettiği beden, yaşlanmaktan dolayı zayıflamaya başlamadan önce, ruh bedenden uz aklaştırılır; gücünden hiçbir şey kaybetmeden daha genç bir bedene nakledilir.

İnananın tapındığı şeyler hakkındaki hislerinde, onlara dair her zaman biraz korku ve çekimserlik vardır; ancak bu, korkudan daha çok saygıdan ve ihtişamın insanda yol açtığı çok hususi bir duygudan kaynaklanan ***sui generis*** (nev-i şahsına münhasır) bir korkudur. İhtişam düşüncesi, esas olarak dinidir. Bu yüzden bir anlamda, bu

düşüncenin nereden geldiğini, neye tekabül ettiğini ve bilinçte onu neyin uyandırdığını ortaya çıkarmadıkça, din hakkındaki hiçbir şeyi

açıklayamayız.

Malenezyalılar, insanın ölümle bedeni terk eden bir ruha sahip olduğuna ... inanırlar.

Aynı zamanda onların, ölülerin ruhları için yaptıkları bir ibadetleri de vardır: ... Bu onur, yalnızca hayatları boyunca, kamuoyu tarafından Malenezyalıların mana diye

isimlendirdikleri hususi bir erdeme sahip olduğu kabul edilenlere verilir. ... Codrington,

"mananın, sıradan insanların gücünün dışında ve normal tabii sürecin dışında meydana gelen etkileri gerçekleştirmeye izin veren şey olduğunu" söyler. ... Diğer ruhlara gelince, sıradan insanların, din dışı ayak takımından ayrılan ruhlara gelince, bazı yazarlara göre, “ölümden önce oldukları gibi ölümden sonra da birer hiçtir ler”.

Ruhçu varsayımın kabul ettiği gibi eğer ilk kutsal varlıklar hakikaten, ölülerin ruhları ve ilk ibadet de, atalar ibadetinden ibaret olsaydı, toplum tipleri ne kadar aşağı ise, bu ibadetin dini hayatta o kadar hak im bir konumda olduğunun görülmesi gerekirdi. ...

11

Oysa gerçek bunun tamamen aksinedir. Atalara ibadet, karakteristik biçimiyle yalnızca Çin, Mısır gibi gelişmiş toplumlarla Yunan ve Roma şehirlerinde gelişmiş ve ortaya çıkmıştır ... toplumsal yapının en basit ve en aşağı biçimi olan Avustralya toplumlarında atalara ibadet yoktur. ... bir ibadet, insanın belli şartlarda gerçekleştirmek zorunda olduğu tedbir ayinlerinin saf bir toplamından ibaret değildir. O, ayinlerden,

bayramlardan ve hepsi dönemsel olarak tekrarlanan ayırt edici özelliklere sahip törenlerden oluşan bir sistemdir. Bunlar, inanların tabii olduğu kutsal güçlerle kendi aralarındaki bağı dönemsel olarak sıkılaştırmak ve güçlendirme ihtiyacını karşılarlar.

İnsanların ruhları, tanrıların kendilerine göre düşünüldüğü modeller olmak bir yana, aksine insanlar ta başlangıçtan beri, tanrılardan sudur etmiş olarak düşünülmüştür.

Eğer ölüler ibadeti, ilk ibadet şekli değilse, o zaman ruhçuluğun; dayanacağı hiçbir temel kalmıyor demektir.

Çocuk... çarptığı masayı, onun canlı ve zeka sahibi olduğunu düşündüğü için değil, fakat kendisini yaraladığı, canını yaktığı için suçlar. Acının ortaya çıkardığı kızgınlık, kendisini boşaltacağı bir şey arar; acı doğal olarak kızgınlığa yol açan şeye doğru gider; bunun hiçbir şey yapamayan bir nesne şey, olması durumu değiştirmez.

Ruh insanın içinde olmasına rağmen, esprit, hayatının büyük bir kısmını, kendisine temel hizmeti gören nesnenin dışında geçirir. Öyleyse esprit düşüncesi ile ruh düşüncesi arasında büyük bir farklılık vardır. Bu da, birincinin ikinciden kaynaklandığını göstermeye engel olur.

Bütünüyle insani unsurlardan inşa edilmiş bir tanrı bulmak için, Hıristiyanlığın ortaya çıkışına kadar beklemek zorundayız. Hıristiyanlıkta Tanrı, yalnızca geçici olarak kendisini tezahür ettirdiği fiziksel yönü itibariyle değil fakat aynı zamanda, ifade ettiği fikirler ve duyular bakımından da bir insandır.

Eğer bu teori doğruysa, dini inançların her hangi bir nesnel temeli olmayan, sanrı kaynaklı bir çok zihni tasavvurdan ibaret olduğu düşüncesinin kabul edilmesi gerekir.

Tarihte bu kadar önemli bir yer işgal eden, çağlar boyunca insanların yaşamak için sahip olmak zorunda ol dukları enerji için kaynak görevi yapan dinler gibi düşünce sistemlerinin saf yanılsamalardan oluşan yapılar olması düşünülemez bir şeydir. Bu gün, yasanın, ahlakın ve bilimsel düşüncenin, dinden doğduğunu, uzun bir süre onunla karışmış bir biçimde bulunduklarını ve hala da onun ruhuyla dolu olarak varlığını devam ettirdiklerini kabul etme hususunda uzlaşabiliriz.

Üçüncü Bölüm

İlkel Din Hakkındaki Temel Kavramlar (devam)

II. Tabiatçılık (Naturism)

Max Müller, ... sonsuzluğunu, büyüklüğünü anlamaksızın insanın tabiatla ilişkiye giremeyeceğini, söyler. ... tabiatın hiçbir yönü yoktur ki, biz i kuşatan ve bize hakim olan karşı konulmaz sonsuz bir duygu uy andırmasın. Müller için, dinlerin kaynaklandığı 12

işte bu duygudur. ... Ona göre, düşünce üzerinde meydana getirdiği etkiyle şekil değişiminin ortaya çıkmasına sebep olan dildir.

Düşünmek, fikirlerimizi, düzenlemek ve böylece de onları tasnif etmektir. ... Genel bir fikir, kendisini ifade eden ve ne ise onu o yapan sö zler olmaksızın, bir varlığı ve bir gerçekliği olmayacağından, çünkü söz konusu fikir ancak bu kelime vasıtasıyla ve onda var olacağı için, tasnif etmek aynı zamanda, isimlendirmektir. Böylece, bir halkın dili, her zaman insanların öğrenmeye başladıkları yeni şeyleri zihinlerinde tasnif etme tarzını etkiler. Bu yeni şeyler, onun zihninde daha önce mevcut bulunan çerçev elere uymak zorundadırlar. Bu sebepten dolayı da, insanlar evrenin kapsamlı bir tasavvurunu oluşturmaya çalıştığında, onların konuştukları dil, o zaman ortaya çıkan fikirler sistemi üzerinde silinmesi mümkün olmayacak bir şekilde damgasını basar.

Ve mitoloji, her bir tanrıya her zaman daha geniş ve daha tam bir biyografi verdikçe, başlangıçta eşyadan ayrı olmayan tanrısal şahsiyetler imdi eşyadan ayrıldılar ve kendi başlarına var olmaya başladılar.

Böylece, güya tanrı düşüncesi teşekkül etti. ... Müller'e göre, bu düşüncenin hedefi, ölümü açıklamaktır, yoksa rüyaları değil.

İnsanın etrafındaki dünyayı bilmeye yönelik bir ilgisi olduğu ve sonuç olarak da, düşüncesini çabucak ona uyguladığını herkes kolaylıkla kabul edecektir.

Tabiatçılık, dini nesnel temeli olmayan muazzam bir mecazdan ibaret bir şeye

indirdiğinden dini, kuruntudan kaynaklanan bir sistem olarak aç ıklar. Tabii ki o, gerçekte dine bir başlangıç noktası, yani tabiat fenomenlerinin bizde uyandırdıklarını kabul eder; ancak, dilin büyüsel faaliyetleri sebebiyle, bu izlenim garip fikirlere dönüşür. Dini düşünce, gerçekle yalnızca, onun hakiki şekillerini gizleyen kalın bir örtüyle örtmek için ili şkiye girer. Bu örtü, mitolojinin dokuduğu, efsanevi inançlar örtüsüdür. ... Müller şöyle der: "Mitolojinin iç yapısını kısaca karakterize etmeye çalıştığımda, onu bir düşünceden daha çok bir dil hastalığı olarak isimlendirdim. ... Ne yaparsak yapalım, eğer tabiat güçlerini ifade etmenin, dinin temel konusu olduğu anlaşılırsa, o zaman dini, varlığını nasıl devam ettirdiği anlaşılamayan aldatıcı bir kurgular sisteminden başka bir şey olarak görmek imkansızdır.

Mitolojinin, estetik için dinler bilimi kadar önemli olduğu hususunda şüphe yoktur.

Ancak, yine de dini hayatın asli unsurlarından biridir. Eğer mit, dinden çekip çıkarılacaksa, ayininin çıkarılması da zorunludur: Çünkü ayinler, genel olarak bir isme, karaktere, belli sıfatlara ve bir tarihe sahip olan muayye n şahsiyetlere yöneltilir ve bu ayinler, söz konusu şahsiyetlerin tasavvur tarzına uygun olarak da değişirler. Bir kimsenin belli bir ilaha yönelik olarak ifa ettiği ibadet, bu ilaha atfedilmiş olan biçime bağlıdır. Gerçekten de, bu ayin çoğunlukla, eyleme dönüştürülmüş mitten başka bir şey değildir; Hıristiyan komünyonu, bütün anl amını kendisinden almış olduğu Paskalya mitinden ayrı düşünülemez.... İbadetin mevcudiyeti ve özellikle de devam ediyor oluşu, açıklanamaz hale gelir. İnsanların, saçma bir şeyi yüzyıllar boyunca yapmaya devam etmelerini anlamak zordur. ... Bizim gayr-i makul olarak gördüklerimiz de dahil bütün mitler, imanın nesnesi olmuşlardır. ... Max Müller, "Tanrılar varlıkları olmayan isimler,

nomina dır yoksa ismi olmayan varlıklar, ***numina*** değildirler".

13

Normal olarak, tabiatın akışı tek biçimlidir ve bu tek biçimlilik, asla güçlü duygular uyandırmaz. Vahşiyi, bu harikalar karşısında saygı hisleriyle dolu olarak tasavvur etmek, oldukça geç döneme ait duyguları tarihin başlangıcını nakletmek anlamına gelir.

Vahşi, bu tür şeylere alışkın olduğu için, onlardan çok fazla etkilenmez. Bu alışkanlık boyunduruğunu silkelemek ve bu düzenliliğin ne kadar harika bir şey olduğunu

keşfetmek kültürü ve düşünmeyi gerektirir. ... Eğer her türlü saygı ve şaşkınlık etkisiyle dini karıştırırsak, dini duygunun gerçekten ne olduğunu yanlış anlamış oluruz.

Tabiat, büyüklüğü ile insanı şaşırtır. İnsanı kuşatan bu sonsuz uzay; önce olan ve şimdiden sonra da olacak olan ve sahip olduğu kendi güçlerinden sonsuz derecede üstün güçler duygusu, insanda, kendi dışında ve onun tabi olduğu sonsuz bir gücün var olduğu fikrini uyandırmaması mümkün değildir. Sonra bu düşünce, bizim uluhiyet anlayışımızın temel bir unsuru haline gelir.

Bizim açıklamaya çalıştığımız mesele, insanın nasıl olup da, gerçekte ayrışık ve bir biriyle karşılaştırılamaz iki kategorinin varolduğu düşüncesine ulaşmış olduğudur.

Tabiatın bu görünüşü, söz konusu ikilik düşüncesine nasıl yol açtı ?

Ancak, tabiat karşısında duyulan bu ezilme hissinin, gerçekten de dini duyguları telkin ettiğini farz etsek bile, ilkel insan üzerine bu etkiye yol açamazdı. Çünkü, o böyle bir duyguya sahip değildi. İnsan hiçbir şekilde, kozmik güçlerin kendisinden bu kadar üstün olduklarının farkında değildi. ... Elementlere ne yapacaklarını söyleyebileceğini, rüzgarları estireceğini, yağmuru yağmaya zorlayacağını ya da bir işaretle güneşi durduracağını vs.yi düşünür. İnsanın, tabiat üstünde hakim olabilecek güçlerle kendisini donattığına inandığı din, ona bu güvenlik duygusunu edinmesinde katkıda bulunur. İnsanın icra ettiği ayinler, kısmen, arzularını tabiata kabul ettirmesini yardım edecek vasıtalardır. Bu yüzden de, evren karşısındaki küçüklüğü hakkında sahip olduğu bir duygudan kaynaklanmak şöyle dursun, aksine din, buna zıt ilhamlara sahiptir. Hatta en yüksek, en bilişsel olan dinler bile, eşya ile olan mücadelesinde insana yar dım eden bir güce sahiptir; dinler insana, imanın kendisini, dağları hareket ettirebileceği, yani tabiatın güçlerine hakim olabileceğini öğretirler.

Tabii nesneler, heybetli biçimleri ve tezahür ettirdikleri güçlerinden dolayı hakikaten kutsal haline geliyorlarsa, o zaman güneş, ay, gökyüzü, dağlar, deniz, rüzgarlar, ya da bir başka ifadeyle kozmik güçlerin, bu statüye yükseltilecek ol an ilk şeyler olması gerekirdi; ... Ancak gerçekte, bunlar yavaş yavaş ve geç bir dönemde uluhiyet

derecesine çıkarılmışlardır. İbadetin kendilerine yöneltildiği ilk varlıklar, insanın en azından onlara nispetle bir eşitlik iddia edebileceği, basit bitkiler ve hayvanlardır. ... Bu hayvanların nesnel nitelikleri, kesinlikle, ilham ettikleri dini duyguların kökeni olamaz.

Dördüncü Bölüm

İlkel Bir Din Olarak Totemizm

Meselenin Tarihi ve Onu İnceleme Metodu

İncelediğimiz iki sistem ... temel bir noktada uzlaşırlar: İkisi de problemi aynı terimlerle ifade ederler. Her ikisi de, ister fiziki isterse biyolojik olsun, belli doğal fenomenlerin bizde ortaya çıkardıkları duygulardan hareketle tanrı düşüncesini inşa etmeye

çalışmışlardır. Ruhçular için rüyalar, tabiatçılar için ise, belli kozmik güçler, dini evrimin başlangıç noktası olarak hizmet görmüşlerdir. Ancak her ikisine göre de, kutsal ve din dışı arasını ayıran büyük öz, doğada bulunmaktadır.

Ne insan ne de tabiat bizatihi kutsal bir karaktere sahip olmadığından, ikisinin de kutsallığını başka bir kaynaktan edinmiş olmaları gerekir. ... Bir başka ifadeyle, bizim ruhçu ve tabiatçı diye isimlendirdiğimiz şeylerin ötesinde, bunların yalnızca kendisinden türedikleri ya da hususi yönleri olduğu daha temel ve daha ilkel bir başka ibadet türünün olması gerekir.

Gerçekte, böyle bir ibadet vardır: Bu, etnologların totemizm dedikleri şeydir.

Amerika totemizmini çalışan öğrenciler, uzun bir süreden beri totemizmin belirli bir toplumsal organizasyonla ilişkili olduğunu biliyorlardı. Bu da, klanlar halinde organize edilmiş bir toplumdu.

İkinci kitap

İLKEL İNANÇLAR

Birinci Bölüm

Totemle İlgili İnançlar

İsim ve Amblem Olarak Totem

Her din, entelektüel kavramlar ve ayinsel uygulamalardan oluştuğu için, totem dinini oluşturan inançları ve ayinleri peş peşe ele almamız gerekiyor. ... Prensip olarak, ibadet inançlardan kaynaklanır; ancak bu inançlar üzerinde de bir etki meydana getirir; özellikle de artık anlamı aşikar olmadığı zamanlarda anlamını açıklamak için mit, ayine uygun olarak oluşturulur. ... kendisinin dayandığı fikirlere aşina olunmadan bir din hakkındaki hiç bir şeyi anlamak mümkün olmadığından, her şeyden önce bu fikirlere aşina hale gelmeye çalışmalıyız.

Hemen hemen bütün Avustralya kabilelerinin temelinde, müşterek hayatta hakim ve üstün bir yer işgal eden bir grup görürüz: Bu, klandır. İki temel şey, onun ayırt edici özelliğini teşkil eder.

Birincisi, onu teşkil eden bireyler, kendilerini çok hususi doğaya sahip bir akrabalık bağıyla birleşmiş olarak kabul ederler.

Bu birinci ayırt edici özelliğiyle klan, Roma ***gens*** ve Yunan ***genos*** tan farklılık göstermez. (Bu Cicero tarafından verilen tanımdır. ... gense mensup olanlar, aynı aile ismini taşıyan kimselerdir.) ... Bir bütün olarak klanı gösteren eşya türü, onun totemi olar ak isimlendirilir. Klanın totemi, aynı zamanda her bir üyenin de totemidir.

Her klan, yalnızca kendisine ait olan bir toteme sahiptir; aynı kabilenin iki farklı klanının totemi, aynı olamaz. Gerçekten de bir kimse, ancak belli bir ismi taşıdığı için bir klanın üyesidir. Bu ismi taşıyan herkes, aynı şekilde klanın bir üyesidirler; kabile alanı üzerinde ne şeklide dağılırsa dağılsınlar, birbirleriyle aynı akrabalık ilişkilerine sahiptirler. Bundan dolayı da, aynı klana sahip olan iki grup, ancak aynı klanın iki parçası olabilir. Şüphesiz, çoğunlukla bir klanın tamamı aynı yerde oturmaz. Farklı yerlerde de, üyeleri bulunur. Ancak, bu şekilde coğrafi bir temelin bulunmaması, bir bütün oluşunun daha az hissedilmesine yol açmaz. Genel olarak bir klan, akrabalığın, aynı ismi taşımadan kaynaklandığı bir aile grubudur. Bu anlamda gens bir klandır.

Totem klanı, bu şekilde oluşmuş olan genus içinde hususi bir türdür.

Totem olarak hizmet görenlerin büyük çoğunluğu hem hayvan hem de bitki alemine; ancak özellikle de birincisine aittirler. Cansız şeylerin totem olarak kullanılması ise, çok nadirdir. Howitt tarafından güney-doğu Avustralya kabileleri arasından derlenen beş

yüzden çok totem isminden, yalnızca kırk tanesi bir hayvan ya da bitki ismi değildir; bunlar, bulutlar, yağmur, dolu, don, ay, güneş, rüzgar, sonbahar, yaz, kış, belli yıldızlar, gök gürültüsü, ateş, duman, su ya da deniz isimleridir. Semavi varlıklara ve daha genel olarak da dini gelişimin sonraki devirlerinde büyük bir öneme sahip olacak olan büyük kozmik fenomenIere ne kadar sınırlı bir yerin verildiği ise görülmeye değerdir. ... bütün klanlar arasında, yalnızca ikisi ayı, ikisi güneşi, üçü bir yıldızı, üçü gök gürültüsünü, ikisi şimşeği totem olarak kabul etmiştir. Yağmur bir istisnadır ve totem isimleri arasında çok sık bir şekilde rastlanır. Totem olarak kabul edilen cansız nesneler olarak şunlar zikredilebilir: Bumerang, soğuk su, karanlık, ateş, yıldırım, ay, kırmızı aşı boyası, çam ağacı, tuzlu su, akşam yıldızı, bir taş, güneş, su, kasırga, rüzgar ve dolu.

Totem, şu ya da bu kanguru veya karga değil, fakat genel olarak kanguru veya

kargadır. Ancak bazen de, hususi bir nesne totem olarak kabul edilir. Bu, özellikle de türünün tek örneği olan güneş, ay, şu ya da bu takım yıldızı vs. gibi bir şey, totem olarak hizmet gördüğünde kaçınılmaz bir durumdur.

İsmin edinilme tarzı, klanın oluşturulması ve organizasyonu için dinden çok daha önemlidir ve bu, din sosyolojisinden daha ziyade aile sosyolojisine ait bir konudur.

Farklı kabilelerde, üç farklı sistem kullanılmaktadır.

Bir çok toplumda, gerçekte ise büyük bir kısmında çocuk, doğumdan kaynaklanan bir hak olarak annesinin totemine sahip olur. ... dış evlilikten (exogamy) dolayı anne zorunlu olarak kocasından farklı bir toteme sahiptir. Öte yandan tek bir totemin üyeleri, kadının başka bir klandan olan kocasının toplumunda yaşaması gibi, yaptıkları

evliliklere uygun olarak, mecburen, faklı yerlere dağılmış olurlar. Bunun bir sonucu olarak da, totemle ilgili grupları bölgesel temele bağlı olma özelliklerini kaybetmiş

olurlar.

16

Başka yerlerde totem, babadan oğula geçer. Bu durumda eğer çocuk, babasıyla

beraber kalıyorsa, yerel grubun büyük çoğunluğu tek bir toteme ai t olan insanlardan meydana gelir; burada yalnızca evli kadınların, farklı bir totemi olur. Bir başka ifadeyle, her bölge kendisine öz gü bir toteme sahiptir.

Son olarak, Aruntalar ve Loritjalar arasında gözlemlenen üçüncü tür bir oluşum daha vardır. Burada, bir çocuğun toteminin ya annenin ya da babanın totemi olması zorunlu değildir; onunki, gözlemcilerin farklı şekillerde naklettikleri metotlarla hamile kal dığı anda anneyi gizemli bir şekilde dölleyen mitsel bir atanın totemidir. Belli bir teknik, onun hangi ata oldu ğunu ve hangi totem grubuna mensup olduğunu öğrenmeyi

mümkün kılar. Ancak, şu ya da bu atanın annenin yanında olması tesadüfe bağlı olduğu için, çocuğun toteminin ne olacağı nihai olarak tesadüfi bir tak ım şartlara bağlıdır.

Klanın totemlerinin dışında ve ötesinde, tabiatları bakımından bunlardan tamamen olmasa da, onlardan az çok farklı olan ***fratri*** lerin totemleri vardır. Bir ***fratri***, hususi bir kardeşlik bağıyla birbirlerine bağlanmış olan bir grup klandır. Normal olarak, bir Avustralya kabilesi, farklı klanlar arasında dağılmış olan iki fratriye ayrılır.

Yiyecekle ilgili yasaklamalar totemizmin ayırt edici bir özelliği değildir. Totem, her şeyden; önce bir isim ve sonra da, göreceğimiz gibi, bir amblemdir.

Avustralya'nın aksine Amerika'da, totemle ilgili sistem daha iyi tanımlanmış şekillere sahiptir. Buradaki kabileler, ortalama olarak, Avustralya'dakiler nispetle üye sayısı bakımından daha geniştirler. Ancak klanların sayısı çok azdır. Tek bir kabile, nadiren on klandan fazlasına sahiptir.

Bu farklılık, onların daha gelişmiş sosyal organizasyona sahip olmalarından kaynaklanır.

İlk andan itibaren, bu kabileler gözlemlendi. Bu sosyal gruplar güçlü bir şekilde toprağa bağlıydılar ve bundan dolayı da, kendilerine saldıran parçalayıcı güçlere karşı daha iyi karşı koyabildiler.

Totem, basit bir isim değil; bir amblem, hakiki bir armadır. Hanedan armalarına benzerliğine çoğu kez işaret edilmiştir.

Totemle ilgili imgeler, yalnızca evlerin duvarlarında, kanolarının kenarlarında, silahlarının, kap kacaklarının ve mezarlarının üzerinde değil fakat aynı zamanda, insanların bedenleri üzerinde ele bulunurdu. İnsanlar, yalnızca sahip oldukları şeyler üzerine yapmakla yetinmez, kendi üzerlerinde de onlar ı taşırlardı; onu bedenlerinin üzerine de çizerler ve bunlar onun bir parçası haline gelirdi.

Her bir klanın üyesinin, kendisini totemlerin dış görünüşüne benzetmeye çalışmaları çok genel bir kuraldır. ... Mesela, kaplumbağa klanında, ikisi başın iki yanında, biri önde ve biri arkada olmak üzere altı parça bırakılarak başın tamamı tıraş edilir. Bu tıraş

şekliyle, hayvanın iki ayağı, başı ve kuyruğu taklit edilmiş olur.

Totem, ortak bir etiket olmakla birlikte, dini bir özelliğe de sahiptir. Gerçekte eşya, ona referansla kutsal ve din dışı diye tasnif edilirler. Totem, kutsal şeylerin temel bir örneğidir.

Merkezi Avustralya kabileleri ... ***çurunga*** diye isimlendirilen ... belli enstrümanları kullanırlar. ... hangi maksat için kullanılırsa kullanılsın, çurungalar önde gelen kutsal şeyler arasında sayılırlar; dini değeri bakımından, ondan daha üst düzeyde olan başka hiçbir şey yoktur. ... Çurunga, "kutsal" anlamına gelen, hem bir isim, hem de bir sıfattır. ... Din dışı şahıslar, yani dini hayata dahil edilmemiş kadınlar ve genç erkekler, çurungaya dokunamaz hatta onu göremezler bile.

Çurungalar ... hususi bir yerde tam bir hürmet ve saygıyla saklanır. ... Çurungaların kutsallık özellikleri, muhafaza edildikleri yere geçer ve orayı kutsal bir mekan haline dönüştürür. ... Genç erkekler; ancak erginlenme töreni tamamlandıktan sonradır ki, ona yaklaşabilirler. ... Bir adam bir başkası tarafından kovalandığında, eğer kaçan kişi

ernutulunga ya ulaşırsa, güvenlikte olur; burada yakalanamaz. Hatta, buraya sığınan yaralı bir hayvana bile, saygı gösterilmesi gerekir. Burada, kavga etmek y asaktır.

Çurungaların din dışı şeylerden uzak tutulması, çok büyük bir dini değere sahip olmasının bir sonucudur. Bu dini değerin kaybolması, gruplara ve bireylere ciddi şekilde zarar verir. Onun dokunmasıyla yaralar, özellikle de sünnet sonucunda ortaya ç ıkan yaralar iyileşir; hastalık üzerinde de aynı iyileştirme gücüne sahiptir, insanlara güç, cesaret ve sebat verirken, düşmanlarını zayıflatır ve kuvvetlerini kırar.

Çurungalar yalnızca bireyler için faydalı değildir; bir bütün olarak klanın kaderi, onlara bağlıdır. Onların kaybolması, bir felakettir; bu grubun başına gelebilecek olan en büyük talihsizliktir. ... O, ortak bir hazine, klanın Kutsal Sandığıdır.

İkinci Bölüm

Totemle İlgili İnançlar (devam)

Totem Olarak Kabul Edilen Hayvan ve İnsan

Resmedilen şeyler, esasen hayvanlar ve bitkilerdir. Bitkilerin ve hayvanların din dışı rolleri, yiyecek olarak hizmet görmek olduğu için, totem hayvanının ya da bitkisinin kutsallığı, onun yenilmesine yönelik yasakla gösterilir. Tabii ki, onlar kutsal şeyler oldukları için muayyen mistik yemeklerin bileşimine katılabilirler. Ve gerçekten de onların, bazen hakiki sakramentler olarak hizmet gördüklerini göreceğiz; ancak genel olarak, onlar günlük tüketim için kullanılmazlar.

Kutsala karşı yapılan saygısızlığını otomatik olarak ölüme yol açacağına inanılır. ...

muayyen kabilelerde, yaşlı erkekler, söz konusu edilen yasaktan muaf tutulurlar.

Yine başka yerlerde, sınırsız bir şekilde yemek, yalnızca eğer yenilen hayvan, tam olgunluğa ulaşmamışsa hoş görülür. Bu durumda, onun kutsal karakterinin henüz

tamamlanmadığını düşündükleri hususunda şüphe yoktur.

18

Totem olarak kullanılan hayvanı ya da bitkiyi klan üyelerinin veya şefin yalnızca yiyebileceği değil fakat yemek zorunda olduğu dini vesileler vardır. ... mitler, klanın büyük kurucu atalarının düzenli olarak totemi yediklerini anlatırlar.

Ancak belli dini törenler sırasında totemin aşırıya kaçmamak şartıyla tüketilmesinin ayinsel olarak gerekli oluşu, hiçbir şekilde onun bir zamanlar sıradan bir yiyecek maddesi olduğunu ima etmez. ... Yaşlı erkekler ve belli bir dini mevkiye ulaşmış

olanlar, sıradan insanların maruz kaldıkları yasaklara bağlı değildirler. Onların kendileri kutsal varlıklar oldukları için, kutsal şeyleri yiyebilirler;

bu kural, hiçbir şekilde totemizme has bir şey değildir. Bu birbirinden çok farklı dinlerde bulunan bir uygulamadır. Kahraman atalar, hemen hemen, tanrıdırlar.

Mesela, totemin tehlikeli bir hayvan ya da bir kimsenin yiyecek hiçbir şeye sahip olmaması gibi, zorunluluk halleri vardır. ... Bir suç işlenmiş gibi, “özür dilenir”, üzüntü ve pişmanlık ifade eden davranışlarda bulunulur. Hayvanın olabildiğince az acı çekmesi için gereken bütün önlemler alınır.

Çurungalar ... asla bir kadın ya da erginlenmemiş kimseler tarafından ele alınamazlar.

... Diğer yandan, klanın ismini taşıdığı bitki ya da hayvan herkes tarafından görülebilir ve ona dokunabilirler. Çurungalar, bir tür mabette muhafaza edilirler. Onun eşiğinde, din dışı hayatın bütün patırtılarının bırakılması gerekir; çünkü, orası kutsal şeyler alandır. Onların aksine, totem hayvanları ve bitkileri, din dışı dünya da yaşarlar ve gündelik hayatın bir parçasını teşkil ederler. ... totem olan varlığın resminin, totem olan varlığın kendisinden daha kutsal olduğu şeklindeki bu dikkat çekici sonuca ula şabiliriz.

Gerçekte insan, onun ismini taşır; bu isim özdeşliğinin, bir tabiat özdeşliğini ima ettiği farz edilir. ... Her hangi bir insanın totemi, onun kendisiyle aynı şey olarak kabul edilir.

... Bundan dolayı, her birey çifte bir tabiata sahiptir: Biri insan öteki hayvan olan iki varlık onun içinde bir arada var olurlar.

Bizim için anlaşılması bu kadar garip olan bu ikiliğe, biraz anlaşılırlık sağlamak için, ilkel insanlar, mitler icat etmişlerdi. ... Ayrıntılardaki çok az farklılıklarına rağmen hepsi, aynı plana göre inşa edilmişlerdir: onların hedefi, birini diğerinin akrabası haline getirerek insan ile totem olarak kabul edilen hayvan arasında,nesil ilişkisi tesis etmektir.

İnsan kanı, Avustralya'nın merkez kabilelerinde o kadar kutsal bir şeydir ki, çoğunlukla ibadetin en çok saygı gösterilen aletlerini takdis hizmeti görür. ... Kanın bir rol oynamadığı hiçbir dini tören yoktur. Saç da aynı özelliklere sahiptir.

Erkeklere kıyasla, kadınlar din dışı varlıklar gibidir.

Üçüncü Bölüm

Totemle İlgili İnançlar (devam)

Totemizmin Kozmolojik Sistemi Ve Tür Düşüncesi

Bütün bilinen dinler, eşyayı evrensel olarak kuşatma ve bize bu dünyanın tam bir resmini verme eğiliminde olan düşünce sistemleridir.

19

Avustralyalılar için, evrende var olan her şey, kendi kabilesinin bir parçasıdır; onlar kabilenin tamamlayıcı unsurlarıdır ve tabir caiz ise, onun düzenli unsurlarını teşkil ederler; insanlar gibi onlar da, toplumun genel organi zasyon şemasında belirli bir yere sahiptirler. Fison şöyle der: “Kuzey Avustralya vahşileri, evrene bir bölümüne kendisinin mensup olduğu büyük kabile olarak bakarlar; ve bu cinse ait canlı ve cansız her şey, kendisinin bir parçasını oluşturduğu ortak bedenin kısımlarıdırlar”.

Bir tasnif, iki cinse indirgendiğinde, bu iki cins zorunlu olarak birbirlerinin karşıtı olarak tasavvur edilir; bunlar, her şeyden önce aralarında çok belirgin bir farklılığın bulunduğu şeyleri açık bir şekilde ayırmanın bir vasıtası olarak kullanılırlar.

Dördüncü Bölüm

Totemle İlgili İnançlar (son)

Bireysel Totem ve Cinsiyet Totemi

Ortak totemler, her bireyin hukuki statüsünün bir parçasıdır. Genel olarak

söylendiğinde o, kalıtsaldır; her halükarda onu belirleyen doğumdur ve insanların bunda hiçbir rolü olmayacaktır. Çocuk, bazen annesinin totemini, bazen babasının totemini ve bazen de, annenin hamile kaldığı yerde hakim olan totemi alır. Ancak aksine bireysel totem, önceden tasarlanmış bir eylemin sonucunda edinilir: Onu belirleyebilmek için, bir dizi ayinsel operasyonlar zo runludur. ... çocuğun erginlenme töreni yaklaşırken, delikanlı uzak bir yere, mesela bir ormana çekilir. Birkaç günden birkaç seneye kadar değişen bir dönem boyunca burada çok yorucu ve tabiata zıt olan her türden faaliyeti yerine getirir.

İki hayat birbirlerine o kadar yakından bağlıdır ki, hayvanın ölümü insanın ölümüne yol açar. ... Her bir cinsin, kendi totemine saygı göstermekle yetinmeyip, başkalarını da aynı şekilde davranmaya zorlamasının sebebi işte budur. Bu emrin her ihlali, erkekler ve kadınlar arasında hakikaten çok kanl ı savaşların ortaya çıkmasına yol açar.

Bu totemler, insanları bir bütün olarak kabilenin efsanevi bir çift atadan çıkmış

olmalarını tasavvur etmelerinden kaynaklan ırlar. Bu tür bir inanç, kabileye mensup olma duygusunu, bir dereceye kadar klanların infiratçılığına karşı koyacak yeterli gücü edindiğini açık bir şekilde göstermektedir.

Beşinci Bölüm

Bu İnançların Kökenleri

Şimdiye Kadar Zikredilen Teorilerin Eleştirel Bir Şekilde İncelenmesi

Bu dinin bugün gözlemlenebilir en ilkel din olduğuna, hatta büyük ihtimalle bundan daha ilkel bir din bulunmadığından eminiz. Gerçekten de, bu din klan temeline dayanan toplumsal organizasyondan ayrı düşünülmesi

mümkün olmayan bir dindir. ... Onların birliği, aynı isme, aynı ambleme sahip olmalarından ve aynı sınıf eşya ile aynı ilişkilere sahip olduklarına dair inançları, aynı ayinleri icra etmeleri ya da bir başka ifadeyle aynı totem ibadetine katılmalarından kaynaklanır. ... Klan temeline dayanan toplumsal

organizasyon, bildiğimiz toplumsal organizasyonların en basitidir. Çünkü, bir toplum iki temel klana sahip olduğu anda, bütün temel özellikleriyle var olur.

Eğer totemizmin nasıl ortaya çıktığını öğrenmek istiyorsak, onu ne Java'da ne Sumatra ne de Malenezya'da değil fakat Avustralya'da incelememiz gerekir. Burada ne bir ölüler ibadeti ne de bir ruh göçü doktrinini bu labiliriz.

Solucanları bedenden çıkarken gördüklerinde, ruhun onlarla bedenlendiğini ve onlardan kurtulduğunu düşünmüştür. Bu yüzden solucanlar ve genişleme yoluyla da sürüngenler (yılanlar, kertenkeleler vs.), ölülerin ruhlarının kapları olarak hizmet gören ilk hayvanlardı ve bunun bir sonucu olarak da aynı zamanda, saygı gösterilecek ve

totemlerin rolünü oynayacak varlıklardı.

Wundt için olduğu gibi Tylor için de, totemizm yalnızca hayvanlara yapılan ibadetin hususi bir türünden başka bir şey değildir. ... Gerçekte, ibadet hayvanın kendisine değil, fakat onun amblemine yani, totemin resmine yöneltilir. Hakikaten de, bu amblem dini ile atalar ibadetinin arasındaki hiçbir bağ yoktur.

Tylor, totemizmi atalar ibadetine indirgerken, Jevons onu, tabiat ibadetine bağlar.

Tarihin bu döneminde, insanlar akrabalıktan kaynaklanandan başka bir ittifak ve ilişki şekli bilmezlerdi. Aynı klanın bütün üyeleri, akraba oldukları ya da akraba olduklarını düşündükleri için karşılıklı olarak birbirlerine yardım ederler. Öte yandan farklı klanlar, birbirlerine düşman gibi davranırlar. Çünkü, onlar farklı bir kan taşımaktadırlar. Bundan dolayı da, bu tabiatüstü varlıkların desteğini sağlamanın tek yolu, onları akraba olarak

kabul etmek ve onlar tarafından akraba olarak kabul edilmektir. Çok iyi bilinen kan akdi (kan kardeşliği) usulü, insanların bu sonuca kolay bir şekilde ulaşmalarına imkan verir.

İki tür totemizm olduğunu gördük: Bireye ve klana ait olan totem. İkisi arasında çok açık yakınlıklar bulunduğu için, aralarında her halükarda bir ilişkinin bulunması gerekir.

... Bireysel totemizm, totem ibadetinin ferdi yö nüdür. Bu yüzden, eğer bu ilkönce ortaya çıktı ise, dinin ferdi bilinçte doğduğunu, özellikle bireysel arzuları cevapladığını ve çok sonraları ve ikincil bir şekilde müşterek bir şekil aldığını söylememiz gerekir.

Sık sık etnografları ve sosyologlara rehberlik eden aşırı bir basitliğe yönelik arzu, doğal olarak bir çok bilim adamını başka yerde olduğu gibi burada da, giriftliği basitle, grup totemini bireyin totemiyle açıklamaya götürdü.

Üstelik, din yaygın bir şekilde bütünüyle hususi ve kişisel bir şey olarak görüldüğü için bu teori bir çok halkın din hakkında sahip oldukları fikirlere uygun olma gibi bir avantaja da sahiptir. Bu bakış açısına göre, klanın totemi sadece, yaygın bir hale gelmiş olan birey toteminde n ibarettir. Özgür iradesiyle kendisi için seçtiği bir totemin değerini tecrübeyle bilen yüksek bir mevkiye sahip adam, onu kendi torunlarına nakletmiştir. Zamanın geçmesiyle çoğalan bu torunlar, en so nunda klan olan bir aile teşkil ederler; bunun sonucu olarak da totem, klanın müşterek totemi haline gelir.

Artık geriye, bireysel totemin nereden kaynaklandığını açıklamak kalmaktadır. ...

Kendisinin her taraftan korkunç ruhlarla kuşatılmış olduğunu hisseden birey ... Var 21

olmak için bu mistik dünyada bazı güçlü koruyucular aramaya başladı. Böylece, kişisel bir totemin kullanımı müesses hale geldi.

Her klan, ismini taşıdıkları hayvanın ya da bitkinin çoğalmasına ve artmasına, böylece de diğer klanlar için bol bir yiyecek teşkil etmesine özen gösterirler.

Avustralya, klasik müşterek totemin klasik yeridir. Bir çok kabilede, tek başına hakimdir. Bildiğim kadarıyla, yalnızca bireysel totemizmin uygulandığı hiçbir kabile yoktur. ... Eğer bireysel totemizm, hemen hemen bütünüyle, müşterek totemin tam olarak geliştiği yerlerde yok ise, bunun sebebi, ikincinin birinciye sebep olması değil; fakat daha ziyade, onun var olması için gereken şartların henüz tam olarak

gerçekleşmemesidir.

Bireysel totem, müşterek totem çerçevesi içinde doğmuş ve orada yaşar: Onun

bütüncül bir parçasını teşkil eder.

Aruntalıların, ... hamilelik, bir ata ruhunun bir kadının bedenine girmiş olduğunu ima eder. Burada o, yeni bir hayatın temeli haline gelecektir. Bu yüzden kadın çocuğun ilk kıpırdanmalarım hissettiğinde, bulunduğu yerin esas ikametgahı olduğu ruhlardan birinin bedenine girdiğini tasavvur eder. Ondan sonra doğan çocuk, bu atanın ruhun yeniden bedenlenmesinden ibaret olduğunda, zorunlu olarak bu ata ile aynı toteme sahip olur. Böylece, onun totemi, gizemli bir şekilde hamile kaldığına inanılan yer tarafından tayin edilir.

Hamile kalışının sebebini atfetmeye meylettiği şeyler arasında, birinci sırada, az evvel yediği şeyler yer alır. ... Bu şartlar altında, çocuğun niçin bir tür emu ya da yam kabul edildiğini, onun niçin kendisini hayvanların ya da aynı türden bitkilerin bir akrabası olarak gördüğü, niçin onlara dostluk ve i lgi gösterdiği, niçin onların yemesine engel olduğu vs. gibi şeyler anlaşılır bir hale gelmektedir. Bu andan itibaren, totemiz m en temel özellikleriyle var olmaya başlar: Yerlilerin hamilelik teorisi bu totemizme yol açtığı için Frazer bu ilkel totemizmi “hamilelik totemizmi” diye isimlendirir.

Totemizmin diğer bütün şekilleri sonra, bu ilk tipten kaynaklanırlar. "Art arda birkaç kadın anneliğin ilk işaretlerini aynı yerde ve aynı şartlarda hissederlerse bu yer, belli türden ruhların sık sık uğradıkları bir yer olarak kabul edilecektir; ve böylece zamanla alan, totemle ilgili merkezlerle dolacak ve totem mahallerine ayrılacaktır".

Ancak Tylor'unki gibi bu teori de, bozuk bir esasa dayanır. Eğer insan ruhlarının, hayvanların ya da bitkilerin ruhları oldukları tasavvur edilebilseydi, insanın kendisi için en temel olan şeyi ya hayvan ya da bitki al eminden aldığına önceden inanılmış olması gerekirdi. Bu inanç, totemizmin dayandığı esaslardan biridir. Birbirlerinden farklı olan insan ve hayvan düny asının bu şekilde karıştırılması, hiçbir zaman dünyanın kutsal ve din dışı diye ikiye ayrılmasına yol açmaz. ... Ona göre totemizm, yalnızca bir büyü sistemidir. Bununla, kaba ve yanlış bir tür bilim, eşyanın yasalarını keşfetmeye yönelik bir ilk çabayı kasteder. ... Kutsal din dışından ayrılır ayrılmaz din var olur ve biz totemizmin, geniş bir kutsal eşyalar sistemi olduğunu gördük.

22

“İlkel zihinler için, bu isimler tarafından gösterilen isimlerin ve eşyaların mistik ve aşkın bir ilişki sayesinde birbirlerine bağlandıkları” çok iyi bilinen bir gerçektir. Mesela, bir ferdin taşıdığı isim, basit bir kelime ya da uylaşımsal bir işaret değil fakat, ferdin kendisinin temel bir parçası olarak kabul edilir.

Lang'a göre, yüce tanrılar düşüncesi, totemik sistemin dışında teşekkül etmiştir. Bu yüzden söz konusu sistem, bizati hi bir din değildir; yalnızca gerçek din ile

karşılaşmayla dini bir renk almıştır.

Altıncı Bölüm

Bu İnançların Kökenleri (devam)

Totem Esası veya Mana Düşüncesi ve Kuvvet Fikri

Totemizmin, kutsal olarak kabul ettiği şeyler arasında ilk sırayı, totemizmi temsil eden resim ve çizgilere verdiğini görmüştük; ikinci sırayı klanın ismini taşıdığı bitkiler ya da hayvanlar gelir; son sırada ise, klanın üyelerine yer verilir.

Totemizm, şu ya da bu hayvanların veya insanların ya da imgelerin değil fakat, bu şeylerin hepsinde bulunan ancak onların hiç biriyle özdeş olmayan isimsiz ve gayri şahsi bir gücün dinidir.

Manevi bir disiplin olarak her din, insanın bu dünya ile daha güvenli bir şekilde karşılaşmasını yardım eden bir tür tekniktir.

Evrende var olan her şeyi birleştiren eşsiz bir güç düşüncesini geliştiren toplumlar vardır.

Bu, özellikle büyük Sioux ailesine mensup olanlar olmak üzere bir çok Amerika

kabilesinde gözlemlenebilir. ... Bu halklar arasında, özellikle, insanların ibadet ettikleri ve ***wakan*** diye isimlendirdikleri hususi tanrılar vardır.

Wakan hiçbir şekilde, şahsiyeti olan bir varlık değildir; yerliler onu, belli bir biçimde düşünmezler. ... Hatta, onu belli sıfatlarla ve ayırt edici özelliklerle tanımlamak bile mümkün değildir. ... Dakotalıların saygı gösterdikleri yeryüzü, dört rüzgar, güneş, ay ve yıldızlar gibi bütün varlıklar, her şeyin içinde dolaşan bu gizemli hayat ve gücün tezahürleridir. Bazen o, bir rüzgar, ikametgahı dört ana yön olan ve her şeyi harekete geçiren bir nefes olarak tasavvur edil ir. ... "O, belirlenmiş ve belirlenebilir, şunu ya da bunu yapacak bir güç değildir; herhangi bir niteliği ya da sınırı olmayan mutlak, olan Güçtür. ... O, esas olarak bir çok şekli olan bir tanrıdır, farklı şahıslara farklı şahsiyetler olarak görünür".

Bu aynı düşünce, sosyal yapılanmaları hala çok belirgin bir şekilde totemle ilgili olan lroquoilar arasında bulunmaktadır. Bunu ifade etmek için kullanılan ***orenda***, Sioux'ların wakanının tam olarak muadili olan bir kelime dir.

En yoğun olan, daha az olana hakim olur. Bir insan, avda ya da savaşta

arkadaşlarından daha başarılı mı dır? Bunu sebebi, o kişinin daha çok orendaya sahip 23

olmasıdır. Eğer bir hayvan, kendisini takip eden avcıdan kurtuluyorsa, bunun sebebi hayvanın orendasının avcınınkinden daha güçlü olmasıdır.

Manitu adıyla Algonquinler ... Malenezya adalarının belli bir kısmında, ... bu halklar arasında, ***mana*** adıyla, Siouxların wakanı ve lroquilarin orendasının tam olarak muadili olan bir düşünce buluruz. ... Malenezyalılar, fiziki güçten bütünüyle farklı bir gücün varlığına inanırlar. Bu güç, iyi ve kötü her türden eylemde bulunur.

Mana, bütün evrene yayılmış bir halde iken, bizim tanrı ya da daha kesin konuşmak gerekirse, totem esası diye isimlendirdiğimiz şey, daha sınırlı bir varlık ve belli türden eşya dairesiyle sınırlıdır. O, bir manadır; ancak az çok hususileşmiş bir manadır.

İnsanı ilk önce esas olarak duyular ve duyusal tasavvurlar tarafından yönetildiği iddiasıyla, onun tanrıyı belli ve şahsiyeti olan varlıkların somut biçimiyle tasavvur etmeye başladığı ileri sürüldü. Olgular, bu varsayımı desteklememektedir. ... Gerçek totem ibadeti, ne belli hayvanlara, ne belli bitkilere hatta ne de bir hayvan ya da bitki türüne yöneltilmiş değil fakat, bütün bu şeylerde yayılmış olan belirsiz bir güce yöneltilmiştir.

Dini düşüncenin kökeninde ve temelinde bulduğumuz şey, kendilerine has kutsal bir karaktere sahip olan belirli ve farklı nesneler ve varlıkları değil, fakat belirsiz güçleri ve isimsiz kuvvetlerdir.

Mananın insanların özellikle "insanın gücünü aşan, tabiatın normal cereyanının dışında olan her şeye" atfettiği sebep olabileceği doğrudur.

Yedinci Bölüm

Bu İnançların Kökenleri (son)

Totem Esası ya da Mana Düşüncesinin Kökeni

Totem her şeyden önce bir sembol, başka bir şeyin maddi bir ifadesidir. Ancak bu başka şey nedir ?

Bu analizden totemin iki farklı türden eşyayı ifade ve sembolize ettiği sonucu çıkar. Bir taraftan o, benim totem esası ya da tanrı diye isimlendirdiğim şeyin dışsal ve görünür biçimdir. Öte yandan ise, aynı zamanda tanrı diye isimlendirilen hususi bir toplumun sembolüdür. Klanın bayrağıdır. ... Eğer totem, hem tanrının hem de toplumun bir sembolü ise, bunun sebebi, tanrı ve toplumun bir ve aynı şey olması değil midir ?

Genel olarak, bir toplumun, yalnızca insan şuuru üzerindeki etkisi sebebiyle, onlarda tanrılık duygusunun uyandırmak için zorunlu olan her şeye sahip olduğu şüphesizdir.

Bir tanrı, kendisine inanan için ne ise , bir toplum da üyeleri için odur. Gerçekte, her şeyden önce bir tanrı, insanların kendilerinden daha üstün olarak düşündükleri ve kendisine bağlı olduklarını hissettikleri bir varlıktır. Bu varlık ister Zeus ya da Yahve gibi bilinçli şahsiyetler isterse totemizmde olduğu gibi soyut güçler oyunu olsun, müminler kendilerinin belli şekillerde davranmak zorunda olduklarına inanırlar. Bunlar, ilişkide olduğu kutsal prensip doğası tarafından ona empoze edilmişlerdir. Toplum da, bizde 24

sürekli bir bağımlılık duygusunu besler. Toplum, birey olarak bizim doğamızdan kesinlikle farklı, kendine has hususi bir doğaya sahip olduğu için, kendisine has hedefler peşinde koşar. Ancak, bizim aracılığımız olmaksızın onlara ulaşamayacağı gibi, güçlü bir şekilde birlikte hareket etmemizi de ister. Toplum, kendi çıkarlarımızı unutarak, onun köleleri olmamızı ister. Toplumsal hayatın kendisi olmaksızın imkansız olacağı her türden sıkıntıya, yoksunluğa ve feda karlıklara bizi mecbur eder. Bu yüzden her an, ne bizim meydana getirdiğimiz ne arzuladığımız ve zaman zaman eğilimlerimize ve en temel itkilerimize aykırı olan eylem ve düşünme kurallarına teslim olmak zorunda kalırız.

Gerçekte, toplumun bilinç üzerinde sahip olduğu saltanat, kendi ayrıcalığı olan fiziki üstünlükten kaynaklanır; yoksa kuşatıldığı ahlaki otoriteden değil. Eğer onun emirlerini kabul edersek, bunun sebebi yalnızca onun karşı koyuşumuzu alt edecek donanıma sahip olması değil, gerçek bir saygı nesnesi olmasıdır.

Bu enerji, irademizi ele geçirir ve onu işaret edilen tarafa yönlendirir. ... Bir emir olduğu ve kendi gücüyle etki ettiği ölçüde, her türden düşünme ve hesap fikrini dışarıda bırakır. Etkililiğini, içinde yer aldığı zihinsel durumun yoğunluğundan alır.

Ahlaki bir etki diye isimlendirdiğimiz şeyi, bu yoğunluk meydana getirir.

Toplum, bu emirleri huzurumuzda teyit eden kimselerin ağızları vasıtasıyla konuşur; onları işittiğimizde, toplumu işitmiş oluruz. Umumun sesi, birey in sesinin hiçbir zaman sahip olamayacağı bir tona sahiptir. İster suçlama isterse maddi baskı yoluyla olsun, ayrılık teşebbüslerine toplumun karşı çıkış şiddeti, bu şevk patlaması sayesinde ortak kanaati tezahür ettirerek saltanatını güçlendirmeye yardım eder. ... Eğer bir halk bilime inanmıyorsa, dünyadaki bütün bilimsel ispatların hiçbir etkisi olmaz . Bugün bile, bilim kamu oyundaki güçlü bir akıma karşı koysa, bütün güvenilirliğini kaybetme riskiyle karşı karşıya kalır.

Sosyal baskı, kendisini manevi yollarla uyguladığından, insanlara kendilerinin dışında ahlaki ve aynı zamanda da etkili ve ona bağlı olarak yaşadıkları bir ya da birden fazla gücün var olduğuna dair bir fikir verme hususu nda başarısız olamazdı.

Bir tanrı, yalnızca bizim kendisine tabi olduğumuz bir yetke değil fakat aynı zamanda, gücümüzün kendisine dayandığı bir kuvvettir. Kendi tanrısına boyun eğen ve bundan dolayı da tanrısının kendisiyle beraber olduğunu düşünen insan, dünyaya güven le ve artan bir enerji hissiyle yaklaşır.

Bu genel coşkunun etkisi altında, en vasat ve zararsız orta sınıfın ya bir kahraman ya da bir cellat haline gelir. Bu zihinsel süreç, dinin kökenindekilerle o kadar aynıdır ki, fertler, önünde diz çöktükleri baskıyı, açıkça dini şekilde tasavvur etmişlerdir.

Toplumu harekete geçiren bu etki, yalnızca istisnai şartlarda kendini hissettirmez.

Tabiri caizse, hayatlarımızda enerji akımlarının dışarıdan gelmediği bir an yoktur.

Görevini yapan insan, hem cinslerinin kendisi hakkında sahip oldukları anlayış, saygı ve sevgiyi ifade eden her tür tezahürde, normal olarak farkında olmadığı ancak, az çok onu ayakta tutan bir teselli hissi bulur. Toplumun onun hak kında sahip olduğu duygular, kendisi hakkında sahip olduğu duygulara sebep olur. Ahlaki olarak

arkadaşlarıyla uyum içinde olduğu için, kendi tanrısının ilgisinin nazik bir şekilde kendisine döndüğünü hissettiğini düşünen inanan gibi, yapacağı işler hususunda yeni bir güven, cesaret elde eder. Böylece, ahlaki varlığımızın sürekli bir yüceltilmesi anlamına gelen şeyi üretir. ... Ancak, bu sebebin nereden geldiğini ya da ne olduğunu algılayamayız. Bu yüzden onu, bizde içkin olarak bulunsa da, içimizde bizden olmay an bir şeyi temsil eden ahlaki bir güç şeklinde düşünürüz. Bu, insanın ahlaki şuuru ve onun vicdanıdır. Ve insanların büyük bir kısmı, onu ancak dini sembollerin yardımıyla, az çok açık bir şekil de fark ve tasavvur edebilir.

Kendimizin icat etmediği bir dili konuşuruz; kendimizin bulmadığı aletleri kullanırız; kendimizin tesis etmediği haklardan söz ederiz. Her nesil, kendisinin biriktirmediği bir bilgi hazinesini miras alır vs. Medeniyetin bu türlü türlü menfaatl erini, topluma borçluyuz. Genel olarak, onların nereden geldiğini görmesek bile, en azından onların kendi çalışmalarımız sonunda meydana gelmediğini biliriz. İşte, insanı diğer varlıklar arasında farklı kılan bu şeylerdir. Çünkü, medenileşen yalnızca insandır. Bu yüzden insan, tabiatının ayırt edici sıfatlarını kendilerinden aldığı ve hayırlı güçler olarak, ona yardım eden, onu koruyan ve ayrıcalıklı bir kaderi ona sağlayan faal güçlerin var olduğu hissinden kurtulamaz. Tabii ki, bu güçlere, onlar a atfettiği nimetlerin fevkalade değerine uygun bir saygınlık atfetmesi gerekir.

Gerçekliğin iki farklı türüyle ilişkide olduğumuzu ve onları birbirlerinden ayıran keskin bir ayırım çizgisinin var olduğu intibaını edininiriz: Bir taraftan, din dışı şeyler, dünyası, öte taraftan ise, kutsal şeyler dünyası.

Aynı zamanda, geçmişte olduğu gibi, günümüzde de, toplumun sıradan şeylerden

sürekli olarak kutsal şeyler yarattığını görüyoruz. Eğer toplum, bir adama vurulmuşsa ve onu harekete geçiren en derin arzular ve bu arzuları tatmin etme vasıtalarını onda bulduğuna inanıyorsa, o zaman bu insan, diğerlerinin üstüne yükseltilecek ve adeta tanrılaştırılacaktır. Kamuoyu ona, tam olarak koruyucu tanrılara verdiğine benzer bir haşmet verecektir. Bu, yaşadıkları çağın kendisinde bu tür niteliklerin bulunduğuna inandığı bir çok hükümdar hakkında olan bir şeydir: Eğer onlar, tanrı yapılmamışlarsa bile tanrının doğrudan bir temsilcisi olarak kabul edilmişlerdir. Bu tanrılaştırmanın toplumun faaliyeti olduğunun açık bir göstergesi, toplumun çoğunlukla, kişisel değeri bu tür bir şeyi hak etmeyen insanları kutsallaştırmış olmasıdır. ... Bir insan, yüksek bir şahsiyete sahip olan birinden uzak durur; ona yalnızca, bir takım tedbirler aldıktan sonra yaklaşır; onunla konuşurken, sıradan ölümlülerle konuşurken kullandıklarından başka mimikler ve başka bir dil kullanır.

Toplum insanları kutsallaştırdığı gibi, aynı zamanda fikirlerin de içinde yer aldığı şeyleri de kutsallaştırır. Bir inanç bütün toplum tarafından ittifakla paylaşıldığında, o zaman yukarıda zikrettiğim sebeplerden dolayı, onu reddetmek ya da onun yanlış olduğunu göstermeye çalışmak yasaktır. Eleştiriye yönelik yasak, başka herhangi bir yasak gibidir ve bir kimsenin kutsal bir şeyin huzurunda olduğunu ispat eder. ... Her şeyin özgürce araştırılmasına kendisini az çok adayanların bile, her türlü tartışmanın üstünde gördükleri ve dokunulmaz yani kutsal olarak kabul ettikleri bir esas vardır. Bu, araştırma özgürlüğü prensibidir.

Hiçbir yerde, toplumun kendisini tanrılaştırması ya da tanrılar yaratması yeteneği, Fransız devriminin ilk yıllarında olduğundan daha açık olmamıştır. Gerçekten de, bu zamanda, genel heyecan ve galeyanın etkisi altında, doğaları gereği saf laik, dini olmayan şeyler, kamuoyu tarafından kutsal şeylere dönüştürüldü: Vatan, Özgürlük, Akıl. Bir din, kendiliğinden kurulma eğiliminde oldu. Onun dogmalar, sembolleri, mihrapları ve bayramları vardı. ... Bu dini yenilenmenin, yalnızca geçici bir süre var olduğu doğrudur. Ancak, bunun sebebi, başlangıçta kalabalıkları harekete geçiren vatanseverliğin yavaş yavaş azalmasıydı. Sebep ortadan kalkınca, yol açtığı etki de, daha fazla devam etmedi.

İlkelin heyecan ve ihtiras yetenekleri, bütünüyle aklına ve iradesine tabii olmadığı için, kontrolünü çok kolay bir şekilde kaybeder. ... Bir kez toplandıklarında, yakınlıklarından bir tür elektrik doğar ve onları çabucak yücelmenin en alışılmamış bir derecesine götürür. İfade edilen her duygu, dış ifadelere çok açık olan bütün zihin ler de muhalefet görmeksizin bir yol bulur; her biri ötekine bir yankı görevi görür. ... Muhtemelen, müşterek bir heyecan, hareketin birlik ve bütünlüğüne izin verecek bazı emirler gözetilmeksizin ortak bir şekilde ifade edilemeyeceğinden, bu tavırlar ve bağırmalar, tabii olarak ritmik ve düzenli olma eğilimindedirler. Buradan da, şarkılar ve danslar ortaya çıkar. ... İnsan sesleri bu maksat için yeterli de ğildir; suni yöntemler vasıtasıyla o, güçlendirilir. ... Normal hayat şartlarından o kadar uzaklaşmışlar ve bu uzaklaşmanın o kadar bilincindedirler ki, kendilerini her zamanki ahlakın üstüne çıkmaya ve ötesine geçmeye yönelik bir ihtiyaç hissederler. Erkek ve kadınlar, cinsel ilişkileri yöneten kuralları çiğneyerek bir araya gelirler. Erkekler, eşlerini değiştirirler. ... Bunlar bir bütün olarak, fiziki zihinsel hayat üzerinde o kadar büyük bir galeyan meydana getirirler ki, buna uzun bir süre tahammül edil emez. Törende lider rolü oynayan kişi, en sonunda tükenmiş bir şekilde yere yığılır kalır.

... Bu yüzden; bu kardeşliğin, onun temeli olmaktan ziyade totemizmin mantıksal sonucu olduğunu görmekteyiz. İnsanlar, totem türlerini akrabaları olarak kabul ettikleri için onlara karşı görevlerini tasarımlamamışlar fakat, akrabalığı totemlerin nesnesi oldukları inançları ve ayinleri açıklamak maksadıyla bu akrabalığı tasavvur etmişlerdir. Hayvan, insan gibi kutsal olduğundan insanın bir akrabası olarak kabul edilir; yoksa, bir akraba olarak kabul edildiği için ona kutsal bir varlık gibi davranılmaz.

Bu tür bir vecit durumuna ulaşmış bir insanın, artık kendisini bilemeyeceği bir hale geldiğini hayal etmek zor olmasa gerek. Dışsal güçler tarafından ele geçirildiği ve yöneltildiğini hissetme, onu normal zamanlardan farklı düşünmesine ve davranmasına yol açar. Doğal olarak, artık kendisinin, kendisi olmadığını; kendisini yeni bir varlık olmuş gibi hisseder. ... Bunların biri, insanın gündelik hayatım isteksizce sürdürdüğü dünyadır; diğeri ise, kendisini çılgınlık derecesinde coşturan olağanüstü güçlerle birden bire ilişkiye girmeksizin giremeyeceği bir dünyadır. Birincisi, din dışı dünya ve ikincisi ise, kutsal şeylerin dünyasıdır.

İşte, galeyan halindeki bu sosyal çevreden ve gerçekte ise, bu galeyanın kendisinden din doğmuş gibi görünmektedir. ... Avustralya' da klan ve kabile törenlerini n dışında kalan zaman, neredeyse bütünüyle seküler ve din dışı eylemlerle doludur. Tabii ki, bu seküler eylem dönemi boyunca bile, dik kate alınması ve yerine getirilmesi gereken yasaklar vardır. Totem hayvanını serbestçe öldürmeğe ve yemeğe, en azından yasağın asli kuvvetini muhafaza ettiği yerlerde asla müsaade edilmez.

27

Ancak bu açıklama, yine de noksandır. Klanın üyelerini etkileyerek onlarda, kendilerine hakim olan ve onları aşka getiren harici güçler düşüncesini nasıl uyandırdığını gösterdim. Ancak yine de, bu güçlerin totem bi çiminde yani, bir hayvan ya da bir bitki biçiminde nasıl düşünüldüğünü sormam gerekiyor.

Bunun sebebi, bazı hayan ya da bitkilerin isimlerini klana vermeleri ve klanın amblemi olarak hizmet görmeleridir. ... Bu duyguları, yalnızca, gerçekliklerini kuvvetle hissettiğimiz somut bir şeyle ilişkili olarak kavrayabiliriz. ... Böylece sembol, bu şeyin yerini alır ve ortay çıkan heyecanlar, bu sembole nakledilir. Sevilen, korkulan ve saygı gösterilen bu semboldür. Bir kimsenin, medyun-u şükran olduğu bu semboldür. Bu sembol için kendimizi feda ederiz. Bayrağı için ölen asker, ülkesi için ölür. Ancak gerçekte, bayrak düşüncesi, onun bilincinde birinci yeri işgal eder. Gerçekten de, bayrak bazen doğrudan doğruya eyleme sebep olur. Tek bir bayrağın düşmanın elinde olması ya da olmaması ülkenin kaderini tayin etmez; ancak, onu geri alırken asker kendisinin öldürülmesine izin verir. Bayrağın, kendi başına hiçbir değeri olmayan yalnızca temsil ettiği gerçekliği akla getiren bir sembol olduğunu unutur. Bayrağa, temsil ettiği şeyin bizatihi kendisi imiş gibi davranılır.

İşte totem, klanın bayrağıdır.

Dini güç, klanın müşterek ve isimsiz gücünden başka bir şey olmadığından ve bu zihinde yalnızca totem biçiminde düşünülebileceğinden, totem amblemi tanrının

görünür bedeni gibidir. ... Bundan dolayı, ayinler özellikle toteme yöneltilir. Onun kutsal şeyler dizisi içinde niçin birinci sırayı işgal ettiğini açıklar.

Ancak, diğer bütün toplum tipleri gibi klan da, kendisini meydana getiren bireysel zihinde ve onun sayesinde yaşayabilir. Bu yüzden de dini güç, totem ambleminde bedenlenmiş olarak düşünüldüğü müddetçe, bireylerin dışında ve onların üstünde bir tür aşkınlıkla donanmış görünür. ... Onları daha üst bir hayata yükselten bu güç olduğundan onun kendilerinde mevcut ve faal ol duğunu hissederler. ... Çünkü, amblem dini hayatın en önde gelen kaynağıdır; çok iyi farkında olduğu gibi, insan ona yalnızca dolaylı olarak iştirak edebilir. Kendisini kutsal şeyler dünyasına taşıyan gücün, kendisinde bizatihi var olmadığını ancak, dışarıdan ona geldiğini hisseder.

Eğer totem esası, klandan başka bir şey değilse o, totem ambleminin maddi biçiminde düşünülmüş klandır.

Kutsallık, büyük ölçüde bulaşıcı bir şeydir. Bu yüzden, kendisiyle yakından uzaktan ilişkili olan her şeye sirayet eder. ... Bu yüzden, alt totemler yavaş yavaş totemlerle birleştirildi ve ilkel tasnifler tarafından ifade edilen kozmolojik sistemler ortaya çıktı.

Sonunda, bütün dünya aynı kabilenin totem esasları arasında bölündü.

Şimdi, tarihte ortaya çıktıkların şekliyle dini güçlerin iki anlamlılığının - nasıl beşeri oldukları kadar psişik, maddi oldukları kadar ahlaki olduklarının- kaynağını

açıklayabilecek durumdayız. Dini güçler, bütün olarak grup halinde başka ahlaki varlıklar ve onun bireysel üyeleri üzerinde uyandırdığı intibalardan oluştuğu için ahlaki varlıklardır. Bunlar, fiziki varlıkların duyularımızı etkileme tarzını değil fakat, kolektif 28

bilincin ferdi bilinci etkileme tarzını ifade ederler. ... İkamet yerleri, insanlardır. Ancak aynı zamanda, eşyanın hayat esasıdırlar. Zihinleri canlandıran ve onları disipline eden; fakat aynı zamanda, bitkileri büyüten ve hayvanl arın çoğalmasını sağlayanlar da onlardır. Dinin, kendisinde beşeri medeniyetin bütün temel tohu mlarının geliştiği rahim gibi olmasına imkan veren işte bu ikili doğadır. Hem ahlaki dünya hem de fiziki dünyanın

dahil olduğu bütün gerçekliği içerdiğinden, zihinleri harekete geçirenler kadar bedenleri harekete geçiren güçler de, dini bir biçimde düşünülmüşlerdir. Bu yüzden, -

ahlaki hayatın sürekliliğini sağlayanlar (hukuk, ahlak, güzel sanatlar) ve maddi hayat için yararlı olanlar (tabii bilimler, endüstri, teknikleri) gibi- birbirinden bütünüyle farklı teknikler ve uygulamalar, doğrudan ya da dolaylı olarak dinden çıkmışlardır.

İlk dini fikirler, çoğunlukla, insanların bu dünya ile ilişkiyi girdiğinde ona hakim olan, zayıflık, tabii olma; korku ve endişe hislerine atfedilir. Bizatihi kendilerinin yaratıcısı oldukları kabusların kurbanı olan insanlar, ayinler yoluyla teskin etmeye çalıştıkları düşman ve korkunç güçlerle kuşatıldıklarına inanmaktaydılar. ... İlkel insan; tanrılarını yabancılar, düşmanlar ya da herhangi bir ücret karşılığında teveccühünü elde etmesi gereken bütünüyle ve zorunlu olarak kötü niyetli varlıklar olarak kabul etmezdi. Aksine onun için tanrıları dost, akraba ve tabii koruyuculardı. ... Muhtemelen tanrı, tarihin bu döneminde olduğundan daha fazla hiçbir zaman insana bu kadar yakın olmamıştır. Bu dönemde tanrı, insanın yakın çevresini dolduran şeylerde ve kısmen de, kendisinde içkin olarak bulunmaktadır. Özetle; totemizmin kaynağındaki duygular, dehşet ve baskıdan ziyade, mutlu bir güven du ygusudur.

Korkunç ve kıskanç tanrılar, dini evrimde yavaş yavaş ortaya çıkarlar. ... İlkel toplumlarda insan, kendisini kaşı koymaksızın içten bir şekilde topluma teslim eder.

Din, açıklanamaz bir halüsinasyon olmaktan çıkar ve gerçekliğe adım atar. Gerçekten de, inanın kendisinin ona dayandığı ve bizatihi en iyi olanın her şeyi ondan aldığı ahlaki bir güce inandığında, aldatılmış olmadığını söyleyebiliriz: Bu güç vardır ve o güç de, toplumdur. ... Bu hayat veren enerjinin söz konusu artışını, bir kısım hayvan ya da bitki şeklindeki bir gücün işi olduğuna inanmakta hatalıydı. Ancak onun hatası, bu varlığı zihninde temsil eden sembolü ve muhayyilenin ona verdiği dış görünüşü gerçek olarak kabul etmesindedir; yoksa onun varlığı gerçektir. İster kaba isterse rafine olsun bu şekillerin gerisinde, somut ve yaşayan bir varlık bulunur. Bu yüzden de o, militan akılcıların bile kabul etmekten kaçınamayacakları bir anlam ve makullük kazanır. ... Her şeyden önce din,

fertlerin, ken disiyle üyeleri oldukları toplumu ve onun la olan belirsiz ancak yakın ilişkilerini düşündükleri bir düşünceler sistemidir. Bu, onun birinci fonksiyonudur; ve mecazi ve sembolik de olsa, bu tasavvur yanlış değildir.

İbadet uygulamalarının ... aşikar fonksiyonunun, inananı tanrısına bağlayan bağları güçlendirmek olması gerçeğinden dolayı onlar aynı zamanda ferdi, üyesi oldu ğu topluma bağlayan bağları da güçlendirir. Çünkü tanrı, toplumun mecazi bir ifadesinden başka bir şey değildir.

Dini hayatın, sayıklamadan çok da uzak kabul edilmeyecek psişik bir yücelmeyi ima etmeksizin belli bir şiddet derecesine ulaşamayacağı kesinlikle, doğrudur. Bunun sebebi, peygamberlerin, din kurucularının, büyük azizlerin, bir başka ifadeyle dini bilinçleri istisna bir şekilde duyarlı olan insanlar, çoğunlukla, aşırı ve hatta patolojik bi r 29

sinirlilik semptomları gösterirler: Bu fizyolojik noksanlıklar, onları büyük dini rollere için önceden mukadder kılmıştır. Sarhoşluk veren içeceklerin ayinsel olarak kullanımı, aynı şekilde açıklanır. ... Bu hezeyanın meydana geldiği hayaller saf yanılsamalar değildir ve tabiatçıların ve ruhçuların dinin temelinde var kabul ettiklerinden farklı olarak bunlar, gerçek dünya da bir şeye karşılık gelirler. Şüphesiz, bu hayallerin ifade ettikleri ahlaki güçler, beşeri zihni kendisinin dışına çekmeksizin ve onu (kelime etimolojik anlamında

... "intikal", "nakil" alındığında) vecdi diye isimlendirilebilen bir duruma batırmaksızın onun üzerinde etkili olamaması çok tabiidir. Ancak bundan, hiçbir zaman bu güçlerin hayali oldukları sonucu çıkmaz. Aksine, onların sebep oldukları zihni heyecanı gerçekliklerine tanıklık eder. Bu, derin sosyal hayatın her zaman, ferdi bilinç kadar organizma üzerinde de bir tür baskı uyguladığı ve onun normal fonksiyonu na engel olduğunun delilini sunar. Bu yüzden de, yalnızca belli bir süre devam edebilir.

Müşterek tasavvurlar, çoğunlukla ilgili oldukları eşyaya, onlarda her hangi bir biçim ya da derecede bulunmayan nitelikl eri atfederler. En sıradan nesneden, en güçlü kutsal bir varlık meydana getirebilirler.

Dini güç, grubun üyelerine ilham ettiği, ancak onları tecrübe eden zihinlerin dışına yansıtılan ve nesnelleştirilen histen başka bir şey değildir.

Kutsal bir şey, alt bölümlere ayrıldığında, onun parçalarından her birindeki kutsallık, ayrıldıkları parçadakiyle aynı olarak kalır. Bir başka ifadeyle, dini düşünce söz konusu olduğunda, parça bütüne denktir; aynı ve aynı etkililiğe sahiptir.

Kalabalık ortasında serbest bırakılan şiddetli ihtiraslar, bu kalabalık dağılınca azalır ve sönerler. ... Ancak eğer, bu hislerin kendileriyle ifade edildiği hareketler, daimi olan şeyler üzerine sabitlendiklerinde onlar da, bu şeyler gibi daimi hale gelirler. Bu diğer şeyler, sürekli olarak o hareketleri akla getirirler ve onları teyakkuz halinde tutarlar. ...

Eğer toplum kendi kendinin bilincinde olacaksa, zorunlu olan bu amblem sistemleri, bu bilincin devam edebilmesi için vazgeçilmezdir.

Her yönüyle ve tarihinin her döneminde toplumsal hayat ancak, geniş bir sembolizmle mümkündür. ... özellikle ilgilendiğimiz maddi amblemler ve mecazi resimler,

sembolizmin bir şeklidir. Ancak, burada başka bir çoğu daha vardır. Müşterek hisler, formüllerde olduğu gibi şahıslarda da çok iyi bir şekilde bedenlenebilirler. Bazı formüller, birer bayrak olarak kabul edilirler; ister gerçek isterse mitse olsun, sembol olan şahıslar da vardır. ... Daha aşağı bir kültüre mensup olan insan lar, ortak bir hayatı paylaştıklarında, çoğunlukla içgüdüsel bir eğilimle, bedenlerini boyamaya ve ortak var oluşlarına tanıklık eden resimleri bedenlerine yapmaya yönelirler. ... Bir kimsenin ya da başkasının bir grubun parçası olduklarının ispat etmenin en iyi yolu, özel bir işareti bedenlerin üzerine koymaktır. ... Totem resmi ... bu maksadı, hususi bir nesneyi temsil etmek ya da onu hatırlatmak değil fakat, belli sayıda ferdin, aynı ahlaki hayata iştirak ettiklerine tanıklık etmektir.

Şahıs, klan, varlığını devam ettirmek için, bir ambleme ya da bir sembole diğer herhangi bir toplumdan daha çok ihtiyaç duyar. Çünkü, birbirine ba ğlı olmaya onun kadar ihtiyacı olan çok az toplum vardır. Klan, lideriyle tanımlanamaz. ... İşgal ettiği bölgeyle tanımlanamaz. Çünkü, göçebe olduğundan klan nüfusu, belli bir yere sıkı 30

sıkıya bağlı değildir. ... Grubun birliği, yalnızca bütün üyeler tarafından taşınan müşterek isim ve bu ismin işaret ettiği şeyi temsil eden müşterek amblem sayesinde hissedilir.

Simgesel resim, üzerinde çizgilerle temsil edilebilir olduğu bir nesneyi gerektirir. Öte yandan, bu şeylerin, klana mensup olan insanların çok yakından ve geleneksel olarak ilişkide olduğu şeyler arasında olması gerekir. Hayvanlar, bu şartı en iyi şekilde karşılarlar. ... Ayrıca hayvanlar, bitkilerden daha çok insan hayatına daha çok katılır.

Başka hiçbir sebep olmasa bile, ikisini birleştiren doğal akrabalık bunun için yeterlidir.

Aksine güneş, ay ve yıldızlar, çok uzaktırlar ve farklı bir dünyaya ait görünürler. ... BU

yüzden semavi bedenler, parlaklıklarına ve duyular üzerinde bıraktıkları güçlü etkiye rağmen totemlerin oynadıkları rol için uygun değillerdir. Hayvanlar ve bitkiler ise, bu rol için biçilmiş kaftandırlar.

Totem merkezleri, kesinlikle klanın toplantılarını yaptıkları kutsal yerlerdir. Bu yüzden de, her grubun, genel olarak toplandıkları yerin civarında bol miktarda bulunan bitki ya da hayvanı kendi amblemi olarak seçmiş olması muhtemel görünmektedir .

Dinlerin düşünce için ifa ettiği büyük hizmet, eşyalar arasındaki bu ilişkilerin ne olabileceğine dair ilk tasavvuru inşa etmiş olmalarıdır. ... İnsanların eşyalar arasında içsel bağların bulunduğuna dair bir fikre sahip oldukları andan itibarendir ki, ancak bilim ve felsefe mümkün hale gelmi ştir. Din, onlara bu yolu hazırladı. Ancak eğer din, bu rolü yerine getirebildiyse, bunun sebebi, onun toplu msal bir mesele olmasıdır.

Bundan dolayı, bu zihin yapısının bizimkilerle hiçbir ilişkisinin olmadığı, doğru olmaktan çok uzaktır. Bizim mantığımız, bu mantıktan doğmuştur. Modern bilimin açıklamaları, nesnel oldukları için ise daha kesindirler. Çünkü onlar, daha sistematiktirler ve daha dikkatli bir şekilde kontrol edilmiş gözlemlere dayanırlar. Ancak, tabiatları itibariyle ilkel düşünceyi tatmin edenlerden farklı değillerdir.

Sekizinci Bölüm

Ruh Düşüncesi

Kadınların ruhları olmadığına inanan kabileler vardı.

Yaygın cenaze töreni yamyamlığı bu inançtan kaynaklanır. Ölünün bedeni yenir. Çünkü, onda, ruhtan başka bir şey olmayan kutsal bir esasın ikamet ettiği kabul edilir. Onu kesin olarak bedenden çıkarmak için, et a güneş ışığına ya da insanlar tarafından yakılmış bir ateşe maruz bırakılarak kurutulur. Ruh da, bu işlem sonucunda çıkan sularla birlikte akar gider. Ancak kurutulmuş kemikler, hala ondan bir parça muhafaza ettiğinden, kutsal nesneler ya da büyü aletleri olarak kullanılırlar.

Bu mabetler etrafından dolaşan ruhlardan birisi, bir kadının bedenine girdiği zaman, sonuç bir hamilelik ve sonra da bir doğumdur. Bu yüzden her fert, belli bir atanın yeni bir görünümü/ ***avatarı*** olarak kabul edilir: Yeni bedenle ve yeni özelliklerle geriye gelen bu atanın kendisidir. Öyleyse bu atalar kimlerdir ?

Birincisi onlar, bugünkü insanların hatta en saygıdeğer yaşlıların ve en meşhur büyücülerin sahip olduklarından sonsuz derecede üstün olan güçlerle do natılmışlardır.

... Yeryüzüne bugünkü şeklini verenler; İnsanlar ve hayvanlar gibi her türden varlığı yaratanlar da bunlardır. Bunlar, hemen hemen tanrı gibidirler. Bundan dolayı, ruhları tanrımsı bir niteliğe sahiptir. Ve insanların ruhları insan bedenlerinde yeniden bedenlenmiş bu ata ruhları olduğu için, ruhların kendileri kutsal varlıklardır.

İkincisi, bu atalar kelimenin hakiki anlamında insanlar değil fakat, hayvanlar ya da bitkiler veya hayvan veya bitki unsurunun baskın olduğu karışık varlıklardır.

Bunlardan başka hiçbir ruh var olmadığından, genel bir şekilde, ruhun her bir fertte bedenlenen totem esasından başka bir şey olmadığı sonucuna

ulaşıyoruz. Başka

zamanda olduğu gibi bugün de ruh bizdeki en iyi, en derin ve varlığımızın en önde gelen parçasıdır; ancak aynı zamanda bize dışarıdan gelmiş, bizde bedenden ayrı bir hayat yaşayan ve bir gün tam olarak bağımsızlığını kazanacak olan geçici bir misafirdir.

Bir başka ifadeyle, toplum yalnızca fertlerde ve fertler sayesi nde var olduğu gibi, totem esası da yalnızca, bir araya gelmeleri klanı teşkil eden ferdi şuurda ve onun vasıtasıyla var olur. Eğer onlar totem esasını içlerinde hissetmeselerdi, o var olmazdı; onu var hale getiren bu ferdi şuurlardır. Ve bu yüzden ruhun, fertler arasında ayrılması ve parçalanması gerekir. Bu parçalardan her biri, bir ruhtur.

... çurunga hem atanın bedeni, hem bireyin kendisi hem de totem hayvanıdır.

“Anjir” kelimesi, ilk insanı, bütün insanların kendisinden geldikleri asli atayı işaret etmektedir.

Tilingitler arasında, ölü ruhlarının kendi ailelerine mensup olan hamile kadınların bedenlerine girmek için yeryüzüne geri döndüklerine inanılır. ... Hangi akrabanın çocukta yeniden bedenlendiğini ve bundan dolayı da çocuğun hangi ismi alması

gerektiğini ifşa eden şamandır.

Her bir ferdin, içinde, kutsal türlere yayılmış bulunan isimsiz bir güçten bir şeyi içerdiğini biliyoruz; çünkü onun ke ndisi, bu türün bir üyesidir. ... Totem törenlerinde kanın oynadığı rolün ortaya koyduğu gibi, kan bu totem özü nün bir parçasını içerir.

Ancak aynı zamanda kan, ruhun ikametgahlarından biridir; veya daha doğrusu kan, dışarıdan görünen ruhun kendisidir. Kan aktığında, hayatta akar gider ve aynı süreçte ruh da kaçar. Bundan dolayı ruh, kanda içkin olan kutsal esasla özdeştir. ... ruh, ferdileşmiş totem esasından başka bir şey değilse...

... çocuğun ilk hareketlerini hissettiği zaman bir kanguruya bakmışsa, bir kanguru ratapasının onun bedenine girdiği ve onu hamile bıraktığına inanılır. ... totem türünün hayvanları ve bitkileriyle aynı özden meydana geldiği düşünülmeseydi, böyle bir kökeni, ruha atfetmek mümk ün olmazdı.

Bundan dolayı ruh, çoğunlukla bir hayvan olarak betimlenir. Daha aşağı düzeydeki toplumlarda, çok iyi bilindiği gibi ölüm, asla saf fiz iki sebeplerin yol açtığı bir olay olarak kabul edilmez; genel olarak bir kısım büyücülerin kötü faaliyetlerine atfedilirdi.

Çok sayıdaki Avustralya toplumunda, bir cinayetin sorumlusunun kim ol duğunu

belirlemek için, katilin ruhunun zorunlu olarak kurbanını ziyarete geleceği prensibinden hareket ederlerdi. Bu yüzden, ölen kişinin cesedi bir iskele üzerine konulur; sonra, cesedin üzerine konulduğu yer ve etrafı, en belirsiz bir izin bile kolaylıkla görülebileceği şekilde dikkatli bir şekilde temizlenirdi. Halk ertesi gün geri döner. Bu zaman diliminde eğer bir hayvan buradan geçmişse, onun izleri kolaylıkla görülebilirdi. İzlerin biçimi, hayvanın ait olduğu tür gösterir ve onlar da bundan hareketle, suçlu insanın bir üyesi olduğu toplumsal grubun kim olduğuna karar verirler. Hayvanın bu sınıf ya da klanın totemi olup olmamas ına uygun olarak şu sınıftan ya da klandan bir adamın katil olduğunu söylerlerdi.

İşte bu yüzden ruh düşüncesi, kutsal şeylerle ilişkili inançların hususi bir

uygulamasından ibarettir. ... Gerçekte ruh, her zaman kutsal bir şey olarak kabul edilmiştir; bu özelliğinden dolayı, bizatihi din dışı olan bedene zıttır.

Ruh, bir tanrıya dönüştürülse de, en azından uluhiyetin bir kıvılcımı olarak görülür.

Eğer ruh düşüncesi, yalnızca bilim öncesi dönemde rüya problemine bulunan bir çözüm olarak kabul edilecek olursa, bu te mel ayırt edici özelliği açıklanamaz bir şey olarak kalacaktır. Çünkü rüyalarda, dini heyecan uyandıracak hiçbir şey yoktur. ... Ancak eğer ruh, tanrısal özden bir

parça ise, işte o zaman, içimizde, bizden olmayan bir şeyi temsil ediyor demektir.

Ve insanın bu şekilde kendisine atfettiği bu kutsal karakter, hiçbir zaman saf bir yanılsamanın ürünü değildir. Dini güç ve uluhiyet düşünceleri gibi, ruh düşüncesi de, realitede bir temele sahiptir.

Onlara atfedilen heyecanlar ve onların bütün varlıklar üzerinde icra ettikleri etki sayesinde, söz konusu idealler; harici şeylerle olan gündelik ilişkilerden kaynaklanan basit etkilerden ayrılırlar. Ahlaki idealler de aynı karaktere sahiptir. İnsanlara bu idealleri dayatan toplumdur. ... Ahlaki bilincimiz, bilincimizin bir parçası olsa da, kendimizi onunla eşit olarak hissetmeyiz. ... Bizimle konuştuğu ses tonu, onun biz den olmayan ancak içimizde bulunan bir şeyi ifade ettiği hususunda bizi ikaz eder. Ruh düşüncesinin, nesnel temeli işte budur: Meydana gelişleri deruni hayatımızı meydana getiren bu tasavvurlar, birbirlerine indirgenemeyen iki farklı türe aittirler. Bir kısmı dış, maddi dünya ile ilgilidir. Öteki kısmı ise, maddi dünya karşısında kendisine ahlaki bir üstünlük atfettiğimiz ideal bir dünya ile ilgilidirler. ... Tabiatımızın iki doğası doğru olmaya devam eder; gerçekten bizde bir uluhiyet parçası vardır. Çünkü, bizde, grubun ruhu olan bu büyük düşüncelerin bir parçası mevcuttur.

Bu yüzden, ferdi ruh yalnızca grubun müşterek ruhunun bir parçasıdır; bu ibadetin temelinde, bedenine girerek şahsiyetini aldığı bir fertte bedenlenmiş olan isimsiz güçtür; o, bireyselleşmiş manadır. Muhtemelen rüyalar, bu düşüncenin belli ikinci derecedeki özelliklerini belirlemeye yardım etmişlerdir. ... Keza, baygınlık ve katelepsi vs. gibi olgular, ruhun mobil olduğu ve geçici olarak bu hayat boyunca bedeni terk ettiği düşüncesini akla getirmiş olabilir; bu da sonra, bazı rüyaları açıklama hizmeti görmüştür.

Ruh iradi bir şekilde, somut, belirli bir varlık, kendi içinde varolan ve başkalarına iletilemez bir şey olarak tasavvur edilmiştir. O, şahsiyetimizin temeli kabul edilir.

Ancak ruhu bu şekilde tasavvur etme tarzı, daha sonraki ve felsefi bir amel enin bir sonucudur. Sıradan tecrübenin bir sonucu olarak kendiliğinden teşekkül eden halk tasavvuru, özellikle başlangıçta bundan çok farklıdır. ... genelliğini daha önce ortaya koyduğumuz yeniden bedenlenme (**reincarnation**), ruh düşüncesine bir çok gayri şahsi unsurun nasıl girdiğini ve bunların ne kadar esaslı olduğunu gösterir. Çünkü eğer aynı ruh, her bir nesilde üzerine yeni bir şahsiyet giyecekse, ruhun içinde ardı ardına kendisini geliştirdiği ferdi biçimlerin hepsi, eşit derecede ona yabancı olmalı ve onun hakiki doğası ile hiçbir ilişkisinin olmaması gerekir.

Mana düşüncesi, ruh düşüncesini varsaymaz; çünkü eğer mana kendini

bireyselleştirecekse ve hususi ruhlara parçalayacaksa, her şeyden önce var olması gerekir ve kendisinde var olan şey, bireyselleştiğinde aldığı şekillere bağlı değildir.

Ancak aksine, ruh düşüncesi, mana düşüncesiyle ilişkilendirilmeksizin anlaşılamaz.

Ancak, ruhun bedenden sonra ve hatta sonsuza kadar varlığını devam ettirebileceği düşüncesi insanlara nereden geldi ?

Az önce yaptığımız analizden, ölümsüzlüğe olan inancın, ahlaki düşüncelerin etkisi altında teessüs etmediği açıkça anlaşılmaktadır. İnsanlar, ahlaki amellerin bu dünya da elde edemedikleri karşılığı, başka hayatta elde etmek maksadıyla varlıklarını mezarın ötesine uzatmayı düşünmediler; çünkü, bu türden bütün mülah azaların, ilkel insanın öteki anlayışına yabancı olduğunu gördük.

İlkel insan, genel olarak ölüm düşüncesini bir tür ilgisizlikle kabul eder. Kendi bireyselliklerine çok az değer verme hususunda eğitilen ve hayatını sürekli olarak tehlikeye atmaya alışkın olan ilkel insan, hayattan kolaylıkla vazgeçer.

Daha tatmin edici bir açıklama, ölüm sonrası bir hayat anlayışım, rüya tecrübelerine atfeden açıklamadır.

Bu meseleyi daha şaşırtıcı bir hale getiren, bizatihi ruh düşüncesinin, onun ölümden sonra varlığını devam ettirdiğini ima etmemesi, fakat daha ziyade onun d ışlar görünmesi olgusudur.

Daha önce betimlediğimiz mitler, bu inancın tek mümkün açıklamasını verirler. ... İlkel insan, ruhları yoktan var eden her şeye gücü yeten bir tanrı düşüncesine sahip değildir.

Ona, ruhlar olmaksızın ruhlar meydana gelemez gibi gelmektedir. Bu yüzden, doğanlar ancak, daha önce var olanların yeni şekilleri olabilirler; bu yüzden de, sonradan doğanların daha başkalarının doğabilmesi için varlıklarını sürdürmeleri zorunludur.

Sözün özü, ruhların ölümsüzlüğüne inanç, insanların dikkatlerini çekmemesi mümkün olmayan bir gerçeği açıklayabilecekleri tek yoldur; bu gerçek, grup hayatının

sürekliliğidir. Fertler ölür, ancak klan varlığını devam ettirir. Bu yüzden de; ona hayat veren güçlerinde, aynı sürekliliğe sahip olmaları gerekir. İşte bu güçler, ferdi bedenlere hayat veren ruhlardır; onlarda ve onlar vasıtasıyladır ki, grup gerçeklik kazanır. ...

ruhlar yalnızca parçalanmış ve hususileşmiş totem esasından başka bir şey değildirler.

... grup kelimenin mutlak anlamında ölümsüz olamasa da, yinede kendisini teşkile eden 34

fertlerden daha uzun yaşadığı ve her nesilde yeniden doğduğu ve bedenlendiği

doğrudur.

Ruh düşüncesi, çok uzun bir süre ve hala da kısmen, şahsiyet düşüncesinin popüler biçimi olmuştur.

Kant da aynı hissi ifade eder. Onun için, şahsiyetin köşe taşı, iradedir. İrade ise, akla uygun hareket etme yetisidir ve ak ıl da içimizdeki en gayri şahsi

olan unsurdur. Çünkü akıl, benim aklım değildir, o, genel olarak insan aklıdır. ... Bu yüzden, bu bakış

açısından bir insanı bir şahsiyet yapan şeyin, kendisini diğer insanlara karıştıran, onu belli bir insan değil de mutlak anlamda insan yapan şey olduğunu söyleyebiliriz.

Duyular, beden ve bir başka ifadeyle bireysellik kazanmış olan her şey, aksine Kant tarafından şahsiyetin zıttı olarak kabul edilir.

Gerçekte, şahsiyetin sembolik bir ifadesi olan ruh, aynı ayırt edici özelliğe sahiptir.

Bedene çok sıkı bir şekilde bağlı olsa da, ondan temelde farklı olduğuna ve ona nazaran büyük bir bağımsızlığa sahip olduğuna inanılır.

Ruh düşüncesini oluşturmada hizmet gören unsurların ve beden tasavvuruna dahil olan şeylerin, birbirlerinden bağımsız iki farklı kaynaktan geldikleri doğrudur. Biri, organizmanın her parçasından gelen imgelerden ve izlenimlerden oluşur; diğerleri, toplumdan kaynaklanan ve onu ifade eden düşüncelerden ve hislerden meydana gelir.

Bundan dolayı birincisi, ikincisinden türemiş değildir. Gerçekten de, bizim bir parçamız vardır ki, organik faktöre doğrudan bağımlı kılınmamıştır: Bu, bizde toplumu temsil eden şeydir. Bilimin ve dinin zihnimize sabitlediği genel düşünceler, bu düşüncelerin varsaydığı zihni operasyonlar, ahlaki hayatımızın temelinde yer alan i nançlar ve hisler ve toplumun bizde uyandırdığı psişik faaliyetin bütün bu üstün şekiller duyularımız ve genel olarak bedensel bilincimiz gibi, bedensel duruma tabi değillerdir. ... kendimizi fiziki güçlerden özgür kılmanın tek yolu, müşterek güçlerle onlara karşı durmaktır.

İhtiras ferdileştirir, ancak o aynı zamanda köleleştirir, Duyularımız, esasen ferdidir; ancak duyularımızdan daha çok özgür olduğumuzda ve kavramlarla düşünebildiğimiz ve onlarla hareket edebildiğimizde ise daha çok şahsiyet kazanmış oluruz. Bu yüzden, bireyselliğin bütün toplumsal unsurlar ını vurgulayanlar, bununla şahsiyeti reddetmeyi ya da onu hor görmeyi kast etmezl er. Yalnızca onunla birey olma gerçeğinin

karıştırılmasını reddederler.

Dokuzuncu Bölüm

Espritler ve Tanrılar Düşüncesi

Ruh düşüncesi ile, saf gayri şahsi güçler alanını terk etmiş oluyoruz. Ancak Avustralya dinleri bile, ruhun üstünde ve ötesinde daha üst bir düz eye ait mitsel varlıkları kabul ederler: Espritler, medenileştirici kahramanlar, gerçek anlamıyla tanrılar.

Bir ruh, bir esprit değildir. Gerçekte, ruh belli bir bedenin içine hapsedilmiştir. Ve zaman zaman dışarı çıksa da normal olarak bedenin içindeki bir mahkumdur. Bedenden ancak ölümle kurtulur. ... Öte yandan esprit, tercih edilmiş ikametgah olarak -bir 35

kaynak, bir taş, bir yıldız vs. gibi- hususi bir nesneye çok sıkı şekilde bağlı olsa da, istediği zaman uzayda, bağımsız bir hayat yaşamak için onu terk edebilir.

Hamilelik vuku bulduğunda bile, atanın görevi sona ermez. Yeni doğan çocuğu görüp gözetmek onun görevidir. Daha sonra çocuk büyük bir insan haline geldiğinde, ayda ona eşlik eder; avları ona doğru yönlendirir, karşılaşabileceği tehlikelere karşı onu rüyalarda uyarır, onu düşmanlarından korur vs.

Böylece ata ruh ve Latinlerin ***genius*** ve Yunanlıların ... arasındaki akrabalığın ne kadar büyük olduğunu görürüz. Onların yerine getirdikleri işlev, tamamıyla aynıdır.

Bunun sebebi, her bireyin bir atanın eşi olmasıdır. İşte, iki varlık birbirlerine bu kadar benzer olduklarında tabii olarak onlar birleşmiş, bütünleşmiş diye düşünülür. Aynı doğayı paylaştıklarından, birini etkileyen şey, zorunlu olarak ötekini de etkileyecek gibi görünmektedir. Bundan dolayı, bu mitsel atalar grubu, yaşayan topluma bağlandı; aynı menfaatler ve aynı ihtiraslar her birine atfedildi; bunlar, birlerini n dostu, ortağı olarak kabul edildiler. Ancak, atalar yaşayan toplumdan daha yü ksek bir statüye sahip olduklarından, bu ortaklık halkın zihnine, dürüst olan ile daha aşağıda

olan, patron ve müşteri, bağış yapan ve bağışı alan arasındaki bir ilişki olarak kaydedildi. İşte her bir ferde bağlı koruyucu cin hakkındaki mevcut düşünce bu şekilde ortaya çıktı.

Bu atanın yalnızca insanlarla değil de eşya ile de ilişkisi olduğu meselesi daha sıkıntılı bir mesele gibi görünmektedir.

Bu ağaçlar ve kayalar, kabile alanının her yerinde bulunmaz; ancak onların büyük kısmı

... belli kutsal mekanlar etrafından toplanmışlardır. Bu mabetlerde, klanın, çurungaları muhafaza edilmektedir. Bu yerlere ne kadar derin bir saygı, gösterildiğini, en kıymetli ibadet aletlerinin burada muhafaza edilmeleri gerçeğinden öğreniyoruz. Ayrıca, onlardan her biri etraflarında bulunan her şeye kutsallık yayarlar. İşte bu yüzdendir ki, yakındaki ağaçlar ve kayalar kutsal kabul edilir; onları tahrip etme ve onlara zarar vermek, onlara karşı şiddet göstermek yasaktır. Bu kutsallık, manevi olarak bulaşma olgusundan kaynaklanmaktadır.

Bireysel bir totemizm, esas olarak iki ayırt edici özelliğiyle tanımlanır: (1) Fonksiyonu bir bireyi korumak olan bir hayvan ya da bir bitki biçimindeki bir varlıktır; (2) bireyin ve onun koruyucusunun kaderi, birbirlerine yakından bağlıdır. ... bireysel totem koruyucu atanın bütün temel özelliklerine sahiptir ve aynı rolü oynar. Bütün bunların sebebi, onun kökenin aynı olması ve aynı düşünceden çıkmış olmasıdır.

Gerçekte, her ikisi de, ruhun bir kopyasından ibarettir. Totem gibi ata da, bireyin ruhudur; ancak dışsallaşmış ve bedenin içinde olduğuna inanılan güçlerden çok daha büyük güçler kazanmış bir ruhtur.

Her klanın törenleri birbirlerinden farklı olsa da, ancak yine de aynı dine aittirler. Ve bu yüzden de, aralarında temel bir benzerlik vardır.

Bu yüzden her toplumda, belli sayıda ayinler vardır ki, bunlar türdeşlikleri ve evrensellikleri sebebiyle bütün diğer ayinlerden farklılık arz ederler.

Melbourne yakınlarında bir zamanda tedavülde olan bir efsaneye göre, Bunjil'in ilk insanı aşağıda anlatılacak şekilde meydana getirdiği söylenir: Kilden bir heykel yaptı; sonra onun etrafından birçok kez dans etti, burun deliklerinden üfledi ve heykel canlandı ve yürümeye başladı. Bir başka mite göre, güneşi yaktı; böylece yeryüzü ısındı ve insanlar ondan çıktılar. İnsanları yaptığı zamanda, bu ilahi şahıs, hayvanları ve ağaçları da meydana getirdi; insanlar silahlar, dil ve kabile ayinleri gibi hayatın bütün sanatlarını da ona borçludurlar. O, insanlığın velinimetidir. Bugün bile; insanlık için bir tür tanrı rolü oynar. Kendisine tapınanların, varlıklarını devam ettirmek için ihtiyaç duydukları her şeyi o tedarik eder. Onlarla doğrudan ya da aracılar vasıtasıyla iletişim kurar. Aynı zamanda kabile ahlakının koruyucusu olduğu için, bu ahlak ihlal edildiğinde cezalandırır. Üstelik, eğer belli gözlemcilerin sözlerine güvenecek olursak, ölümde n sonra, her ikisine de aynı şekilde davranmayarak iyi ile kötünün arasını ayıran bir hakim fonksiyonu da icra etmektedir.

Tarihin başlangıcından itibaren, dini inançlar, kendilerini çok dar sınırlı toplumlara hasretmeme gibi bir eğilim gösterirler. Onlar doğal olarak, yayılarak ve uluslararası hale gelerek sınırların ötesine geçerler.

Avustralya dinleri biri diğerine empoze edilmiş ve bu yüzdende ikili bir kökene sahip ayrışık iki sistemden oluşmaktadır. Bir yanda, belli doğal fenomenlerin görünüşünün insanlara telkin ettiği totemler ve espritlerle ilgili düşünceler vardır. Ancak ayın zamanda, doğasını açıklamayı reddettiği bir tür sezgiyle insan aklı, birden bire, bu dünyanın yaratıcısı, ahlaki düzenin koyucusu eşsiz bir tanrıyı tasavvur etmeyi başarır.

Ancak olgular, ne Tylor'ın septik varsayımını ne de Lang'ın teolojik yorumunu

desteklememektedir. Her şeyden önce, kabileye has yüce tanrıyla ilgili düşüncelerin Avustralya'ya has bir düşünce olduğunu kesinlikle biliyoruz. Bu inançlar, mantıksal olarak totemizmin kaynağından çıkmışlardır ve onun en gelişmiş şekillerini oluştururlar.

Avustralyalıların düşüncesinin bir çok ata cininden kabile tanrısı fikrine doğru ilerlemelere yardım eden, iki aşın uç arasında yer alan ve bir geçiş olarak hizmet görenler, medenileştirici kahramanlardır.

Yüce tanrı düşüncesi, hala işaretlerini taşıdığı totem inançları sistemine çok sıkı bir şekilde bağlıdır. ... Bir çok büyük tanrı, açıkça totemle ilgili bir şekle sahiptir.

Daramulun, bir kartaldır; onun annesi bir emudur.

Erginlenme maksadıyla bir araya gelen topluluklarda, bu düşüncenin geliştiği açıktır; çünkü, yüce tanrılar bu ayinler dışında önemli bir rol İcra etmezler ve onlar diğer dini törenlere yabancıdırlar.

Gerçekte, erginlenmiş gençlerin ait oldukları kabilenin üyeleri, yalnızca erginlenme törenlerine katılanlardan ibaret değildir. Komşu kabilenin temsilcileri de, öz ellikle bu festivale davet edilirler. ... Bu tür sosyal çevrede biçimlendirilen inançlar, herhangi hususi bir milliyetin malı olarak kalamazlar. Bu inançların kendilerine ifşa edildiği yabancılar, evlerine döndüklerinde söz konusu inançları kendi kabilelerine götürürler.

Ve er ya da geç, önceki ev sahiplerini davet etmek zorunda olduklar ından, bir toplumla diğeri arasındaki sürekli düşünce alış verişleri yaratılır.

Bu şekilde, uluslararası bir mitoloji teşekkül eder. Bu mitin yüce tanrısı, doğal olarak onun temel bir unsurdur. Çünkü onun k ökenleri, fonksiyonu kişileştirmek olan

erginlenme ayinlerindedir. ... Fratrilerin isimlerinin, çok farkl ı kabilelerde genel olarak aynı olduğu gerçeği, bu yayılmayı yalnızca kolaylaştırır. Fratri totemlerinin uluslararası oluşu, yolu yüce tanrıya açar.

Gerçekte kabile yüce tanrısı, nihai olarak yüksek bir konum kazanmış olan bir ata ruhundan başka bir şey değildir. bu ata ruhları, bireysel ruhların şekline uygun olarak yapılmış varlıklardan başka bir şey değildirler.

Tekrar yüce tanrıya gelecek olursak, bu düşünce bütünüyle, etkisini daha hususi totem inançlarının kökeninde daha önce gözlemlediğimiz hisse atfedilebilir. Bu his, kabile hissidir.

İbadet, yalnızca inançlara dayanmaz; fakat ay nı zamanda onu etkiler.

Üçüncü Kitap

Ayinle İlgili Temel Tutumlar

Birinci Bölüm

Negatif İbadet ve Fonksiyonları

Asketik Ayinler

Her ibadetin iki yönü vardır: Biri negatif, öteki pozitif.

Tanımı gereği kutsal varlıklar, diğer varlıklardan ayrılmış olan varlıklardır. Bu varlıkları diğerlerinden ayıran şey, onlarla din dışı varlıklar arasında devamlılık bağının kopmuş

olmasıdır. ... Bunlar, inanan tarafından yerine getirilmesi gereken emirler yüklemezler; bunun yerine, belli davranış tarzlarını yasaklarlar. Bu yüzden, bütün bunlar, yasaklar ya da genel olarak etnograflar tarafından söylendiği gibi tabu şeklini alırlar. **Tabu**, Polenezya dilinde, bir kurumu göstermek için kullanılan bir terimdir. Bu kuruma göre, belli şeyler sıradan kullanımdan çekilirler. “Yasak” ya da "haram" terimleri, şimdiye kadar bana tercih edilebilir gibi görünmektedir.

Kutsala karşı saygısızlık, işleyenin hastalanması ya da doğal ölümü ile

cezalandırıldığında bile, yine de o, açıkça suçlanır. Baş kaldırdığı genel kanaati kızdırır; kızgınlık da davranış işleyeni günahkar kılar. Aksine, büyüsel bir yasak...lara itaat etmeyen kimse, hasta bir kimsenin doktorunun tavsiyesini takip etmemekle aldığı riske benzer bir riski göze alır; ancak, bu durumda itaatsizlik, günahı meydana getirmez ve bir kızgınlık yaratmaz. Büyüde, günah gibi bir şey yoktur.

Her şeyden önce, temas yasakları gelir. Bunlar asli tabulardır ve diğerleri, bu tabuların hususi türlerinden başka bir şey değillerdir.

Yiyecek tüketimi, özellikle yakın bir temasa yol açar. Bundan, kutsal hayvanları ya da bitkileri özellikle de, totemler olarak hizmet görenleri yemeye karşı olan yasak ortaya çıkar. ... Bu hayvanlar, muhtemelen akraba olarak uyandırdıkları sempatiden dolayı korunurlar.

Dahası, eğer kutsal oldukları için belli yiyecekler din dışı olanlara yasak ise, aksine öteki belli yiyecekler de, din dışı oldukları için, kutsal bir karaktere sahip olan kimseler için yasaktır. Bu yüzden, belli hayvanların özellikle kadınların yiyeceği olarak seçilmiş

olmaları sık sık vukuu bulur. ... kadınların olduğu kabul edilen av etlerinden yemesine izin verilmez.

Ancak temas, dokunma dışındaki başka vasıtalarla da gerçekleşebilir. Bir kimse, yalnızca bakarak da bir şeyle ilişkiye girebilir; bakış, teması gerçekleştirmenin bir yoludur. ... Bir kadın, asla ibadet vasıtalarını görmemelidir ve ancak onları uzaktan görmesine izin verilir. ... erginlenme ayinle rinin ... adayın onların gözlerine bakmaması gerekir. ... Ölü bir insanın cesedi de bazen ortadan kaldırılır; yüzü, görünemeyecek bir şekilde örtülür.

İnsanlarla veya eşya ile ilişki kurmanın bir diğer vasıtası da, konuşmadır. Dışarıya verilen nefes, bizden dışarı yayılan bizim bir parçamız olduğu için ilişki kurmayı sağlar, Bu yüzden, din dışı olanların kutsal varlıklara hitap etmeleri ya da daha basit bir ifadeyle onların huzurunda konuşmaları yasaktır.

Kutsal olan bu şeylere ilaveten, aynı niteliğe sahip olan sözler ve sesler de vardır; onlar, din dışı olan kimselerin dudaklarında görünmemeli ya da bu sesler onların kulaklarına ulaşmamalıdır. Kadınların işitmemesi gereken, işittiklerinde öldürülmeleri gereken ayin şarkıları vardır.

Yerlilerden, tam çıplaklık çoğunlukla ayine katılmanın kabul edilmesi için ön şartı olarak istenir.

Genel olarak, dini hayata özgü olan eylemler vuku bulurken, gündelik hayatın

karakteristiği olan her tür davranış yasaktır. Bizatihi yeme eylemi, din dışı bir davranıştır; her gün vuku bulduğu için, esas olarak faydacı ve maddi ihtiyaçları tatmin eder ve bu yüzden de normal varlığımızın bir parçasını teşkil eder. Bunun içindir ki, dini dönemlerde yeme yasaktır. Bu yüzden, bir totem grubu, çurungalarım yabancı bir kabileye ödünç verdiğinde, onların

geri getirilmesi ve ***ertnatulunga*** ya geri dönme anı, önemli bir tören anıdır. Bu törene katılan herkes, tören bitinceye kadar yemek yemeden kaçınması, oruç tutması gerekir ve tören de çok uz un bir müddet devam eder.

Avustralyalıların hayatı, bir birinden oldukça uzak iki parçaya ayrılır: Bu parçalardan biri, avlanmaya, avcılığa ve savaşa; öteki ise, ibadete hasredilir. Bu iki eylem şekli, karşılıklı olarak dışlayıcı ve birbirlerine reddedici bir özelliğe sahiptirler. Dini günlerdeki evrensel dinlenme kurumu, bu esasa dayanır. Bütün bilinen dinlerde, bayram

günlerinin ayırt edici özelliği, çalışmanın durması ve bunun da ötesinde, hiçbir dini bir gayesi olmadığı için kamusal ve özel hayatın askıya alınmasıdır. ... Bu geçici molanın sebebi, çalışmanın din dışı eylemin önde gelen bir şekli olmasıdır. ... İnsan din dışı 39

hayatının işaretlerini üzerinde taşırken, tanrısına samimi bir şekilde yaklaşamaz; tersine, ayinin kendisini kutsadığı anda da, normal işine dönemez. Bu yüzden, ayin gününün tatil olması, kutsalı ve din dışını birbirinden ayıran genel bir arada bulunamazlığın hususi bir örneğidir; bu, bir yasağın sonucudur.

Dini ve din dışı hayat aynı mekanda birlikte var olamazlar. Eğer dini hayat gelişecekse, din dışının yer almadığı hususi bir yerin ona hazırlanması gerekir. Mabet ve mihrap, bu düşünceden kaynaklanır. ... Çurungaların muhafaza edildiği yer olan **ertnatulunga**, hakiki bir mabettir.

Keza, dini ve din dışı hayat aynı zamanda birlikte var olamazlar. Dini hayata

hasredilmiş günler ya da dönemlerin belirlenmesi zorunludur. Bu gün ve dönemlerden her türden din dışı faaliyetin dışlanmış olması gerekir. Böylece, bayram günleri, bu şekilde ortaya çıkmışlardır. Hiçbir din ve bundan dolayı da hiçbir toplum yoktur ki, halklara ve medeniyetlere göre değişen bir yasaya uygun olarak, z amanı bir birlerini takip eden iki parçaya ayırmayı bilmesin ve onu uygulamasın.

Kutsalı din dışından ayıran engel sebebiyle eğer insan, ancak kendisinde bulunan din dışı şeylerden kurtulursa, kutsal şeylerle yakın ilişkiye girebilir.

Her şeyden önce, seküler hayattan az çok tam bir şekilde çekilmedikçe herhangi bir yoğunlukta din bir hayat yaşayamaz. Negatif ibadet, bir anlamda hedefe götüren bir araçtır; pozitif ibadete varmanın ön koşuludur. ... Emredilen yasaklara boyun eğdikten sonra insan, artık daha önce ne ise o değildir. Önceden o, sıradan bir varlıktı ve bundan dolayı da, dini güçlerden uzak durması gerekiyordu. Sonra ise, hemen heme n dini güçlerle aynı seviyededir. ... hiçbir kimse kendisini dine hayata tedricen sokan bir tür erginlenme törenine maruz kalmadıkça, önemli herhangi bir törene katılamaz. Esas itibariyle hepsi pozitif operasyonlar olan yağ sürmeler, su serpmeler ve takdisler bu maksat içi n kullanılabilir; ancak aynı sonuçlar, oruçlarla, uykusuz kalarak ya da inzivaya çekilme ve sessizlikle yani, uygulamaya konulan belli yasaklardan başka bir şey olmayan ayinsel kaçınmalarla da gerçekleştirilebilir.

Erginlenme töreninden önce, kadınlarla yaşamış ve ibadetin dışında tutulmuştu.

Erginlenme töreninden sonra ise, erkekler cemaatine kabul edilir; ayinlere katılır ve kutsal bir nitelik kazanır. Böylece, çoğunlukla ikinci bir doğum olarak betimlenen metamorfoz tamamlanır.

Normal olarak negatif ibadet, yalnızca pozitif ibadet için bir giriş ve hazırlık hizmeti görür. Ancak bazen bu tabi oluştan kurtulduğu ve birinci yeri aldığı ve yasaklar sistemini şişirdiği ve bütün varlığı kapsayacak bir noktaya varıncaya kadar abarttığı da olur. ... Saf asketik, kendisini sıradan insanların üstüne yükselten ve oruçlarla, iradi uykusuzluklarla, inziva ve sessizlikle ya da kısacası (sunular, kurbanlar, dualar vs. gibi) pozitif dindarlık eylemlerinden daha çok sıkıntılarla hususi bir kutsallık elde eden kimsedir. ... Budist aziz, esas itibariyle bir asketiktir ve o, tanr ılara eşit ya da onlardan üstündür.

Kaçınmalar ve sıkıntılar, ıstırapsız olmaz. ... Tabiatımızı zorlamaksızın ve doğal eğilimlerimizle acı verecek bir şekilde çatışmaksızın kendimizi bu dünyadan

kurtaramayız. Başka bir ifadeyle, negatif ibadet, acıya sebep olmaksızın gelişemez. Acı, 40

onun zorunlu şartlarından biridir. Böylece insanlar, bizatihi acıyı bir tür ayin olarak kabul etmeye başladılar.

Sünnet ve derin yaralar açma gibi acımasız ayinlerin hedefi, cinsi organlara hususi güçler vermek olduğu kesindir. Delikanlı, hususi nitelikleri bu ayinlere borçlu olduğu için, söz konusu ayinleri yerine getirmeden evlenmesine izin verilmez. Bu **sui generis** erginlenme törenini vazgeçilmez yapan şey, bütün daha aşağı toplumlarda cinsel birleşmeye, dini bir niteliğin verilmiş olması gerçeğidir.

Bu çalışmanın başında, dini düşüncenin ve hayatın bütün temel unsurlarının, en azından tohum halinde en i lkel dinlerde bulunması gerektiğini söylemiştim. Daha önce zikredilen olgular, bu iddiayı teyit etmektedir. Eğer en modern ve düşünsel anlamda en yoğun dinlere has olduğuna inanılan bir inanç varsa, bu acıya kutsayıcı güç atfeden inançtır. ... Hıristiyanlar için acı, özellikle ruh üzerinde etki eder: Onu arındırır, onu yüceltir ve onu ruhani leştirir. ... Ve bu inanç, hiçbir temele dayanmıyor da değildir.

Gerçekte, bir insanın büyüklüğü, acıya meydan okumasıyla ortaya konulur. Kendisine, hoşuna giden bir yolun aksine bir yolu takip ettirecek derecede hak im olduğu zaman, insan kendi kendisinin üstüne yükselmi ş demektir. Böyle yapmakla, hazzın götürdüğü yere körü körüne giden diğer bütün varlıklardan kendisine ayırmış olur. Bu sayede, dünya da kendisine hususi bir yer edinmiş olur. ... Tabiatını susturduğu için, tabiattan daha güçlüdür.

Bir bütün olarak dini yaşam, onu var sayar. Kurbanlar ve sunular, ibadet edenden bir ücret talep eden mahrumiyetlerin eşliği olmaksızın meydana gelmezler. Ayinler

tapınandan maddi hediyeler istemediğinde bile, onun zamanını ve gücünü alır.

Tanrılarına hizmet etmek için o, kendisini unutması gerekir. ... Demek ki pozitif ibadet, ancak insana kendi haklarından vazgeçme, feragat etme; nefsinden ayrılma; bundan dolayı da acı çekme hususunda eğitildiği zaman ancak mümkündür. İnsanın acıdan korkmaması gerekir; çünkü insan, görevlerini ancak acıyı bir dereceye kadar sevdiği zaman sevinçle yerine

getirebilir. Ancak bunun için, onun kendisini acı hususunda eğitmesi gereklidir ve asketik amellerinin götürdüğü, yapmayı hedeflediği şey de budur. Asketik amellerin yüklediği acılar, keyfi ve hiçbir faydası olmayan zulümler değildir; bu, insanların kendisini şekillendirdiği ve sertleştirdiği, kendilerinin olmaksızın dinin olmayacağı menfaat peşinde koşmama ve sabır gibi niteliklerin kazanıldığı bir zorunlu bir okuldur.

Ancak asketizm, yalnızca dini hedeflere hizmet etmez. ... Başka yerde olduğu gibi burada da, dini menfaatler, sosyal ve ahlaki men faatlerin yalnızca sembolik bir biçiminden ibarettir. ... toplumun kendisi de, ancak bu sayede varlığını sürdürebilir. ...

Zorunlu olarak, onlardan, sürekli olarak fedakarlıklar ister. Tam olarak bizi kendi kendimizin üzerine yükselttiği içindir ki, tabi arzularımızı sürekli olarak zorlar. ... Bu yüzden, bütün sosyal hayata, bütün mitolo jilere ve bütün dogmalara rağmen varlığını sürdürebilecek olan gizli bi r asketizm vardır; o, beşeri kültürün tamamlayıcı bir parçasıdır. Ve esas itibariyle bu asketizm, dinlerin zamanın başlangıcından beri öğrettikleri asketizmin varlığının ve meşruiyetinin sebebidir.

Kutsal dünyanın din dışı dünya ile olan ilişkisinin temel özelliği, düşmanlıktır. Bu iki hayat tarzı, birbirlerini dışlayan yada en azından aynı zamanda aynı yoğunlukta 41

yaşanamayacak olan iki hayat tarzına tekabül eder. ... Ancak bu psişik düşmanlık, ideaların karşılıklı olarak birbirlerini bu şekilde dışlaması, zorunlu olarak onlara tekabül eden şeylerin dışlanmasıyla sonuçlanır. Eğer bu idealar birlikte var alamayacaklar ise, bu şeylerin birbirine dokunmamaları ya da her hangi türden bir ili şkiye sahip olmamaları gerekir. Yasağın temel sebebi, işte budur.

Kutsal dünya doğası gereği, başka yerde dışladığı aynı din dışı dünyaya yayılma eğilimindedir. Kutsal dünya, din dışı dünyayı iterken aynı zamanda, kendisine yaklaştığı her zaman bu din dışı dünyaya akma temayülü gösterir. Birbirlerinden uzak kalmalarını sağlamanın ve aralarında bir tür boşluk meydana getirmenin sebebi budur.

Bu tür ihtiyati tedbirlerini zorunlu kılan, kutsallığın sahip olduğu olağanüstü yayılma özelliğidir. Kutsallığı ile dikkat çeken eşyaya bağlı kalmak şöyle dursun, kutsallık bir tür geçici1iğe sahiptir. En yüzeysel ya da en dolaylı bir temas bile onun için, bir nesneden bir diğerine geçmek için yeterlidir. ... Zaten takdis ayinle rinin hepsi, kutsallığın sirayet edici1iği prensibine dayanır. ... Erginlenme adayı, tam olarak dini bir atmosferde yaşar ve kendisi de, bununla dolmuş gibidir.

Sıradan insanların kutsal olana yalnızca dokunması değil, fakat aynı zamanda onu görmesi ve ya da işitmesinin yasak olması ve bu iki dünyanın zihinde niçin karışmaması gerektiğinin sebebi budur. Birbirlerine karşıt olmalarına rağmen, karışmaya yönelik bir temayülleri olduğu için, birbirlerinden uzak tutmaya yönelik önlemlerin alınması çok daha zaruridir.

Eğer kutsalın sirayet edişi, yasaklar sistemini açıklamaya yardım ediyorsa, bu sirayetin kendisi nasıl açıklanır ?

Bizim bir kutsal varlığa karşı duyduğumuz saygı, bu şekilde bu varlığa dokunan, onu andıran ya da onu akla getiren he r şeye nakledilir.

Bir totem hayvanı, hususi bir görünüşe ya da özelliğe sahip olduğu için dini hisleri telkin ediyor değildir. ... Bu hisleri meydana getiren şey, toplumun eyleml eri sayesinde bilinçte yaratılan rahatlama ve bağlılık izlenimleridir. ... Sirayet sebebiyle, kutsallık kendisini yerleştirir.

Dini güçler, açıkça görülecek şekilde sirayet edici olduklarından, birbirinden çok farklı şeyleri sürekli olarak tek bir esas canlandırmaktadır.

Sirayet olgusu, geleceğin bilimsel açıklamasının yolunu hazırlamıştır.

İkinci Bölüm

Pozitif İbadet

I. Kurbanın Unsurları

Ayin sistemlerinin ilginç olan yanı, bu ayinlerde fiilen bilinen en ilkel biçimiyle daha yüksek dinlerdeki pozitif ibadetin temel ta şlarından biri

haline gelmesi mukadder 42

kılınan, büyük dini bir kurumun bütün teme l esaslarını buluyor olmamız gerçeğinde yatmaktadır: Bu, kurban kurumudur.

Bir çok toplumda, ortak olarak yenilen yemeğin, yemeğe katılanlar arasında suni bir akrabalık yaratacağına inanılır. Akraba, aynı etten veya kandan meydana gelen

varlıklardır. ... Smith'e göre, kurban ziyafetlerinin hedefi, aralarında bir akrabalık bağı oluşturmak maksadıyla ibadet eden ile onun tanrısını aynı ette birleştirmekten ibarettir.

... Onun özü artık, çok uzun bir süredir inanıldığı gibi, "kurban" kelimesinin genel olarak ifade ettiği bir feragat eylemi değildir; her şeyden önce, yiyecek sayesinde tanrıyla bir birleşme eylemidir.

İnsan, bir anlamda yalnızca tanrıyla aynı sofraya oturduğu için değil fakat, esas olarak ayinsel yemekte tükettiği hayvanın kutsal bir özelliğe sahip olmasından dolayı kendisini kutsallaştırır. Gerçekten de, daha önce gösterildiği gibi, kurbana giriş olan bir çok adım (su serpmeler, yağlamalar, dualar vs.), kurban edilecek olan hayvanı, daha sonra kutsallığı kurban olayına iştirak edecek olan kimseye nakledilecek olan kutsal bir varlığa dönüştürür.

Şüphesiz, bütün güçler hatta en manevi olanlar ı bile, eğer olayların normal akışları sırasında kaybettiği güçler tekrar ona geri dönmezse, zamanın geçmesiyle azalıp yok olurlar. İşte burada, göreceğimiz gibi pozitif ibadetin temel sebebi olan hayati bir ihtiyaç yatmaktadır. Bir toteme mensup olan halk, kendilerinde olan totemik esası dönemsel olarak yenilemezlerse, konumlarını koruyamazlar. ... Parça bütüne eşittir, prensinin bir gereği olarak bu hedef için küçük bir parça yeterlidir.

Tam olarak teşekkül ettiğinde aldığı şekliyle kurban, iki temel unsuru içerir: Biri tanrıyla birleşme eylemi, öteki ise takdim eylemi. İnanan bir yiyecek vasıtasıyla tanrıyla birleşir ve aynı zamanda bu tanrıya bir takdime sunar.

Tabii ki, kurban, kısmen tanrıyla bir birleşme sürecidir; ancak o aynı zamanda ve daha az olmayacak bir şekilde, bir hediye ve bir feragat eylemidir. Kurban her zaman, ibadet edenin özünün ya da yiyeceğinin bir parçasını tanrıları bırakmayı bir ön gerçek olarak kabul eder. ... Gerçekten de, takdime sunma, tanr ıyla birleşmeden daha uzun süren etkilere sahip olabilir.

Ancak takdim eyleminin doğal olarak insanlarda, onun tatmin e tmesi hedeflenen manevi bir varlık düşüncesini uyandırdığı açıktır. Bizim tasvir ettiğimiz ayin eylemleri, şahıslara yöneltildiğine inanıldığında daha anlaşılır bir hale gelirler. ... Bu yüzden, ibadet uygulamasının dini güçlerin kişileştirilmesine yardım ettiğine inanabiliriz. Bu ikincil ancak dikkat çekilmeyi hak eden bir yardımdır.

Kutsal varlıklar, yalnızca kutsal olarak düşünüldükleri için vardırlar. Onlara inanmayı bıraktığımızda, varolmamış gibi olacaklardır. Bu açıdan, fiziki bir şekle sahip olanlar ve duyu tecrübesiyle bildiklerimiz bile, onlara tapınan müminin düşüncesine bağlıdırlar.

Onları, ibadet nesnesi yapan kutsal karakter, onların doğal yapılarında verili değildir.

Bunu karakteri onlara inancı verir.

43

Tanrılar, ibadete kendilerine tapınanlardan daha az muhtaç değillerdir. Şüphesiz, insanlar tanrılar olmaksızın yaşayamazlardı. Ancak öte yandan tanrılar da, eğer ibadetleri icra edilmemiş olsaydı ölürlerdi. Bu ibadetin hedefi, yalnızca din dışı varlıkları kutsal varlıklarla birleştirmek değil fakat aynı zamanda, onları diri tutmak, yeniden meydana getirmek ve sürekli olarak canlandırmaktır. Tabii ki, maddi takdimeler, kendi özelliklerinden dolayı değil fakat, kendileri boş olsalar da, bu takdimeleri yeniden uyandıran ve onlara eşlik eden zihni durumlar sayesinde bu tür etkileri meydana getirirler. ... Gerçekte ibadet edenin tanrısına verdiği şey, sunağa koyduğu yiyecekler ya da damarlarından akıttığı kanlar değildir. Takdim edilen, onun dü şüncesidir.

Eğer, kanıtlamaya çalıştığımız gibi, kutsal varlık, parçalanmış ve şekil değiştirmiş

toplumdan başka bir şey değilse, ayinsel hayatı seküler ve toplumsal terimlere uy gun olarak yorumlamak mümkün olabilir. ... Eğer insanlardan dilini, bilgilerini, sanatın ve ahlaki değerlerini çekip alacak olursak, hayvanların derecesine düşer. Bundan dolayı, beşeri doğanın ayırt edici özellikler, bize toplumdan gelir. Ancak öte yandan toplum, ancak fertlerde ve fertler sayesinde var olur ve varlığını devam ettirir. Eğer toplum fikri, ferdi zihinlerden ve inançlarda sönerse, bu grubun gelenekleri ve arzuları, artık fertler tarafından hissedilmez ve paylaşılmazsa, toplum ölecektir. Bu yüzden, daha önce tanrı hakkında söylenilmiş olan şeyi toplum hakkında da tekrarlayabiliriz: O da, ancak beşeri zihinde yeri olduğu ölçüde bir gerçekliğe sahip olur ve bu yer ne olursa olsun, ona bu yeri de biz veririz. ... Fertler toplum olmaksızın bir şey yapamadığı gibi, Tanrıların sembolik bir ifadeleri oldukları toplumun kendiside, fertler olmaksızın hiçbir şey yapamaz.

Ancak dini törenlerin sahip olabileceği küçük bir, etki, bütün toplumu harekete getirir; gruplar onları kutlamak için bir araya toplanırlar. Onların etkisinin ilk sonucu, fertleri bir araya getirmek, aralarındaki teması artırmak ve bu temasları daha candan bir hale getirmektir. Bizatihi bu bile, bilincin muhtevasını değiştirir. ... her bilinçte en başta gelen, bütün davranışlara hakim olan ve onları yönlendiren toplumdur.

Bu ibadetin özü, belirli zamanlarda düzenli olarak tekrarlanan bayramlar döngüsünden ibarettir. Şimdi, dönemselliğe yönelik bu itkinin nereden geldiğini anlayacak bir konumdayız. Dini hayatın boyun eğdiği bu ritim, yalnızca toplumsal hayatın ritmini ifade eder ve ondan kaynaklanır. Toplum, yalnızca bir araya gelmeyle sahip olduğu hissi, canlandırabilir. Ancak sürekli olarak, toplantı halinde kalamaz. Hayatın ihtiyaçları, onun sonsuza kadar toplantı halinde kalmasına izin vermez. Bu yüzden, ihtiyaç

duyduğunda bir kez daha toplanmak için dağılır. Kutsal ve din dışı zamanların bu düzenli değişimleri, bu zorunlu değişimlere karşılık gelir. ... Bu yüzden, bayramlar uzun bir müddet mevsimlere bağlı kalınışlardır. ... Ancak mevsimler bu organizasyonun yalnızca dış çerçevesini sağlar; onun

dayandığı temeli değil. Çünkü, dışlayıcı manevi hedefleri olan ibadetler bile, dönemsel olarak icra edilmeye devam etmişlerdir. ...

Mevsimsel değişimler tabiat için kriz dönemleri olduğu için, toplantılar ve böylece de dini törenler, için birer vesile teşkil etmişlerdir. Başka olaylar da bu fırsat teşkili rolünü oynayabilirler ve gerçekte de oynamışlardır.

44

Üçüncü Bölüm

Pozitif İbadet (devam)

II. Taklidi ayinler ve sebeplilik prensibi

Bu ayinler vesilesiyle bir araya gelen insanlar, gerçekten isimle:ini taşıdıkları türün hayvanları ya da bitkileri olduklarına inanırlar. ... Totem, onların toplanma işaretidir ...

Onlar kanguru ya da emu olduklar ından, bu isimlerin taşıyan hayvanlar gibi

davranacaklardır. Bu tür vasıtalarla, karşılıklı olarak birbirlerine aynı ahlaki cemaatin mensupları olduklarını ve kendilerini birleştiren akrabalık bağlarının bilincinde olduklarını gösterirler. Bu ayını yalnızca bu akrabalığı ifade etmez. Fakat aynı zamanda bu akrabalığı meydana getirir ya da onu tekrar canlandırır. Çünkü bu akrabalık, ancak onun akrabalık olduğuna inanıldığı zaman mevcut olur ve bütün ortak gösterilerin etkisi, akrabalığın dayandığı inançları canlı tutmaktır.

Muhtemelen ayinlerinin bu esastan türemediği hiçbir din yoktur. Bu yüzden de, başka bir sebebin bu birinci sebeple birleşmesi gerekir.

Dini amellerin gerçek meşruiyeti, yerine getirmeye çalıştıkları aşikar hedeflerde değil, fakat bilincin üzerinde bıraktıkları görünmeyen tesirde ve düşünme tarzlarımızı etkileme biçiminde bulunur.

Bu şekilde, kanıtları önceleyen, zihnin mantıksal sebeplerin yetersizliğine önem vermemesini sağlayan ve böylece de onu kabul edilmesi arzulanan

teklife hazırlayan bir eğilim yaratırlar. Bu lehte ön yargı, inanmaya yönelik bu dürtü, kesinlik imanı meydana getiren şeylerdir.

Bu kökene sahip olduğu içindir ki, iman "tecrübeye kapalıdır".

Bu yüzden büyü, Frazer'in kabul ettiği gibi, dinin yalnızca kendisinden türediği ilkel bir olgu değildir. Tamamen aksine, büyücünün sanatının dayandığı hükümler, dini

düşüncelerin etkisi altında teşekkül etmiştir ve yalnızca ikinci derecede bir

genişlemeyle, saf seküler ilişkilere uygulanmışlardır. ... Bir başka ifadeyle, yukarıda müzakere edilen ayinler sistemine işaret etmek için "sempatik büyü" deyimini kullanmak, bütünüyle yanlış değildir.

Şimdi büyünün, niçin bu kadar dini unsurlarla dolu olduğunu anlayabiliyoruz; bunun sebebi büyünün de dinden doğmuş olmasıdır.

... benzer benzerini üretir... Büyücünün teknikleri kadar ibadet uygulamalarının da temeli olarak hizmet gördüğü için bu anlayış ilkel düşünceye hakim olmuştur.

Sebeplilik ilişkisinde ima edildiği şekliyle, güç düşüncesinin ikili bir karaktere sahip olması gerekir. Birincisi, o bize ancak iç tecrübemizden gelir; haklarında doğrudan bilgi edindiğimiz yegane güçler, zorunlu olarak ahlaki güçlerdir. Ancak aynı zamanda, gayri şahsi güç düşüncesi ilk olarak teşekkül ettiği için, onların da gayri şahsi olmaları gerekir. Öyleyse, yalnızca bu şartı yerine getiren güçler, ortak hayattan çıkan güçlerdir: Müşterek güçler.

Gerçekte, kuvvet düşüncesi, iktidar düşüncesini içerir. Bu da hüküm, üstünlük, idaresi altında alma, dolayısıyla da tabi olma ve boyun eğme düşünceleri olmadan

düşünülemez. Bütün bu düşüncelerini ifade ettikleri ilişkiler, ziyadesiyle toplumsaldır.

Varlıkları, üstünler ve tabi olanlar, emreden efendiler ve itaat eden tabiler olarak tasnif eden toplumdur; birinci gruba, emirlerini etkili kılan ve gücü teşkil eden bu muhteşem özelliği veren toplumdur. Bu yüzden her şey, beşeri zihnin tasavvur ettiği birinci güçlerin, toplumların organize hale gelirken kurumsallaştırdıkları güçler olduğunu gösterme eğilimindedir. Fiziki dünyanın güçleri, onların modellerine uygun olarak tasavvur edilirler. Bu yüzden, insanlar kendilerine dair, ikamet ettiği bedene hakim bir güç düşüncesine, kendileri hakkında da sahip oldukları şeklindeki bir düşünceye toplumsal hayattan ödünç alınmış olan kavramlar katmadıkları müddetçe ulaşmazlar.

... Özetle, kendilerini ruhlar şeklinde düşünmeleri gerekir. İşin doğrusu, insanlar her zaman var olduklarına inandıkları güçleri ruh şeklinde düşünmüşlerdir. ... Sözün özü, insan toplumsal bir varlık olduğu için bir ruha ve bu sebeple de bir güce sahip olduğunu hisseder.

Taklidi ayinlerin uygulamaya koydukları bu sebeplilik yasasının nasıl doğduğuna bakalım. Tek bir ilginin hakim olduğu grup, bir araya gelir. Eğer ismini taşıdıkları türler, yeniden üretilmezse, klan yok olur. Bu şekilde, grubun bütün üyelerini canlandıran ortak his, her zaman aynı şartlarda aynı şekilde tekrarlanan belli hareketler şeklinde dışsal olarak ifade edilirler.

Bir hayvan ya da bir bitkinin üretilmesi için taklit edilmesi gerektiğini emretmek, her türlü şüphenin üzerinde olan **benzer benzeri üretir**i bir aksiyom haline getirmekten başka bir şey değildir.

Dördüncü Bölüm

Pozitif İbadet (devam)

III. Temsili ya da Hatırlatıcı Ayinler

İster adaklar isterse taklidi eylemlerden oluşsunlar, onları oluşturan el kol hareketleri, görünürde bütünüyle maddi hedeflere sahiptir; tek hedefleri, totem türlerini yeniden üretmektir ya da öyle görünürler.

En çok tekrarlanan hareket, bütün bedenin kendi etrafından ritmik ve şiddetli bir şekilde döndürülmesinden ibarettir.

Oyunların ve sanatın temel şekillerinin dinden doğdukları ve uzun bir müddet bu dini özelliklerini devam ettirdikleri çok iyi bilinen bir gerçektir. Bunun sebebinin ne olduğunu şimdi görebiliriz: Doğrudan başka hedefler takip ederken ibadet, aynı zamanda insanlar için bir tür eğlence de olmuştur. Din, bu rolü yalnızca bir şans yada mutlu bir tesadüf eseri değil fakat doğasının bir gereği olarak da oynamıştır.

Eğer ayinleri açıklarken her bir hareketin kesin bir hedefi ve var olmak için belli bir sebebi olduğuna inanacak olursak yanlış anlamalara maruz kalabiliriz. Bazı ayinler vardır ki, hiçbir işe yaramazlar; yalnızca ibadet edenler tarafından eylem, hareket, 46

jestler yapmaya yönelik hissedilen ihtiyacı tatmin ederler. İbadet edenler, zıplıyor, dönüyor, dans ediyor, bağırıyor ve şarkı söylüyor gibi görünürler ve her zaman bu kargaşaya bir anlam vermek mümkün olmayabilir.

Bu yüzden din, eğer kendisinde düşüncenin ve eylemin özgür birleşimlerine, oyunlara, sanata, gündelik çalışmanın aşırı yorgunluklarının aşındırdığı bir ruhu canlandıran her şeye yer vermezse din olamaz.

Yalnızca dinin bu yönünü görmek ya da onun önemini abartmanın büyük bir hata

olduğu ortadadır. Bir ayin yalnızca eğlence olarak hizmet gördüğünde, o artık bir ayin değildir. ... Gıdanın maddi hayatımızın beslenmesi için zorunlu olması gibi onlar da, manevi hayatımızın düzenli çalışması için zorunludurlar. Onlar sayesindedir ki, grup varlığını teyit eder ve onu sürdürür ve biz grubun birey için ne kadar vazge çilmez bir şey olduğunu biliyoruz. Bu yüzden bir ayin, bir oyundan başka bir şeydir; o, hayatın ciddi yanına aittir.

Ayinle ilgili görevlerimizi yerine getirdikten sonra, daha fazla enerji ve daha fazla güçle din dışı hayata geri döneriz. Bunun sebebi, yalnızca çok üstün bir güç kaynağı ilişkiye girmemiz değil fakat aynı zamanda güçlerinizin, bir müddet daha az gergin, daha özgür ve daha rahat bir hayat yaşayarak kemale erdirilmiş olmasıdır. Bununla din,

azımsanmayacak şekilde bir çekicilik elde eder.

Her bayram, saf dini olmayan bir temele sahip olduğunda bile, dini törenin bir takım karakteristik özelliklerine sahiptir. Çünkü, her durumda onun işi insanları bir araya getirmek, yığınları harekete geçirmek, ve böylece de bir coşkunluk ve hatta dini durumla belli bir benzerliğe sahip olan hezeyan durumu meydana getirmektir. İnsan, kendinden geçer, günlük meşguliyetlerini ve düşüncelerini terk eder. İster dini isterse dini olmasın her iki durumda da aynı tezahürleri gözlemleriz: Bağırmalar, şarkılar, müzik, şiddetli hareketler, danslar, canlılık düzeyini arttıracak tahrik edici şeyler arama vs.

Beşinci Bölüm

Kefaret Edici Ayinler ve Kutsal Düşüncesinin Belirsizliği

İçerdikleri eylemleri birbirlerinden ne kadar çok farklı olursa olsun, ... bütün ayinler, güven, mutluluk ve hatta şevk durumunda icra edilirler. Gelecekte ve olumsal bir olaya yönelik beklenti hususunda belli bir belirsizlik olsa da, genel olarak yağmur meysimi geldiğinde yağar; hayvan ve bitki türleri, düzenli olarak çoğalırlar. Tekrar tekrar yaşanan tecrübe, ayinlerin genel olarak varlık sebepleri olan beklenen etkiyi yerine getirdiklerini göstermiştir. İnsanlar ayinleri güvenle icra ederler. Hazırladıkları ve ilan ettikleri mutlu olayları daha gerçekleşmeden keyif ve neşe duyarlar. ... Tabii ki, her zaman dini bir törene eşlik eden ciddilik onlarda mevcuttur, ancak bu ciddilik, ne yüce ruhları ne de mutluluğu dışlamaz.

Bu törenler, neşeli bayramlarıdır. Ancak kötü törenler de vardır. Onların maksadı; ya bir felakete karşı koymak ya da yalnızca onu hatırlatmak ve üzülmektir. ... Bu tip törenleri, “kefaret edici” olarak isimlendirmeyi teklif ediyorum.

Matem, kefaret edici ayinlerin ilk ve önemli bir örneğini bize sunmaktadır.

Bu adetlerin, kan davasındaki adetlerle benzerliği karşısında bir kimsenin şaşırmaması mümkün değildir. İkisi de aynı prensipten kaynaklanır: Ölüm

kan ister. Aralarındaki tek fark; birinde kurbanların akraba diğerinde ise yabancı olmasıdır.

Yas, acı bir kaybın yaraladığı özel bir duyarlılığın doğal bir sonucu değildir; grubun empoze ettiği bir yükümlülüktür; Bir kimse, başka biri hasta olduğu için değil fakat, feryat etme yükümlülüğünden dolayı ağlar, feryat eder. Bu, geleneğe saygıdan dolayı yerine getirilmesi gereken ayinsel bir tutumdur.

Yerliler, ölü adamın yas tutulmasını istediğini, onun acı karşısındaki bu haklı isteği reddedilecek olursa hakarete uğramış olacağını ve onun bu kızgınlığını engellemenin tek yolunun isteklerini yerine getirmek olduğunu söylerler.

Bazıları öldüğünde, ait olduğu aile grubu, azalmış olduğunu hisseder ve bu kayba mukabele etmek için toplanırlar. Ortak bir talihsizlik, mutlu bir olayın yaklaşımıyla aynı etkiye sahiptir; sonra fertleri birbirlerini arayıp bulmaya ve bir araya gelmeye götüren müşterek hisler yenilenir. ... Eğer toplum, kendisine çarpan ve sayısını azaltan darbe karşısında onların ilgisiz kalmalarına izin verirse, bu onun üyelerin kalplerinde hak ettiği yere sahip olmadığını ilan etmek olur. Gerçekte ise, bu kendi kendini reddetme anlamına gelir. Aile için, üyelerinden birinin yas tutulmaksızın ölmesini izin vermek, manevi birliğini ve bütünlüğünü kaybettiği, bunlardan vazgeçtiği ve kendi varlığını reddetmesi demektir.

Öte yandan, eğer bir birey, üyesi olduğu topluma güçlü bir şekilde bağlı ise, manevi olarak toplumun acılarına ve mutluluklarına katılıyor olarak kabul edilir; onlara karşı ilgisiz olmak, onu topluma bağlayan bağları koparmak, toplumdan ümidini kesmek ve kendini yalanlamak anlamına gelir.

Mutluluk gibi üzüntü de, zihinden zihine atladığında gittikçe kuvvetlenir ve büyür; bu yüzden de kendini, zahiri olarak taşkın ve sert hareketlerle ifade eder.

İnsanlar, ölenlerden korktukları için onlara ağlamazlar; onlar için ağladıklarından onlardan korkarlar.

Şahsiyeti olan varlıklara hitap ettikleri tasavvur edildiklerinde, ayinler daha kolay bir şekilde açıklanabilirler; bu şekilde insanlar, dini hayattaki mitsel

varlıkların etkisini genişletmeye teşvik edilirler. Yası açıklamak için, ruhun varlığını mezarın ötesinde de devam ettiğine inandılar. İşte bu ayinlerin, inançlar illerindeki etkileme biçimimin en açık örneklerinden biridir.

Aruntalılar arasında, her yerel grubun, kendi curunga koleksiyonlarına olağanüstü bir önem atfettikleri hatırlanacaktır: Bu ortak bir güvenlik unsudur ve cemaatin kaderi onun kaderine bağlı olduğuna inanılır. Bu yüzden, düşmanlar ya da beyaz insanlar bu dini hazinelerin bir tanesini çalmayı başardıklarında, bu kayıp genel bir felaket olarak kabul edilir. Bu talihsizlik, yasın bütün ayırt edici özelliklerine sahip bir ayinin yapılması için bir vesiledir.

Aynı tabiata sahip törenlerin yapılmasına sebep olan bir diğer şey ise, toplumun yetersiz bir hasat mevsiminden sonra kendisini içinde hissettiği zaruret ve ihtiyaç durumudur.

Bu davranışlar, özellikle kuraklığa karşı savaşmak için kullanılır. Bunun sebebi, su kıtlığının genel bir fakirliğe yol açacak olmasıdır. Bu kötülüğe çare olabilecek şiddetli vasıtalara müracaat edilir. Sık sık kullanılanlardan biri, bir dişin çıkarılmasıdır.

Dini güçlerin bireysel bir şahsiyet kazandığı daha gelişmiş dinlerde kefaret edici ayinleri incelediğimizde, onların antropomorfik düşüncelerle yakından ilişki oldukları ortaya çıkmaktadır. Eğer inananlar kendilerini sıkıntıya sokuyor ve işkencelere maruz bırakıyorsalar, bunu kendilerinin tabi bulunduklarını düşündükleri kutsal varlıklara atfettikleri kötü niyeti yatıştırmak, zararsız hale getirmek için yaparlar. Bu varlıkların düşmanlıklarını ya da hiddetlerini yatıştırmak için inanan, onların isteklerine itaat eder; onlar tarafından dövülmemesi için kendi kendini döver. Bu yüzden, söz konusu

uygulamalar, tanrılar ve espritlerin insanların ihtiraslarına benzer ihtiraslara sahip manevi varlıklar olarak düşünüldükten sonrasına kadar ortaya çıkmamışlardır.

Her zaman olduğu gibi, bu hisleri paylaşma, söz konusu hislerin şiddetlendirilmesiyle sonuçlanır. Teyit edilen bu hisler, uyandırılır ve galeyana getirilir. Böylece, onları ifade eden eylemlerin şiddetine denk bir şekilde ifade edilen bir şiddete ulaşırlar.

Smith şöyle der: "Zor zamanlarda, insanların düşünceleri genellikle kasvetli olduğunda, günümüz insanlarının şaraba sığındıkları gibi dinin fiziki aşırılıklarına müracaat ederler”

... Özetle, dini törenler huzur kaçıncı ya da hüzünlendirici bir olayla başladıklarında bile, grubun ve bireylerin hissi durumu üzerindeki uyancı güçlerini muhafaza ede rler.

Müşterek olmaları sebebiyle, dini törenler, dirimsel gücü arttırırlar. Bir kimse, kendi içinde hayatı, ister acı veren bir öfke isterse neşeli bir heyecan şeklinde olsun, hissettiğinde ölüme inanmaz; bu yüzden, rahatlar kuvvetlenir ve öznel olarak her şey, aynı korkulan tehlikeyi gerçekten ortadan kaldırmış gibi devam eder. Bundan dolayıdır ki, iyileştirici ya da önleyici öze llikler ayinde yapılan hareketlere, atılan çığlıklara, dökülen kanlara, bir kimsenin kendisi ya da başkaları üzerinde meydana getirdikleri yaralara atfedilmeye başlanır. Ve söz konusu farklı işkenceler, zorunlu olarak acıyı sebep olduğu gibi, sonunda bizatihi acının kendisi de, kötülüğe engel olan ve hastalığı iyileştiren bir şey olarak kabul edilir. Daha sonra, dini kuvvetlerin büyük bir kısmı, manevi şahsiyetler şeklini aldığında, bu uygulamaların etkisi, onların hedefinin kötü niyetli ya öfkeli tanrıyı teskin etmek olduğu tasavvur edilerek açıklanmıştır. Ancak bu tasavvurlar, yalnızca onun yol açtığı ayini ve hisleri açıklamaktadır; bunlar yalnızca, onun yorumlarından ibarettirler, onun belirleyici sebebi değildirler.

Dini kuvvetler, iki türlüdür. Bir kısmı, faydalı maddi ve manevi düzenin koruyucusu, hayatın, sağlığın ve insanların kıymet verdikleri her şeyin yöneticisi, dağıtıcısıdırlar. ...

Bunlar kutsal, şeyler ve şahsiyetlerdir: İbadet için kutsanmış yerler, düzenli ayinlerde hizmet gören nesneler, rahipler, asketikle r vs. Diğer tarafta ise kötü, pis, düzensizliği yaratan, ölümün ve hastalığın sebepleri, kutsala saygısız1ığı kışkırtan güçler yer alırlar.

Bunlar hakkında insanların sahip oldukları yegane his, genellikle nefretin de bir unsuru olduğu korkudur.

Bu iki tür güç ve varlık kategorisi arasında, muhtemel en keskin ve hatta en radikal muhalefeti içeren bir zıtlık vardır. ... Dini hayatın tamamı, aralarında, temiz ve pis, aziz ve günahkarı ilahi olan ve şeytani olan arasında var olan zıtlığın aynısının bulunduğu bu iki kutup arasında gider gelir.

Ancak, dini hayatın bu iki yönü, birbirine muhalif olsa da, yine de aralarında çok sıkı bir yakınlık vardır. ... Birincisi, ikincisinden daha az yasak değildir: Her ikisi de, aynı şekilde dolaşımdan çekilirler. Bu, onların ikisinin de kutsal olduğunu gösterir. Tabii ki, ikisinin sebep olduğu hisler, özdeş değildir; sevgi bir şey, nefret ve korku başka bir şeydir. Ancak, davranışlar her iki durumda da aynı olacaksa, ifade edilen hisler, tabiat itibariyle birbirinden farklı olmamaları gerekir; Ve gerçekte, kötü güçlerin uyandırdığı, sebep olduğu korku; genel olarak saygı içeren belli bir yönü olduğu gibi, yoğun olduğu zaman, dini saygıda özellikle bir korku da vardır. ... Belli sami halkları arasında, domuz yasaktır; ancak onun pis bir şey olduğu için mi yoksu kutsal bir şey olduğu için mi yasak olduğunu her zaman kesin olarak bi lmek mümkün değildir.

Pis bir şey ya da kötü bir gücün doğasında hiç değişiklik olmaksızın kutsal bir şey ya da koruyucu bir güç haline gelişi çok sık meydana gelen olgulardan biridir. ... Avustralya, toplumlarında yaygın biçimde uygulanan ceset yeme, bu dönüşümün bir kanıtıdır.

Gerçekte, kötü güçlerin bu ayinlerin ürünü olduklarını ve onları sembolize ettiklerini gördük. Bir toplum keyfini kaçıran, ıstırap çektiren ya da kızdıran olaylara maruz kaldığında, üyelerini üzüntülerini, ıstıraplarını ya da kızgınlıklarını anlamlı eylemlerle ifade etmeye zorlar. Onlara, ağlama, bağırma ya da birbirlerini yaralama görevini yükler. Çünkü, bu müşterek tezahürler, onların gösterdikleri ve güçlendirdikleri manevi komünyon, şartların ondan alıp götürmekle tehdit ettiği enerjiyi ona geri verir; böylece de dengesini yeniden kazanmasına imkan sağlar.

Dini hayatın dış tezahürleri ne kadar karmaşık olursa olsun, esas olarak o, bir ve aynı şeydir. Her yerde bir ve aynı ihtiyaca karşılık verir ve her yerde, bir ve aynı zihni durumdan kaynaklanır. Bütün şekillerinde dinin hedefi, insanı kendisinin üzerine yükseltmek ve onu bireysel itkilerini takip ettiğinde yaşadığı hayattan daha üstün bir hayata yöneltmektir: İnançlar bu hayatı tasavvurlarda ifade eder; ayinler onu, organize eder ve işleyişini düzenler.

Sonuç

Kendi Tanrısına katılan inanan, yalnızca inanmayanının göremediği bir takım hakikatleri gören bir adam değildir; o daha güçlü olan bir adamdır. Kendisinde, varlığın

zorluklarına tahammül edecek ve onların üstesinden gelecek daha çok güç hisseder. ...

İmanın birinci maddesi, imanla kurtulu şa imandır.

İbadet yalnızca, inananın dışsal olarak ifade ettiği bir işaretler sistemi değildir; imanın yaratıldığı ve dönemsel olarak yeniden yaratıldığı vasıtaların bütündür. İster maddi 50

davranışlardan isterse zihni faaliyetlerden oluşmuş olsun, her zaman etkili olan ibadetin kendisidir.

Evrimdeki nispi gelişme anına kadar, ahlak ve yasa kurallarının ayinsel emirlerden farklı olmadığı uzun bir süredir biliniyordu. Öyleyse özetle, hemen hemen bütün büyük toplumsal kurumların dinden doğduğunu söyleyebiliriz. Müşterek hayatın yalnızca dini hayatın farklılaşmış yönleri olarak başlayabilmesi için, dini hayatın, zorunlu olarak müşterek hayatın seçkin bir biçimi ve adeta bir özeti olması gerektiği açıktır. Eğer din, toplumda temel olan her şeyi doğurduysa, bunun sebebi toplum düşüncesinin dinin ruhu olmasıdır.

Bu yüzden dini güçler, beşeri güçler, manevi güçlerdir.

Bireysel ibadetlerin varlığı, dinin sosyolojik yorumunu dışlayan ya da ona mani olan hiçbir şeyi ima etmez; çünkü onun yö neldiği dini güçler, yalnızca müşterek güçlerin müstakil bir hale gelmiş şekillerinden başka bir şey değildir. Bu yüzden de din, bütünüyle ferdi bilincin içinde olarak görüldüğünde bile, onu besleyen hayat kaynağı toplumda bulunur. ... Gerçekte sahih bir imana sahip olan bir insan, onu yayma hususunda karşı konulamaz bir ihtiyaç hisseder. Bunu gerçekleştirmek için, münzeviliği terk eder, başkalarına yaklaşır, onları ikna etmenin yollarını araştırır ve sebep olduğu kanaatlerin gayreti, onun kanaatlerini güçlendirir. Bu coşku eğer tek başına bırakılırsa hızla zayıflar.

Bütünlüğünü ve şahsiyetini meydana getiren müşterek hisler ve müşterek düşünceleri düzenli aralıklarla onaylama ve yeniden teyit etme ihtiyacı hissetmeyen hiçbir toplum olamaz. Manevi olarak bu yeniden meydana getirilme, yeniden birleşmeler, toplantılar ve bir araya gelen fertlerin, genel olarak ortak hislerini teyit ve ilan ettikleri dini bir örgüt olmaksızın gerçekleştirilemez.

Bayramlar ve ayinler bir başka ifade ile, ibadet dinin tamamı değildir. Bu yalnızca davranışlar sistemi değil fakat, aynı zamanda hedefi bu dünyayı açıklamak olan bir düşünceler sistemidir; en basit toplumların bile bir kozmolojiye sahip olduklarını görmüştük. ... Biri eyleme yöneliktir; birtakım hareketleri gerektirir ve bu hareketleri düzenler. Diğeri düşünce alanına yöneliktir, onları zenginleştirir ve organize eder.

Dini spekülasyonların uygulandığı gerçeklikler, daha sonra felsefecilerin düşünce nesnesi olarak hizmet görenlerle aynı gerçeklikler olduğuna işaret etmiştik: Bunlar, tabiat, insan ve toplumdur. ... Her ikisi de, aynı hedefe ulaşmaya çalışırlar; bilimsel düşünce, dini düşüncenin yalnızca daha mükemmel bir şeklinden ibarettir. Bundan dolayı, bilimin bu görevi yerine getirmek için gittikçe daha uy gun bir hale gelindiğinde, dinin zeminini kaybetmesi norma1 gibi görünmektedir.

Gerçekte, bu gerileyişin tarih akışı sırasında meydana geldiği hususunda bir şüphe yoktur. Dinin bir ürünü olmakla birlikte, bilim bilişsel ve entelektüel fonksiyonlar da dahil her yerde dinin yerini alma eğilimindedir. ... Maddeyi mükemmel din dışı bir şey olarak kabul eden Hıristiyanlık, bilgiyi kolaylıkla ona yabancı bir disipline bıraktı. ... Bu yüzden, tabiat bilimleri

nispeten kolay bir şekilde otoritesine tesis etmede ve onu kabul ettirmede başarılı olmuştur. Ancak Hıristiyanlık, ruhlar dünyasının kendi hakimiyetinden 51

çıkmasına kolay bir şekilde izin vermedi. Çünkü özellikle, Hıristiyanların tanrısı özellikle hakim olmak istediği ruhlardır. Bunun içindir ki, psişik hayatı bilime tabi kılmak uzun bir süre, bir tür din dışılaştırma anlamına geldi. ... Bugün, deneysel ve karşılaştırmalı psikoloji, yaratıldı ve hesaba katıldı. Ancak, dini ve ahlaki dünya, hala psikolojinin ele alması yasak olan alanlardır. ... Ancak bu çabalar, muhalefete rağmen devam

etmektedir ve bu ısrar, nihai engelin de sonunda kalkacağını ve bilimin dine ayrılmış bu alanda bile bilimin hakim olacağını önceden görebiliriz.

Bilim ve din arasındaki çatışma bundan ibarettir. İnsanlar, çoğunlukla bu çatışma hakkında yanlış bir kanaate sahiptirler. Bilimin prensip olarak dini reddettiği söylenir.

Ancak din, vardır; o verili bir olgular sistemidir; bir başka ifadeyle, o bir gerçekliktir.

Bilim bu gerçekliği nasıl reddedebilir ? Dahası din, bir eylem olduğu ve insana hayat veren bir vasıta olduğu müddetçe, muhtemelen bilim onun yerini alamaz. ... Sınırlı bir nokta dışında, din ile bilim arasında bir çatışma yoktur. Dinin esasında yerine getirdiği iki işlevden yalnızca bir tanesi vardır ki, gittikçe daha çok dinden ayrılmaktadır: Bu, onun spekülatif işlevidir. Bilimin dinde tartışma konusu yaptığı şey, onun var olma hakkı değil fakat, eşyanın tabiatı hakkında tartışmaya meydan vermeyecek şeyler söyleme hakkı ve insanı ve dünyayı açıklamaya yönelik hususi uzmanlık iddialarıdır.

Gerçekte din, kendi kendisini bilemez. O, ne neden meydana geldiğini ne de hangi ihtiyaca karşılık verdiğini bilemez. Bilimin ne yaptığını anlatması bir yana, dinin kendisi bilimin bir konusudur. Bu yüzden, bilim hakkında bir yasa meydana getirebilmekten çok uzaktır ! Bir başka bakış açısından, bilimin sakındığı bir gerçeklik dışında dini spekülasyonun kendisine has bir konusu yoktur. B u yüzden, din geçmişte oynadığı rolü açıkça gelecekte de oynayamaz.

Ancak din ortadan kalkmak yerine, kendini değiştirmeye yönelmiş gibi görünmektedir.

Dinde ebedi olan bir şeyin bulunduğunu söylemiştim: Bu ibadet ve imandır. Ancak insanlar ne makul olarak görmedikleri şey için törenler icra ederler ne de hiçbir şekilde anlamadıkları bir imanı kabul ederler. Dini yaymak ve devam ettirmek için, bir kimse onu meşrulaştırmalı yani, onun hakkında bir teori tasarlaması gerekir. Bu türden bir teori, şüphesiz, var oldukları andan itibaren farklı bilimlere dayanmış olması gerekir; her şeyden önce dini imanın kökeni, toplumda olduğu için sosyal bilimlere; sonra toplum, beşeri bilincin bir sentezi olduğu için psikolojiye ve son olarak da, insan ve toplum evrenin bir parçası oldukları ve yalnızca suni bir şekilde ondan ayrılabilecekleri için tabi bilimlere dayanmalıdırlar. ... İman, her şeyden önce eylem için bir tahrik vasıtasıdır, oysa bilim ne kadar ilerlerse ilerlesin, her zaman eylemden uzak durur.

Bilim, parçacıdır ve tamamlanmamıştır; ancak yavaş bir şekilde ilerler ve asla sona ermez; ancak hayat, bekleyemez. ... Dinler, en rasyonel ve en çok laikleşmiş olanlar da dahil, bilimle aynı konuya sahip olsalar bile, gerçekte bilimsel olmayan hususi bir tür spekülasyon olmaksızın yapamaz ve asla yapamayacaktır: Duyu ye hissin belirsiz sezgileri, çoğunlukla mantıksal sebeplerin yerini alırlar.

Bir şeyi kavramsallaştırmak, onun en temel unsurlarını daha iyi kavramak ve onu ait olduğu grup içine koymaktır. Her medeniyet, kendisini karakterize eden kendisine has düzenlenmiş bir kavramlar sistemine sahiptir.

52

Mantıksal olarak düşünmek, gerçekte her zaman bir dereceye kadar, gayri şahsi olarak düşünmek demektir... Gayri şahsilik ve daimilik: Bunlar, hakikatin iki ayırt edici özelliğidir. ... Gayri şahsi düşünce kendisini ilk kez, insanlığa müşterek düşünce biçiminde arz etmiştir. Ve bu ilhamın başka bir yolla gelmesi ise çok zordur.

Müşterek bir tasavvur, kolektif olduğu için her zaman nesnellik güveni verir. Onun genelleştirilebilmesi ve kendisini bu tür bir sebatla devam

ettirebilmesi sebepsiz değildir. Eşyanın doğasına uygun olmasaydı, zihinler üzerinde sınırsız ve uzun bir hakimiyet elde etmede başarılı olamazdı. Esas itibariyle, bilimsel kavramların güven telkin etmesine sebep olan şey, onların metodik olarak kontrol edilebilmeleridir.

Müşterek bir tasavvur, zorunlu olarak sonsuz derecede tekrar edilen bir kontrole / teste maruz kalır. Müşterek bir tasavvura bağlı olan bir kimse, kendi tecrübeleriyle onu tasdik eder.

İnanılmış olmak, doğru olmak için yeterli değildir. Eğer onlar, diğer inançlar ve kanaatlerle ya da kısaca, diğer müşterek tasavvurlarla uyumlu değillerse,

reddedileceklerdir; zihinler onlara kapalı olacaktır; sonuç olarak da, onlar var olmamış

gibi olacaklardır. Bugün, bilime inandığımız için, bilimin damgasını taşıma, genel olarak, bir tür ayrıcalıklı bir itimat elde etmek için yeterlidir. Ancak bu inanç, dini inanç zorunlu olarak farklıdır. ... Ancak genel kanaatler hakkındaki bilim, kanaatler oluşturmaz; yalnızca onları gözlemler ve onları kendileri hakkında daha bilinçli bir hale getirir.

Kavramlarla düşünmeyen bir insan, insan olamaz; çünkü o , toplumsal bir varlık değildir.

Ancak kavramlarımızın büyük bir kısmı, aynı şekilde açık bir tanımdan mahrumdurlar; yalnızca tartışmalarda ya da dikkatli bir çalışma yaparken onları tanımlamak için kendimizi zorlarız. ... Kavramsal olarak düşünmek, basit bir şekilde ele aldığımız belirli sayıdaki nesneyi başkalarından ayırmak ve onların ortak özelliklerini bir araya getirerek gruplandırmak değildir; değişebileni sürekli olanla, bireysel olanı toplumsal olanla ilişkilendirmektir.

Bir şeyin daha tanıdık olduğumuz başka şeylere benzediğini kabu1 etmek için, bu şeyleri cins ve tür şeklinde düzenleme ihtiyacı hissetmeyiz: Benzer imgelerin birbirlerini hatırlama ve birleşmeleri, benzerlik hissini vermek için yeterlidir. ... Bilge adam, ne yapması gerektiğini çok açık bir şekilde

bilen fakat, genel olarak onu genel bir yasa halinde ifade etmeye güç yetiremeye n kişidir.

Toplum için mesele tamamen başka türlüdür. Toplum, yalnızca onu meydana getiren fertler ve eşya, farklı gruplara ayrıldığında yani, tasnif edildiğinde ve bu gruplar, birbirlerine göre sınıflandırıldıklarında mümkündür. ... Son olarak, bir çok kimsenin görünüşte aynı hedef için birlikte faaliyet göstermeleri, yalnızca bu hedef ve ona ulaşmak için kullanılan vasıtalar arasındaki ilişki hususunda bir uzlaşı olduğu zaman, yani aynı illiyet ilişkisi teşebbüse katılanların tamamı tarafından kabul edildiği zaman mümkündür.

53

Bir taraftan bilim ve öte yandan ahlak kuralları ve din arasında var olduğu çok sık olarak kabul edilen zıtlık, beşeri eylemin iki biçiminin gerçekten, tek ve ayrı kaynaktan gelmiş olmasından dolayı hiçbir zaman doğru değildir. Kant bunu çok iyi an lamış ve bu yüzden de, spekülatif akıl ve pratik aklı aynı yeteneğin iki farklı görünüşü olarak kabul etmiştir. ... Rasyonel olarak düşünmek; akıllı olan bütün varlıklar için aşikar olan yasalara göre düşünmektir; ahlaki olarak davranmak, çelişmeksizin bütün istekleri kapsayabilecek olan kurallara göre davranmaktır. Bir diğer ifade ile, hem bilim hem de ahlak, bireyin kendi kişisel bakış açısının üstüne yükseltme ve gayri şahsi bir hayata katılma yeteneğinde olduğunu ima ederler. ... Birbirine zıt görünen bu iki dünya, niçin birbirlerinden ayrı devam edemezler ve zıtlıklarına rağmen birbirlerine nüfuz etmek zorundadırlar ? Bu benzersiz zorunluluğa verilebilen tek cevap, ima etti ği bütün zorluklarla birlikte ve burada açıklama ihtiyacı duyulmayan düşüş varsayımıdır.

Öte yandan, gayri şahsi aklın, müşterek düşünceye verilen bir başka isim olduğunu kabul ettiğimizde bütün sır dağılır. Müşterek düşünce, yalnızca fertlerin bir araya gelmesiyle mümkündür; bundan dolayı, fertlerin varlığını varsayar ve öyleyse toplum, fertleri varsayar ve onlar da fertleri varsayarlar; çünkü onlar, bir araya gelmeksizin varlıklarını devam ettiremezler. Gayri şahsi hedefler ve hakikatler alanı, bireysel arzular ve duyarlılıkların işbirliği olmaksızın tasavvur edilemez ... Kısaca, bizde toplumsal bir şey olduğu için gayri şahsi bir unsur da vardır ve toplumsal hayat, hem tasavvurları hem de

pratikleri ihtiva ettiğinden bu gayri şahsilik, oldukça doğal bir şekilde, eylemler kadar düşünceleri de kapsar.

Bir toplum, tabiatta örneğini gözlemleyebileceğimiz maddi ve manevi kuvvetlerin en güçlü bir birleşimidir. Bu kadar yoğunluğa ulaştırılmış farklı maddelerin zenginliği, başka hiçbir yerde bulunmaz.

Ancak bireyin üstünde toplumun bulunduğunu ve toplumun isimden ibaret bir şey

olmayıp faal güçler sistemi olduğunu ve zihnin ürettiği bir şey olmadığını kabul eder etmez, insanı açıklamanın yeni bir yolu mümkün hale gelmektedir.